

ШКІЛЬНИЙ БІБЛІОТЕЧНО- ІНФОРМАЦІЙНИЙ ЦЕНТР

ПОВНЕ ВИДАННЯ

Видається за підтримки Інституту інноваційних технологій і змісту освіти

1/2014

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

ВОЙЦЕХОВСЬКИЙ М.Ф. — директор Інституту післядипломної педагогічної освіти Київського університету імені Бориса Грінченка

ДАНИЛЕНКО Л.І. — президент ГО «Академія педагогічних наук», д-р пед. наук, професор

ДУБОВИК О.А. — начальник відділення науково-методичного забезпечення загальної середньої освіти Інституту інноваційних технологій і змісту освіти

ЄЛЬНИКОВА Г.В. — заступник директора з наукової роботи Інституту професійно-технічної освіти Національної академії педагогічних наук України, д-р пед. наук, професор

КИРИЛЕНКО С.В. — начальник відділення інноваційних технологій в освіті Інституту інноваційних технологій і змісту освіти, канд. пед. наук

КЛИМЕНКО А.І. — начальник управління соціально-економічного захисту Центрального комітету профспілки працівників освіти і науки України

РОСКІНА Т.І. — директор науково-педагогічної бібліотеки м. Миколаєва

СОКОЛЬСЬКА Я.Б. — директор Львівської обласної науково-педагогічної бібліотеки

ТЕРЕЩУК Б.М. — заступник директора Інституту інноваційних технологій і змісту освіти Міністерства освіти і науки України

УДОД О.А. — директор Інституту інноваційних технологій і змісту освіти Міністерства освіти і науки України, д-р іст. наук, професор, член-кореспондент НАПН

ЗМІСТ

Слово головного редактора 1

БІБЛІОТЕЧНА РОБОТА

Новини. Події. Актуальна інформація

До питання медіа- та інформаційної грамотності 2

Тетяна РОСКІНА, Ірина ПОТАПЕНКО

Миколаївські відлуння головної медіаосвітньої події 2013 року 6

Тетяна СОПОВА

Х ювілейна Школа керівників юнацьких бібліотек 10

Нормативно-правове регулювання

Лідія ПОПЕРЕЧНА

Нові документи 13

Бібліотечні технології

Олена БЕЗРУЧКО

Нас єднає Шевченкове слово 14

Надія ПАНЧУК

Великий Кобзар і сьогодення. Методико-бібліографічні матеріали 16

Оксана ШЕВЧЕНКО

Шевченкова педагогіка 19

Марина ВОСТРИКОВА, Тетяна БАХМЕТ

Разом з мамою і татом знайдемо скарбів багато 25

Методичний супровід

Марія ЄРМАК

Творча взаємодія на шляху до медіаосвітнього лідерства 30

Інформаційна культура

Анна БАРДАШЕВСЬКА

Бібліотечна складова медіаосвіти: від провінційних практик до міжвідомчого корпоративного проекту 38

Інформаційні огляди

Валентина ЗДАНОВСЬКА

Медіа- та інформаційна грамотність: інформаційно-бібліографічний огляд 44

Консультація фахівця

Лідія ПОПЕРЕЧНА

Шкільний бібліотекар — педагог медіа-
та інформаційної культури

50

Календар знаменних дат

Березень

55

ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ

Навчальна інформація

Алгебра. 9 клас

Люділа ЗАСЛОНКІНА. Інформаційний паспорт теми

Елементи прикладної математики

57

Англійська мова. 5 клас

Інна МЄДВЕДЄВА, Ася ОЛІЙНИК. Інформаційний паспорт теми

Їжа

63

Англійська мова. 7 клас

Валерій ЗАСЛОНКІН. Інформаційний паспорт теми

Їжа. Приготування їжі. Продукти харчування

69

Інформатика. 11 клас

Олена МИКИТЮК. Інформаційний паспорт теми

Комп'ютерне моделювання. Основи алгоритмізації

77

Історія України. 8 клас

Любов ГАВРИЛЮК. Інформаційний паспорт теми

Українські землі наприкінці XVII –
у першій половині XVIII ст.

85

Правознавство. 9 клас

Олена КОВАЛЬЧУК. Розробка з методики викладання

Правознавство. Плани-конспекти уроків. 9-й клас

91

Організаційна інформація

Інформатика. 3 клас

Дінара САЛЬМЕ. Розробка з методики викладання

Мультимедійні технології —
середовище творчості й розвитку

93

ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ

Фахова інформація

Галина ДЕГТЯРЬОВА, Олена БІЛИК, Олена КУКЛЕНКО

Факультатив як різновид
позакласної форми шкільної медіаосвіти

97

ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ ШКОЛОЮ

Організаційна інформація

Сергій ІВАНОВ

Упровадження медіа- та інформаційної грамотності:
регіональний формат

107

Лариса СИТНИК

Індивідуальне навчання: умови оплати праці

113

Моніторинг законодавства

Лідія ПОПЕРЕЧНА

Нові документи

116

ДОДАТКИ (в окремому пакуванні)

Компакт-диск «ШБІЦ – повне видання»

Бібліографічні списки

Бібліографічні картки за формами 1, 2, 3

Щомісячний інформаційно-методичний
та бібліографічний журнал
Видається з січня 2011 року

Передплатний індекс 49563

Свідоцтво про державну реєстрацію
друкованого засобу масової інформації:
КВ № 16396-4868-Р від 23.02.2010 р.

Засновник і видавець
ТОВ «Український інститут
нормативної інформації»
Свідоцтво про внесення
до державного реєстру видавців,
виготівників і розповсюджувачів
видавничої продукції
Серія ДК № 2031 від 15.12.2004 року

Керівник проекту
Зражевський Ю.М.

Головний редактор
Поперечна Л.А.

Адреса редакції:
03150, м.Київ,
вул. Горького 172, кімн. 720
Телефон/факс: (044) 528-28-60
E-mail: bizred@ukr.net,
red@libcenter.com

Відділ передплати:
Телефони/факси (044) 528-28-75;
528-22-16,
E-mail: amaslova@ifl.com.ua

Відділ реклами:
Телефон/факс (044) 528-25-07
E-mail: zvu2_2007@ukr.net

Підписано до друку 30.12.2013
Друк – ТОВ «Наш формат»
Формат 60×84 1/8
Папір офсетний № 1
Замовлення № 1

© ТОВ «УкрІНІ», 2014

Усі права захищені і належать видавцю.
Будь-яке використання структури журналу,
назв, складових та матеріалів публікацій,
копіювання електронного
додатка не дозволяється.

Позиція редакції може не збігатися
з позицією автора.
Редакція не несе відповідальність
за зміст рекламних матеріалів

СЛОВО ГОЛОВНОГО РЕДАКТОРА

Шановні освітяни! Вітаю вас!

Ви тримаєте в руках перший випуск журналу, яким ми відкриваємо 2014 рік — Рік Тараса Шевченка в Україні. 200-ліття від дня народження Великого Кобзаря — непересічна подія не лише для України, а й для всього світу. Аби ви могли гідно відзначити цей славний ювілей, ми разом із нашими авторами підготували добірку оригінальних матеріалів, які стануть у пригоді і учням, і вчителям-філологам, і організаторам виховного процесу. Тож бажаємо всім приємного нового прочитання нетлінної спадщини Великого Українця!

І знову запрошуємо вас до занурення в проблематику нового освітнього напрямку — шкільної медіаосвіти. Минулого року, розпочинаючи ознайомлення з першими кроками на шляху до впровадження вітчизняної моделі медіаосвіти, ми й гадки не мали, наскільки цікавою та затребуваною для української освіти виявиться ця тема. Резонансні суспільні події, що сколихнули не тільки Україну, а й увесь світ, стали лакмусовим папером виявлення рівня суспільної медіаграмотності. Засоби масової інформації, як вітчизняні, так і зарубіжні, продемонстрували яскравий приклад маніпулювання свідомістю громадян, спричинивши різку полярність поглядів людей на одну й ту ж подію, двозначності в реакціях на яку апріорі не повинно було бути. Суспільство виявилось неготовим протистояти психологічному тиску медіа. Чи повинна школа реагувати на такі виклики? Безперечно, повинна. Адже саме суспільні реалії мають формувати запит до освіти на комплекс навичок особистості, необхідних для її повноцінного й безпечного життя. У цьому контексті сучасна загальноосвітня школа не має іншого способу сформулювати справжнє критичне мислення учнів, крім як учити їх піддавати сумніву будь-які судження, з якими вони стикаються в навчальному процесі та в повсякденному житті. Тож одним із пріоритетних завдань шкільної освіти є створення умов для виховання особистості, здатної критично мислити, самостійно, результативно, дотримуючись принципів моралі та права, вирішувати суспільні й особисті проблеми. Вагомим чинником цього освітньо-виховного процесу має стати шкільна бібліотека, трансформована в базовий суб'єкт інформаційно-освітнього середовища закладу.

Усіляко підтримуючи медіаосвітній дискурс в українській педагогіці, редакція журналу запрошує і вас, шановні читачі, долучитися до напрацювання вітчизняної моделі шкільної медіаосвіти, яка б враховувала реалії української освіти, рекомендації міжнародних інституцій та експертів із медіа- та інформаційної грамотності.

І насамкінець, укотре нагадаємо: не забудьте написати про свої враження від публікацій випуску. Нам завжди цікаво знати, що вам сподобалося, а що ні; які ідеї, запозичені в наших авторів, вам вдалося реалізувати; якими власними доробками ви б хотіли поділитися з нашими читачами. Не зволікайте! Зробіть перший крок назустріч партнерству! Творімо журнал-інновацію разом!

З повагою та сподіваннями на плідну співпрацю

Головний редактор журналу

Лідія Поперечна

До питання медіа- та інформаційної грамотності

Пропозиції учасників Другої міжнародної науково-методичної конференції «Практична медіаграмотність»
(м. Київ, 31.10 — 01.11.2013)

Учасники конференції одностайно схвалили рішення про необхідність дотримуватися єдиної концепції медіа- та інформаційної грамотності, а також використовувати в різних аспектах медіаосвіти відповідні інтегративні терміни за визначенням ЮНЕСКО та Міжнародної федерації бібліотечних асоціацій та організацій (ІФЛА):

1. Концепція медіа- та інформаційної грамотності виходить за рамки інформаційно-комунікаційних технологій і включає в себе навчання, критичне мислення та навички поведінки в межах професійних і освітніх кордонів та поза ними.

2. Медіа- та інформаційна грамотність — це система знань, здібностей і сукупностей навичок, необхідних для розуміння того, яка й коли потрібна інформація, де та яким чином її отримати, як об'єктивно оцінити й організувати цю інформацію, як її етично використати.

3. Медіа- та інформаційна грамотність є фундаментальним правом людини в цифровому суспільстві та взаємозалежному глобальному світі, яке забезпечує активізацію соціальної участі.

4. Медіа- та інформаційна грамотність передбачає комфортне використання всіх типів інформаційних ресурсів: усних, друкованих аналогових і електронних/цифрових.

5. Медіа- та інформаційна грамотність тісно пов'язана з навчанням упродовж усього життя.

Учасники конференції визначили фактори, що гальмують процеси впровадження медіаосвіти та формування інформаційної культури учасників навчально-виховного процесу навчальних закладів:

- відсутність цілісної державної інформаційної політики, невід'ємною складовою якої має стати формування медіа- та інформаційної грамотності;
- неузгодженість у розумінні сутності та цілей медіаосвіти різними професійними колами;
- низький рівень розвитку інфраструктури інформаційної підготовки та медіаосвіти;
- стихійний, необов'язковий і фрагментарний характер медіаосвіти в загальноосвітніх навчальних закладах;
- недооцінка потенціалу й можливостей бібліотечних установ та їх працівників у медіаосвітньому процесі;
- дефіцит якісних навчально-методичних посібників, необхідних для медіа- та інформаційної освіти дітей і підлітків;

- дефіцит кваліфікованих, інформаційно та медійно грамотних кадрів для медіа- та інформаційної освіти дітей і підлітків.

Зважаючи на вищезазначене, учасники конференції ухвалили такі пропозиції:

1. Національній академії педагогічних наук України:

З огляду на світовий досвід участі бібліотек як повноправних партнерів у формуванні медійної культури учнів та з урахуванням перспективних вітчизняних практик, доповнити програму експериментального курсу медіаосвіти в Україні бібліотечним модулем. Для розроблення такого модуля створити творчу групу з представників бібліотек освітянської галузі та спеціалізованих бібліотек, що обслуговують дітей та юнацтво.

2. Академії Української Преси:

Скоординувати звернення медіаосвітянської спільноти до Комітету з питань науки і освіти Верховної Ради України та Міністерства освіти і науки України з ініціативою щодо прискорення розроблення нормативно-правової бази впровадження медіаосвіти.

Врахувати міжнародний досвід медіаосвітніх практик, зокрема Фінляндії та Вірменії, представлений на конференції, продовжити міжнародну співпрацю у сфері медіаосвіти.

3. Міністерству освіти і науки України та Міністерству культури України:

Проаналізувати проміжні результати експериментального впровадження медіаосвіти на базі окремих (опорних) навчальних закладів, прискорити впровадження курсів із медіаосвіти в усіх дошкільних і загальноосвітніх навчальних закладах України.

Ініціювати внесення змін/доповнень щодо запровадження медіаосвіти та формування інформаційної грамотності до змісту Державного стандарту початкової загальної освіти та Державного стандарту повної загальної середньої освіти.

Розробити відповідну законодавчу базу для утвердження статусу «бібліотекар-педагог», підтримати пропозиції щодо поширення практики запровадження у вищих навчальних закладах нових спеціальностей із кваліфікацією фахівця: «бібліотекар-медіаспеціаліст» і, відповідно, «педагог-бібліотекар».

Розробити міжвідомчі програми підвищення кваліфікації з окресленого напрямку бібліотечних працівників галузей культури та освіти.

4. Інституту інноваційних технологій та змісту освіти:

Ініціювати подання для отримання грифів Міністерства освіти і науки України на навчальні програми та навчально-методичні посібники з медіаосвіти з метою створення сприятливих умов для їх використання в навчально-виховному процесі.

Ініціювати внесення змін до чинних Державних освітніх стандартів, типових навчальних планів щодо впровадження медіаосвітніх предметів, курсів, факультативів.

Ініціювати підготовку рекомендаційних листів від МОН України щодо необхідності впровадження медіаосвітніх курсів у навчально-виховний процес загальноосвітніх навчальних закладів за рахунок годин варіативної складової (бажано, щоб ці листи були підписані в січні 2014 року), а закладам післядипломної педагогічної освіти підготувати педагогічні кадри для викладання цих курсів на фахових спецкурсах.

Рекомендувати закладам післядипломної освіти включити до програм підвищення кваліфікації всіх категорій педагогічних працівників та бібліотекарів навчальних закладів тематику з медіаосвіти.

Звернутись до Міністерства освіти і науки України з пропозиціями ввести навчальний предмет «Основи медіа- та інформаційної грамотності» до інваріантної складової навчальних планів загальноосвітніх шкіл та в нормативну частину освітньо-професійної програми підготовки фахівців вищих педагогічних навчальних закладів.

5. Національній бібліотеці України для дітей та Державній науково-педагогічній бібліотеці України ім. В.О. Сухомлинського:

Розробити технологію ефективної взаємодії з питань медіа- та інформаційної грамотності між освітянськими бібліотеками та спеціалізованими бібліотеками, що обслуговують дітей та юнацтво.

Розробити бібліотечний модуль для програми експериментального курсу «Основи медіа- та інформаційної грамотності» в Україні.

З метою підвищення рівня педагогічної майстерності викладачів курсу інформаційної та медіаграмотності, розширення можливостей спільного, необмеженого користування та взаємообміну інформаційними матеріалами розробити концепцію об'єднаного корпоративного ресурсу — банка даних авторських розробок, програм, уроків, медіакомпонентів, інтерактивних та ігрових практик та інших матеріалів для спільного використання тими, хто задіяний у реалізації бібліотечного модуля медіа- та інформаційної освіти.

6. Державній науково-педагогічній бібліотеці України ім. В.О. Сухомлинського:

Відкрити рубрику «Інформаційна культура» на веб-порталі бібліотеки, яка вміщуватиме відповідні повнотекстові документи та бібліографічну інформацію.

Проводити моніторинг публікацій української, російської та зарубіжної преси, збірників наукових праць, інтернет-ресурсів із питань формування інформаційної культури та медіаграмотності.

Укладати бібліографічні посібники (бібліографічні списки, покажчики) із названої тематики, оприлюднювати їх на веб-порталі бібліотеки, в освітянських виданнях, зокрема в журналі «Шкільний бібліотечно-інформаційний центр» та газеті «Шкільна бібліотека плюс».

Активізувати співпрацю з Інститутом інноваційних технологій і змісту освіти МОН України щодо залучення бібліотек загальноосвітніх навчальних закладів України до розвитку медіаосвіти, медіа- та інформаційної грамотності, розроблення відповідних навчальних програм, підручників і посібників для дітей різних вікових категорій, педагогічних та бібліотечних працівників і отримання грифів на них для використання в навчально-виховному процесі.

7. Національній академії керівних кадрів культури і мистецтв України:

Розробити курс та організувати навчання регіональних тренерів із медіаосвіти (бібліотекарів-медіаспеціалістів) із числа провідних фахівців обласних бібліотек для дітей та для юнацтва, методистів, спеціалістів відділів, управлінь освіти регіонального рівня.

8. Обласним/міським науково-методичним установам післядипломної педагогічної освіти:

Організувати за спеціальним курсом навчання медіа- та інформаційної грамотності бібліотекарів, педагогічних працівників та бібліотекарів галузі освіти.

9. Обласним, міським, районним бібліотекам, які обслуговують дітей (учнів) і не увійшли до експерименту з упровадження курсу медіаосвіти:

На період до 2017 року розробити/допрацювати власні програми занять із формування інформаційної культури школярів (бібліотечні уроки) з урахуванням вимог чинних державних освітніх стандартів, нових навчальних програм і каталогу навичок медіа- та інформаційної грамотності, розробленого ЮНЕСКО.

10. Університету менеджменту освіти:

Внести до плану підвищення кваліфікації курсову підготовку методистів, викладачів обласних науково-методичних установ післядипломної освіти, які координують упровадження системи медіаосвіти.

Включити медіаосвітній модуль до програм підвищення кваліфікації всіх категорій слухачів системи післядипломної педагогічної освіти.

Учасники конференції наголосили на особливій ролі бібліотеки та бібліотекаря в справі формування інформаційної культури підростаючого покоління, що визначається принаймні двома факторами: 1) наявністю відповідних інформаційних ресурсів; 2) професійною готовністю шкільного бібліотекаря до формування інформаційної культури учнів. Адже саме бібліотекар здійснює педагогічну «фільтрацію» інформації в освітньому середовищі й надає інформаційно-бібліотечну та консультаційну допомогу щодо технологічного й безпечного соціального користування нею.

Усі матеріали конференції доступні на сайті: <http://www.medialiteracy.org.ua/index.php/2-uncategorised/72-materialy-ii-mizhnarodnoi-konferentsii-mediaosvita-i-mediahramotnist>.

Миколаївські відлуння головної медіаосвітньої події 2013 року

Миколаївський регіон — один із найактивніших учасників експериментального впровадження вітчизняної моделі шкільної медіаосвіти. З 2011 року в рамках дослідного експерименту всеукраїнського рівня під науково-методичним патронатом Миколаївського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти активно працюють 20 загальноосвітніх навчальних закладів м. Миколаєва та області. Інформаційно-бібліографічну підтримку дослідно-експериментальної роботи, а також методичне спрямування діяльності бібліотек загальноосвітніх навчальних закладів, задіяних у експерименті з упровадження вітчизняної моделі шкільної медіаосвіти, координують фахівці Науково-педагогічної бібліотеки м. Миколаєва. Тож абсолютно не випадково, що серед активних учасників Другої міжнародної науково-методичної конференції «Практична медіаграмотність» (м. Київ, 31.10 – 01.11.2013) були й представники Миколаївщини. Відлунням їх продуктивної діяльності під час конференції стали конкретні заходи освітян і бібліотекарів м. Миколаєва, спрямовані на реалізацію напрацювань і пропозицій медіаосвітнього форуму.

Засідання педагогічної ради Економічного ліцею № 2

3 грудня 2013 року відбулося засідання педагогічної ради Миколаївського економічного ліцею № 2 Миколаївської міської ради за темою «Робота педагогічного колективу з інтеграції медіаосвіти в навчально-виховний процес». Будучи учасником експериментального впровадження медіаосвіти, педагогічний колектив ліцею працює над обраною темою інноваційно-експериментальної роботи на період із серпня 2011 по червень 2016 року — «Формування медіакультури особистості на всіх етапах навчально-виховного процесу». Тож у доповіді, виголошеній *Людмилою Миколаївною Обуховою*, заступником директора з навчально-виховної роботи, були проаналізовані результати діяльності закладу на підготовчому та діагностично-пошуковому етапах експерименту. Вона підкреслила, що за два роки роботи в умовах всеукраїнського експерименту було, зокрема:

- вибудовано модель медіаосвіти Миколаївського економічного ліцею № 2;
- сформовано творчу групу вчителів для участі в організації та проведенні експериментальної роботи, до якої увійшли вчителі: української мови (А.В. Новицька), англійської мови (О.В. Мелашич), географії (І.В. Шпіклірний), біології (Т.М. Аксененко);
- зібрано бібліотекою ліцею банк науково-педагогічної інформації та методичної літератури за темою експерименту, а також методичних посібників і медіаджерел із усіх навчальних предметів;
- організовано серію науково-методичних семінарів, спрямованих на ґрунтовну теоретичну підготовку («Медіаосвіта в сучасній школі. Модель

української системи впровадження медіаосвіти», «Інформаційна безпека дітей в інтернеті», «Розвиток медіаімунітету особистості», «Використання медіаосвітніх методів у процесі формування критичного мислення учнів»);

- розпочато інтеграцію медіаосвіти як у навчальний процес, так і в позаурочну діяльність;

- організовано систему навчання учасників експерименту з використанням інноваційних педагогічних технологій для формування медіакомпетентностей учнів ліцею;

- створено умови для інтеграції медійних практик дорослих і дітей, розвитку сімейної медіакультури.

Доповідач відзначила, що напрацьована педагогічним колективом закладу модель медіаосвіти була неодноразово презентована під час різних семінарів і конференцій обласного та всеукраїнського рівнів. Так, у ході семінару з теми «Роль медіаосвіти у формуванні інформаційної компетентності педагогів та учнів», організованого Науково-педагогічною бібліотекою Миколаєва за підтримки Науково-методичного центру (НМЦ) управління освіти Миколаївської міської ради (квітень, 2013 р.), *Ірина Олександрівна Потапенко*, заступник директора з науково-методичної роботи, презентувала модель медіаосвіти Миколаївського економічного ліцею № 2. *Ганна Володимирівна Новицька*, завідувач кафедри з гуманітарного циклу знань, і *Ольга Миколаївна Таранова*, завідувач бібліотеки ліцею, взяли участь у Другій міжнародній конференції з питань медіаосвіти (м. Київ), де також поділилися творчими напрацюваннями колективу ліцею у сфері медіаосвіти.

На педраді була особливо відзначена робота Ганни Володимирівни Новицької, яка в листопаді 2013 року виборола II місце у Другому міжнародному конкурсі освітніх програм «Impro» у сфері шкільних ЗМІ та інтегрованої медіаосвіти, організованому Челябінським державним університетом за підтримки Інституту змісту і методів навчання Російської академії освіти.

Також на педраді були розглянуті перспективи роботи колективу з формування медіакомпетентного ліцеїста, модель якого розроблена творчою групою вчителів. У рішенні педагогічної ради відображено завдання для творчої лабораторії вчителів щодо розроблення критеріїв оцінювання для проведення моніторингу розвитку медіакультури ліцеїстів.

Творча група медіапедагогів Миколаївщини

18 грудня 2013 року на базі Науково-педагогічної бібліотеки м. Миколаєва відбулося засідання творчої групи медіапедагогів експериментальних шкіл області з проблеми «Медіаосвіта в системі роботи суб'єктів педагогічного процесу». Захід організовано Управлінням освіти і науки Миколаївської ОДА, Миколаївським обласним інститутом післядипломної педагогічної освіти (МОІППО), управлінням освіти Миколаївського міськвиконкому.

Погляди на медіаосвіту в контексті синтезу медійної та інформаційної грамотності окреслила у своєму виступі *Тетяна Павлівна Крячко*, старший викладач кафедри психології, педагогіки та менеджменту освіти МОІППО. Виступ *Костянтина Миколайовича Картузова*, заступника директора Науково-педагогічної бібліотеки м. Миколаєва, було присвячено ролі цієї бібліотеки та шкільних бібліотек міста у формуванні медійної та інформаційної грамотності учнів та педагогів. На необхідності координації роботи шкільних і публічних бібліотек у формуванні медіа- та інформаційної грамотності

учнів наголосила у своєму виступі *Тетяна Іванівна Роскіна*, директор Науково-педагогічної бібліотеки м. Миколаєва.

Учасники засідання творчої групи

Т.І. Роскіна. Огляд літератури з медіаосвіти

Ілляшенко Олександр Анатолійович, учитель інформатики Комсомольської ЗОШ І–ІІІ ст. Миколаївської районної ради, ознайомив учасників творчої групи з особливостями напрацьованої в закладі моделі медіаосвітнього середовища, активну роль в якому виконує шкільна бібліотека.

Під час дискусій навколо окреслених проблем *Оксана Миколаївна Денисенко*, заступник директора з науково-методичної роботи Миколаївського муніципального колегіуму, наголосила на необхідності системного підходу до навчання медіапедагогів, оскільки сучасна дитина вже давно живе в медіапросторі, а рівень медіаосвіти вчителів далекий від бажаного. На її думку, нинішніх і майбутніх медіапедагогів (як і вчителів літератури, математики та ін.) необхідно навчати не 2–3 заняття, а щонайменше рік, а то й більше. Досвід експериментального впровадження медіаосвіти доводить необхідність інтеграції шкільної медіаосвіти з виховним процесом, медіазнання мають стати основою заходів із громадянського та морального виховання. Важливо також долучати до медіаосвітньої діяльності й шкільного психолога.

Ознайомлюючи медіапедагогів із календарним планом дослідно-експериментальної роботи за темою «Науково-методичне забезпечення впровадження медіаосвіти в навчально-виховний процес загальноосвітніх навчальних закладів Миколаївщини» на 2014 рік, *Тетяна Павлівна Крячко* підкреслила, що вже з січня 2014 року в навчальних закладах, залучених до експериментального впровадження медіаосвіти, має розпочатися апробація медіаосвітніх занять для учнів 1–11-х класів, тематика яких розроблена фахівцями МОІППО. До цього процесу передбачено залучити не лише медіапедагогів, а й шкільних психологів і бібліотечних працівників як загальноосвітніх навчальних закладів, так і публічних бібліотек. Після апробації тематика занять буде доопрацьована з урахуванням зауважень і пропозицій учасників медіаосвітнього процесу. Окрім цього, з метою поширення медіаосвіти в освітньому просторі регіону та забезпечення ґрунтовної медіаосвітньої підготовки фахівців МОІППО бере на себе зобов'язання організувати навчання за спеціальними програмами методистів з бібліотечних фондів районних/міських методичних кабінетів/центрів, а також включити відповідні модулі до програми курсової перепідготовки вчителів і шкільних бібліотекарів області. Натомість Миколаївська обласна бібліотека для дітей ім. В. Лягіна здійснюватиме навчання бібліотечних працівників районних бібліотек галузі культури.

К.М. Картузов, Т.А. Жайворонок, Т.І. Роскіна

Виступає Т.П. Крячко

Під час практичної частини засідання, яку модерували *Тетяна Іванівна Роскіна* та *Тетяна Анатоліївна Жайворонок*, директор Миколаївської обласної бібліотеки для дітей ім. В. Лягіна, учасники творчої групи напрацювали координаційний план проведення медіазань із учнями. На необхідності міжвідомчої партнерської взаємодії публічних бібліотек і закладів освіти в умовах сільського регіону наголосила у своєму виступі під час обговорення спільних дій *Антоніна Іванівна Коваль*, учитель суспільних дисциплін Кривоозерської ЗОШ І–ІІІ ст. № 1 Кривоозерської районної ради. Антоніна Іванівна поінформувала, зокрема, про те, що проект «Медіаграмотність», який діє в бібліотеках ЦБС, отримав грантову підтримку програми «Бібліоміст». Під час медіаосвітніх занять із підлітками, які вчитель проводить на базі районної бібліотеки, учні вчаться орієнтуватись у медійному просторі, протистояти його небезпекам та загрозам.

Виступає О.М. Денисенко

У всьому світі накопичено багатий досвід упровадження медіаосвіти в навчальних та позашкільних закладах, створено банк досліджень із усіх регіонів світу. Ми наразі маємо змогу включитися в консолідовану роботу міжнародного співтовариства для поширення медіаосвіти в Україні. Засідання творчої групи медіапедагогів Миколаївщини на базі Науково-педагогічної бібліотеки м. Миколаєва — перший реальний крок до конструктивної партнерської взаємодії навчальних закладів, науково-методичних і бібліотечних установ на шляху до широкого поширення медіаосвітніх практик, оновлення методів навчання як важливих чинників якості освіти.

А вже у квітні 2014 року на базі Миколаївського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти за підтримки Інституту інноваційних технологій і змісту освіти, Інституту соціальної

та політичної психології НАПН України, БФ «Академія Української Преси» відбудеться Всеукраїнська науково-практична конференція з проблем упровадження медіаосвіти.

Тетяна Роскіна,
директор Науково-педагогічної
бібліотеки м. Миколаєва

Ірина Потапенко,
заступник директора з НВР Миколаївського
економічного ліцею № 2

Х ювілейна Школа керівників юнацьких бібліотек

Кінець року — це той час, коли кожен керівник підбиває підсумки роботи ввіреного йому колективу, аналізує результативність і ефективність діяльності та будує плани на наступний рік. А ще в цей час директори обласних бібліотек для юнацтва (молоді) традиційно збираються на навчання в Школі керівника, аби опанувати нові інструменти менеджменту персоналу та обмінятися досвідом із колегами.

27–28 листопада 2013 року ДЗ «Державна бібліотека України для юнацтва» та Українська бібліотечна асоціація провели Х ювілейну Школу керівника «Бібліотеки для юнацтва в умовах реформування державної політики».

Тематика Школи керівника, яку щорічно проводить Державна бібліотека України для юнацтва — методичний центр бібліотек України для юнацтва (молоді), — завжди актуальна:

- 2003 — «Упровадження інформаційних технологій у бібліотеках України для юнацтва»
- 2004 — «Шляхи реалізації творчого потенціалу бібліотечного колективу»
- 2005 — «Професіоналізм керівника — запорука успішної діяльності колективу»
- 2006 — «Бібліотеки для юнацтва на шляху до суспільства знань»
- 2007 — «Механізми та форми ефективного керівництва»
- 2009 — «Удосконалення сервісу управлінської діяльності в бібліотеці»
- 2010 — «Управління інноваційними процесами в бібліотеках для юнацтва»
- 2011 — «Управління розвитком бібліотек для юнацтва»
- 2012 — «Мистецтво результативного управління бібліотекою»

Із вітальними словами до учасників Школи керівника звернулися *Віктор Балюрко*, заступник Міністра культури України; *Лариса Нікіфоренко*, начальник управління регіональної та культурно-просвітницької роботи Міністерства культури України; *Марія Височанська*, начальник відділу аналізу та прогнозування діяльності бібліотек Міністерства культури України; *Георгій Саприкін*, директор ДЗ «Державна бібліотека України для юнацтва», кандидат педагогічних наук, доцент;

а також *Ірина Шевченко*, президент Української бібліотечної асоціації. У своїх виступах вони розповідали про основні напрями державної політики в бібліотечній галузі, підкреслювали важливість бібліотек у сучасному цифровому суспільстві, аналізували виклики часу, на які бібліотеки мають оперативно реагувати, відповідали на проблемні запитання від директорів і заступників директорів обласних бібліотек для юнацтва.

Програмою Школи керівника був передбачений обмін досвідом між бібліотеками з питань упровадження інновацій в умовах, коли на перший план виходить комунікація з читачами в електронному просторі, а самі бібліотеки, таким чином, наближаються до формату бібліотеки веб 2.0, суттєво розширюючи свої можливості щодо надання доступу до інформації та забезпечення потреб користувачів.

Другий день роботи Школи керівника був присвячений підбиттю підсумків Всеукраїнського конкурсу буктрейлерів «Оживають герої на екрані»

в рекламі». Не буде перебільшенням сказати, що захід подібного рівня проходив у нашій державі вперше. У конкурсі взяли участь автори 193-х буктрейлерів із 18-ти областей України та АР Крим. До числа кращих потрапила 61 робота. А от переможців визначило журі, у складі якого працювали: *Андрій Курков*, письменник, журналіст і кіносценарист; *Єлізавета Плєсконос*, начальник комерційного відділу Національної кінематеки України; *Олексій Островий*, представник фірми KVAD-PRODUCTION; *Наталія Малік*, співробітник Державної бібліотеки України для юнацтва; *Станіслав Припула*, начальник управління Державного агентства України з питань кіно; *Оксана Бояринова*, PR-менеджер УБА; *Катерина Сапожкова*, арт-директор Міжнародного благодійного фонду «Дар надії». Церемонію нагородження переможців провели Андрій Курков та Єлізавета Плєсконос.

ПЕРЕМОЖЦІ КОНКУРСУ

I місце

- буктрейлер на роман «Три товариші» Еріха Марії Ремарка (автор — Наталя Піщенко, Білицька МЦБС, Донецька обл.)
- буктрейлер за мотивами повісті Івана Нечуя-Левицького «Кайдашева сім'я» (автор — колектив Чугуївської міської бібліотеки для юнацтва, Харківська обл.)

II місце

- буктрейлер на драму Івана Франка «Украдене щастя» (автор — Алла Глузь, Одеська ОБЮ ім. В.В. Маяковського)
- буктрейлер, присвячений книжці «Я так її, я так люблю» Тараса Шевченка (автор — Наталія Волощенко, Черкаська ОБЮ ім. В. Симоненка)
- буктрейлер на роман «Портрет Доріана Грея» Оскара Уайльда (автор — Наталія Карпенко, ЦМБ м. Євпаторія)

III місце

- буктрейлер на повість-казку «Драконів перевертень» Євгенії Вітушко (автор — Тетяна Кір'якулова, ЦБ ім. В. Короленка, м. Маріуполь, Донецька обл.)
- буктрейлер на книжку «Земля гуде» Олеся Гончара (автор — колектив Полтавської ОБЮ ім. Олеся Гончара)
- буктрейлер на казку «Малий і Карлсон, що живе на даху» Астрід Ліндгрен (автор — Ольга Галенко, Кам'янець-Подільська міська бібліотека-філія № 6 для дітей)

Відеоролики, які зацікавили журі та присутніх оригінальністю рішення, філософським змістом, ліричністю, а інколи й глибоким патріотизмом, було відзначено преміями та іншими нагородами. Зокрема, заохочувальні призи отримали буктрейлери: на книжку «Маска» Володимира Лиса (автор — Марина Місюк, Волинська ОБЮ); на твір «Син України» Валентина Злотопольця й Ігоря Федіва (автор — Наталія Кутакова, Дніпропетровська ОБМ ім. М. Светлова); на оповідання «Чорнобильські поневіряння Бучі» Віктора Васильчука (автор — Марина Тарасюк, ЦБС м. Коростень, Житомирська обл.); на твір «Я знаю, що ти знаєш, що я знаю» Ірен Роздобудько (автор — Ірина Позднякова, Алчевська ЦМБ, Луганська обл.); на книгу поезій «Річка Геракліта» Ліни Костенко (автори: Ніна Ільченко та Юлія Цвігун, Сумська ОУНБ ім. Н. Крупської). Роботи всіх учасників конкурсу представлено на playlist

You Tube Всеукраїнського конкурсу буктрейлерів: <https://www.youtube.com/playlist?list=PLYf8uL0I5yuQ60dr2H8rrCk-q8FB-te1D>.

Спеціальним призом «Клубу сімейного дозвілля» було нагороджено колектив Шполянської ЦРБ (Черкаська обл.) за буктрейлер на книжку Світлани Талан «Коли ти поруч».

На завершення члени журі дали професійну характеристику творчих робіт учасників конкурсу, керівники обласних бібліотек України для юнацтва (молоді) поділились інформацією про те, як проходили конкурси на місцевому рівні, а переможці — своїми творчими задумами.

Тетяна Сопова,
заступник директора
ДЗ «ДБУ для юнацтва»

ВІД РЕДАКЦІЇ

Шановні читачі!

Звертаємо вашу увагу на те, що в додатках до цієї статті наведено авторські роботи деяких переможців Всеукраїнського конкурсу буктрейлерів «Оживають герої на екрані в рекламі»:

Див.
додаток 1

Буктрейлер на роман «Три товариші» Еріха Марії Ремарка (автор — Наталя Піщенко, бібліотекар дорослого абонементу Добропільської міської ЦБС бібліотеки-філії № 4 м. Білицьке, Донецька обл., <http://biblio-bel.at.ua/>)

Див.
додаток 2

Буктрейлер на драму «Украдене щастя» Івана Франка (автор — Алла Глузь, завідувач читального залу Одеської обласної бібліотеки для юнацтва ім. В.В. Маяковського, <http://www.mayakovka.od.ua/>)

Див.
додаток 3

Буктрейлер на збірку вибраних віршів та поем «Я так її, я так люблю» Тараса Шевченка (автор — Наталія Волощенко, бібліотекар I категорії відділу абонементу Черкаської обласної бібліотеки для юнацтва імені Василя Симоненка, <http://www.symonenkolib.ck.ua/>)

Нові документи

Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Концепції Державної цільової програми "Шевченківський дім"» від 21 листопада 2013 р. № 968-р

Див.
додаток 1

Метою Програми є здійснення комплексу заходів щодо збереження об'єктів, пов'язаних із культурною спадщиною Т.Г. Шевченка; створення умов для збереження оригіналів художніх робіт, рукописів і друкованих творів Т.Г. Шевченка, а також творів інших класиків української літератури; забезпечення умов для вивчення культурної спадщини Т.Г. Шевченка в цілому та оприлюднення результатів досліджень у єдиній електронній інформаційній мережі; популяризації та оптимізації використання об'єктів, пов'язаних із культурною спадщиною Т.Г. Шевченка, розвитку туристичного потенціалу регіонів, пов'язаних із такою спадщиною; пропагування України як держави, що є батьківщиною Т.Г. Шевченка.

Наказ Міністерства освіти і науки України «Про затвердження Інструкції про порядок комплектування та облік підручників і навчальних посібників у бібліотечних фондах загальноосвітніх, професійно-технічних навчальних закладів та вищих навчальних закладів I–II рівнів акредитації» від 02 грудня 2013 р. № 1686

Див.
додаток 2

Цим наказом затверджено Інструкцію про порядок комплектування та облік підручників і навчальних посібників у бібліотечних фондах загальноосвітніх, професійно-технічних навчальних закладів і вищих навчальних закладів I–II рівнів акредитації з метою встановлення єдиних вимог до комплектування та обліку підручників і навчальних посібників у їх бібліотечних фондах.

Наказ Міністерства фінансів України «Про затвердження Положення з бухгалтерського обліку запасів бюджетних установ та внесення змін до деяких нормативно-правових актів з бухгалтерського обліку бюджетних установ» від 14 листопада 2013 р. № 947

Див.
додаток 3

Затверджено Положення з бухгалтерського обліку запасів бюджетних установ, а також внесено зміни до Плану рахунків бухгалтерського обліку бюджетних установ і Положення з бухгалтерського обліку необоротних активів бюджетних установ, затверджених наказом Міністерства фінансів України від 26 червня 2013 р. № 611.

Укладач:
Лідія Поперечна,
головний редактор журналу

Олена БЕЗРУЧКО,
провідний методист
Національної бібліотеки України для дітей

Незабаром уся Україна відзначатиме ювілей Тараса Шевченка. З цієї нагоди в країні реалізується безліч цікавих творчих проєктів, готуються до друку нові видання про Кобзаря, чекають на своїх глядачів театральні вистави за його творами та документальні фільми, що досліджують народні уявлення про Тараса Шевченка. Бібліотеки — хранителі спадщини Кобзаря — також не залишаються осторонь цієї події...

Нас єднає Шевченкове слово

Учітесь, читайте,
І чужому навчаєтесь,
І свого не цурайтесь

Т. Шевченко

9 березня 1814 року — дата, яку внесено до світового календаря знаменних і пам'ятних дат ЮНЕСКО для відзначення в усьому світі. Цього дня 200 років тому Україна подарувала світові Генія, Поета, Пророка — Тараса Григоровича Шевченка.

Минають роки, десятиліття, але товща часу не в змозі пригнати гостру актуальність Шевченкового слова для кожного з наступних поколінь, адже вся його велика спадщина — поезія, проза, мистецтво — пронизана любов'ю до України, до людини.

Діапазон Шевченкової геніальності надзвичайно широкий. Він був не лише творцем «Кобзаря», тобто поетом, а й не менш талановитим драматургом, прозаїком, автором шкільних підручників, філософом, етнографом, фольклористом і, зрештою, великим художником (живописцем, гравером, скульптором), непересічною особистістю, що увійшла до світового пантеону мистецтва. Його поезія могутніми й чистими потоками влилася в неосяжний океан світової культури, коштовними перлинами збагативши скарбницю загальнолюдських здобутків.

Майже два століття виходять у світ його книжки (до нас дійшло 835 творів). Лише за роки незалежності твори Шевченка було видано в Україні понад 100 разів. Ґрунтовного дослідження потребує зарубіжна шевченкіана. Перші переклади творів поета, зокрема російською мовою, з'явилися ще за його життя. Список перекладачів, популяризаторів Шевченкового слова в різних країнах світу, становить понад 100 імен. Зокрема, «Кобзар» могутньо залунав у країнах світу більш як 100 мовами. Шевченкову художню

спадщину складають більше 1 000 творів. Понад 120 композиторів створили на його слова біля 5 000 хороших, сольних, оперних, хореографічних та інших творів. Публікуються численні статті, продовжуються дослідження, створено цілу літературознавчу науку — шевченкознавство. Збираються колекції шевченкіани, зростає кількість колекціонерів. Створюються фільми, з'являються нові художні полотна.

Ім'ям Т.Г. Шевченка названі вулиці, установи, діють і відкриваються нові музеї. Зокрема, у 1989 році започатковано музей однієї книги — «Кобзаря» (м. Черкаси), де є понад 140 різних його видань. Створюється новий музей — «Заповіт» (м. Переяслав-Хмельницький). Понад 450 пам'ятників звели народи світу мужньому поборникові правди. З року в рік в Україні проходять вечори пам'яті, концерти, наукові конференції, конкурси, міжнародне шевченківське літературно-мистецьке свято «В сім'ї вольній, новій». 2 вересня 2013 року на Першому національному каналі відбулась трансляція Всеукраїнського телевізійного уроку, присвяченого 200-річчю від дня народження Т.Г. Шевченка.

Уся Україна та прогресивна світова спільнота готуються гідно відзначити 200-ліття від дня народження Кобзаря, з приводу чого і Президент України, і Верховна Рада України, і Кабінет Міністрів України, і Міністерство культури України видали відповідні нормативні документи.

Міністерство освіти і науки України своїм листом від 27 серпня 2013 р. № 1/9-581 також рекомендувало використовувати методичні матеріали, присвячені 200-річчю від дня народження Т.Г. Шевченка, розміщені на сайтах Міністерства освіти і науки України, Інституту інноваційних технологій і змісту освіти та Черкаської обласної державної адміністрації.

Висока місія бібліотек полягає в тому, щоб, використовуючи всі сукупні фонди свого регіону, гідно представити спадщину Шевченка молодому поколінню, усіма методами системної творчої роботи донести до учнів світ образів, думок, ідей Великого Кобзаря, історію його життя. Головне, щоб кожне нове покоління було не лише «споживачем» високої духовності Шевченка, а й творцем Шевченкової України, і, тим самим, вносило свою частку в розбудову України.

Обласні, міські та районні бібліотеки для дітей можуть організувати пересувні книжкові виставки для найвіддаленіших сільських і шкільних бібліотек. Вони мають бути фундаментально розроблені, оформлені репродукціями живопису Шевченка, демонструвати здобутки регіональної шевченкіани. Можна організувати й постійно діючі, озвучені виставки, які висвітлюватимуть життя, творчість та світогляд поета, подаватимуть матеріали про шевченкіану в поезії, живописі, музиці, а також про лауреатів Шевченківської премії.

На компакт-диску наведено розробку книжкової виставки, присвяченої 200-річному ювілею від дня народження Т.Г. Шевченка, для учнів 5–8-х класів

Див. додаток 1

Надія ПАНЧУК,
провідний методист Закарпатської
обласної універсальної наукової
бібліотеки ім. Ф. Потушняка

Шевченка знає весь світ. Він — «духовний батько» українців, основоположник нової української літератури, «візитна картка» нашої держави. Широта його поглядів і світоглядні ідеї загальнолюдського братерства й любові здобули для України та українців належне визнання й пошану в усьому світі. Тож ушануймо гідно й ми нашого співвітчизника. У бібліотеки для цього безліч можливостей.

Великий Кобзар і сьогодення

Ушанування пам'яті та відзначення 200-річчя від дня народження Тараса Шевченка — це подія не лише всеукраїнського, а й міжнародного рівня. Згідно з указом Президента України «Про додаткові заходи з підготовки та відзначення 200-річчя від дня народження Тараса Шевченка» і відповідними розпорядженнями Кабінету Міністрів України, у нашій державі проводяться численні заходи з популяризації творчості та постаті Великого Кобзаря, а також різноманітні культурно-мистецькі акції в бібліотеках, музеях, театральних-концертних і клубних закладах, школах, університетах.

Як сказав із цього приводу Міністр культури Леонід Новохатько: «До відзначення 200-ліття Великого Кобзаря потрібно підійти творчо, зняти з Тараса нашарування бронзи та повернути Шевченкові справжнє духовне обличчя. Дуже важливо, щоб для нашої молоді Шевченко не лишився двома "обов'язковими" віршами зі шкільної програми».

“

Тарасе любий, батьку наш,
Мого народу — щастя й мука,
Моя судьба, мій «Отче наш»,
Моя відвага і порука.

Василь Вовчок, український прозаїк і поет

”

В одній із фундаментальних книг сучасної шевченкіани «Тарас Шевченко» (К., 2005) її автор, академік Іван Дзюба, писав: «Шевченко як явище велике й вічно живе — невичерпний, нескінченний і незупинний. Волею історії його ототожнено з Україною, і разом з її буттям триває

Шевченкове, вбираючи в себе нові дні й новий досвід народу, оживаючи до нових болів і дум, стаючи до нових скрижалей долі. Шевченка розуміємо настільки, наскільки розуміємо себе — свій час і Україну в нім. І наша доба, як і кожна попередня, прагне наблизитись до розуміння Шевченка. Та, щоб краще збагнути його

як нашого сучасника, треба повніше збагнути його як сучасника людей, проблем, суспільства XIX ст. Шевченко сам приходить у наш час. Проте й ми повинні йти в його час. Тільки так між нами і ним глибшатиме взаєморозуміння».

Творчий спадок Тараса Шевченка — великий і всеосяжний. Він написав понад 240 поетичних творів (віршів, балад, поем), драму «Назар Стодоля» та 2 незавершені драми, а також майже 20 повістей (частина яких утрачена), кілька публіцистичних та літературно-критичних праць, підготував буквар для народних шкіл. Особливе місце займає його «Журнал» (щоденник), що зберіг не тільки хронопис подій, але й враження та думки не зломленого неволею Шевченка.

До історії української та світової культури Великий Кобзар увійшов і як талановитий художник. За підрахунками дослідників, мистецька спадщина Шевченка-художника налічує 835 творів — живописних полотен, рисунків, офортів. Фахівці вважають, що його більш ніж 200 акварелей за рівнем мистецької досконалості стоять у ряду світових здобутків малярства. Зусиллями дослідників творчості Шевченка-художника та завдяки досягненням нових поліграфічних технологій до широкого загалу дійшли тепер і численні малюнки митця, і його іконографія. З багатого доробку Шевченка вирізняються автопортрети — не лише кількістю (їх відомо

понад 50), але й складним психологізмом. Ці художні роботи, зведені в психологічний ряд, утворюють своєрідний образний життєпис, допомагають розкрити трагедію та велич такої дивовижної долі, передати складну динаміку інтелектуального та емоційного життя.

“
Буває слава, мов легка пір'їна,
А є така, немов у колбі ртуть.
Його, мов Бога, любить Україна —
І в тій любові правди вічна суть.”

Карло Копинець, український прозаїк і поет

”
Про Тараса Шевченка — творця й особистість — написано сотні книжок, серед яких — наукові розвідки, художні біографії, публіцистичні та науково-популярні статті. Кожна доба по-своєму інтерпретувала творчість поета та митця, часто покриваючи цю історичну постать різними ідеологічними нашаруваннями, але геніальне слово тому й геніальне, що не піддається корозії часу. Актуальність Шевченка не тільки в тому, що він порушував великі вічні питання й шукав відповіді на них, але й у властивості його творчості пробуджувати, підносити людину, зміцнювати її духовні начала.

Ювілей Тараса Шевченка в бібліотеці

За двадцять два роки незалежності України шевченкознавство та шевченкіана збагатились не тільки новими спробами прочитання Великого Кобзаря, проясненням раніше табуйованих місць його біографії, але й списком імен дослідників творчості Тараса Шевченка — вітчизняних та закордонних — тих, що раніше були відділені «залізною завісою» та радянською цензурою. Саме тому, наближаючись до 200-річного ювілею Тараса Шевченка, варто,

Див. додаток 1

перш за все, ознайомитись із виданнями, що розкривають значення цієї геніальної особистості для дня нинішнього, увиразнюють постать Шевченка-митця й мислителя в історичній перспективі та з позицій сьогодення, сприяють ширшому прочитанню та досягненню його творчості.

Познайомити бібліотекарів, учителів, учнів і всіх зацікавлених із постаттю Шевченка та розширити тематичне й жанрове коло святкових акцій мають на меті *методико-бібліографічні матеріали «Великий Кобзар і сьогодення»*.

Збірка відкривається бібліографічним оглядом «Тарас Шевченко — наш старший сучасник», у якому, зокрема, представлено інформацію про книжку І.М. Дзюби «Тарас Шевченко» (2005), навчальний посібник «Вічний як народ: сторінки до біографії Т.Г. Шевченка» (1998), збірку шевченкознавчих праць І. Огієнка (митрополита Іларіона) «Тарас Шевченко» (2003), біографічні та літературознавчі оповіді Д. Чуба «Живий Шевченко» (2005), науково-популярний нарис С.В. Чаніна «Великий рід великої людини» (2008), літературно-публіцистичну збірку «Славить Грузія Кобзаря» (2011) та ін. Поряд із окремими виданнями в огляді представлено укази Президента України та розпорядження Кабінету Міністрів України щодо відзначення 200-річчя від дня народження Тараса Шевченка, а також публікації в освітянських періодичних виданнях та інтернет-ресурси, присвячені нашому видатному співвітчизнику, розробки уроків за творчістю Т. Шевченка, сценарії літературних вечорів, конкурсів, літературно-музичних композицій.

Цікаво розповісти дітям про Тараса Шевченка допоможе літературна вікторина «Життя і слово Тараса Шевченка», сценарій якої представлено в другому розділі збірки. Під час такої гри учні з задоволенням знайдуть відповіді на запитання про родовід Шевченка, поетичні присвяти Кобзареві, екранізацію його творів та ін. У цьому ж розділі укладачі методико-бібліографічних матеріалів навели схему книжково-ілюстративної виставки «Шевченко і час» (цитати, назви розділів), яку, безумовно, можна доповнювати або змінювати залежно від концепції шевченківських свят у бібліотеці або школі. Якщо бібліотека має доступ до веб-ресурсів, то можна організувати віртуальні виставки, приміром «Тарас Шевченко — художник», або серію віртуальних подорожей «Шевченківські музеї та місця України».

Відзначення 200-річчя від дня народження Тараса Шевченка — подія, що передбачає проведення різноманітних культурно-мистецьких акцій. Тож, виявивши у своєму районі / місті пам'ятники (погруддя) видатного поета та сфотографувавши їх, можна організувати фотоекспозицію монументальної шевченкіани. У запропонованих вашій увазі методико-бібліографічних матеріалах представлено фотодобірку «Монументальна шевченкіана Закарпаття».

Крім того, у збірці ви знайдете інформацію про закарпатських митців — лауреатів Національної премії ім. Т.Г. Шевченка — та тексти їх окремих творів-посвят, бібліографію закарпатської шевченкіани на сторінках книжок і періодичних видань та творів Тараса Шевченка мовами національностей Закарпаття. Ці матеріали можна використати для проведення як окремого вечора, присвяченого відповідній темі, так і усних журналів, конкурсів художнього читання до 200-річчя Великого Кобзаря.

Оксана ШЕВЧЕНКО,
заступник директора
з внутрішньобібліотечної роботи
Дніпропетровської обласної
універсальної наукової бібліотеки
імені Первоучителів слов'янських
Кирила і Мефодія

Тарас Шевченко не був професійним педагогом, однак у своїх творах він висловив дуже цінні думки з питань освіти та виховання дітей, чимало з яких не втратили актуальності й донині, коли відроджуються народознавство й народна педагогіка.

Шевченкова педагогіка

Учітеся, брати мої,
Думайте, читайте.

Т. Шевченко

Деякі постаті в нашій історії вбирають у себе живу душу народу, стають невід'ємною частиною його життя. Таким є для нас, українців, Тарас Григорович Шевченко. У Шевченкові ми й сьогодні бачимо нашого сучасника, він дорогий, близький нам немеркнучим словом, бо слово це звеличує красу боротьби та перемоги, виховує найкращі людські почуття.

2014 рік оголошено Роком Тараса Шевченка. Однак і рік, що минув, був для Дніпропетровської обласної універсальної наукової бібліотеки імені Первоучителів слов'янських Кирила і Мефодія (далі — Дніпропетровська ОУНБ) насичений різноманітними подіями, які увійдуть до скарбниці вшанування пам'яті великого українця. З нагоди 200-річного ювілею Тараса Шевченка бібліотека провела круглі столи, літературні вечори й марафони, вікторини, інформаційні години, творчі майданчики, голосні читання, віртуальні екскурсії та бібліотечні уроки. Як приклад можна навести бесіду-діалог «Історія України в житті та творчості Тараса Шевченка», під час якої юні користувачі бібліотеки обговорювали відомі та маловідомі сторінки життя й творчості Кобзаря, а також питання долі української історії у світоглядній парадигмі Т.Г. Шевченка та його творчі принципи, аналізували заповіді Т.Г. Шевченка в проекції на сучасність, шукали відповідь на запитання, чи був би Т.Г. Шевченко політкоректним у сучасній Україні? Загалом усі заходи, які Дніпропетровська ОУНБ проводила для юнацтва, дали можливість показати те, що було пропущено під час самостійного читання, відчутти смак слова, почути його звучання. Докладніше про ці та інші заходи можна прочитати на сайті бібліотеки (www.libr.dp.ua) у розділі «До 200-річчя Т.Г. Шевченка».

Значну популярність серед відвідувачів бібліотеки здобули тематична виставка книжкових і періодичних видань «Навіки з нами серце і слова пророчі» (з використанням ілюстративних і документальних матеріалів) та книжково-ілюстративна виставка рідкісних видань XIX–XXI ст. «Твої вірші, як хліб насущний, потрібні в будні і свята», на якій були представлені раритетні видання «Кобзаря» (1840, 1874, 1911, 1939, 1944), ілюстрована монографія академіка О. Новицького «Т. Шевченко» (1930).

Декілька цікавих інформаційно-бібліографічних видань підготували бібліографи Дніпропетровської ОУНБ, зокрема:

- «Шевченкіана ДОУНБ: Документальна колекція». Видання вміщує бібліографію та вебліографію творів поета, дослідницьких праць, які стосуються вивчення його життя й творчості, увіковічнення пам'яті, кіновтілення образу Т.Г. Шевченка тощо.

Інформаційно-бібліографічний покажчик «Шевченкіана ДОУНБ: Документальна колекція» (укладач — В.А. Піскун) наведено на компакт-диску

Див. додаток 1

- «Тарас Шевченко і Придніпров'я». Видання представлено на сайті бібліотеки (www.libr.dp.ua) у розділі «До 200-річчя Т.Г. Шевченка».

- «Бережи свою духовність». Видання, що стане в пригоді вчителям, вихователям, бібліотекарям, учням старших класів і всім охочим долучитися до вічних цінностей і духовного надбання поколінь. Представлені в збірці інформаційні матеріали розміщено в трьох розділах («Сім'я — берегиня історичної спадкоємності поколінь», «Духовність — національна цінність українського народу», «Виховання — засвоєння надбання поколінь»). Кожний розділ містить тематичний нарис, словничок термінів, перелік джерел (у т. ч. творів художньої літератури) до вивчення обраної тематики. Упевнені, що збірка знадобиться для підготовки й оформлення книжкових виставок, проведення масових заходів та переглядів літератури, складання бібліографічних списків і, взагалі, для розширення світогляду та обізнаності.

Див. додаток 2

Збірку інформаційно-бібліографічних матеріалів «Бережи свою духовність» (укладач — В.А. Піскун) наведено на компакт-диску

Підготовка до святкування ювілею дала змогу бібліотекарям привернути увагу влади й громади до нових можливостей та інноваційних послуг сучасної бібліотеки. Робота в цьому напрямі буде продовжуватись і нинішнього року. Дніпропетровська ОУНБ планує провести «Шевченківський книжковий фестиваль», у рамках якого відбудуться різноманітні заходи: відеопроєкт «Молодь читає Кобзаря», конкурс буктрейлерів за творами Шевченка, фольк-вечірка «Щедрий шевченківський вечір» тощо.

Інформаційна година «Просвітницька діяльність Т.Г. Шевченка»

Тарас Шевченко майже в усіх своїх творах порушував морально-етичні проблеми, розмірковував про важливість родинного виховання, освіти й освіченості в житті людини, про роль народних традицій і фольклору в становленні високоморальної особистості. Цінність і актуальність цих думок підштовхнули співробітників Дніпропетровської ОУНБ до проведення інформаційної години для вчителів загальноосвітніх навчальних закладів. До речі, такий захід можна провести й силами шкільної бібліотеки або разом із районними, міськими, обласними бібліотеками.

Інформаційну годину «Просвітницька діяльність Т.Г. Шевченка» ми провели для вчителів — слухачів курсів підвищення кваліфікації Дніпропетровського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти. У рамках інформаційної години їм було запропоновано огляд літературознавчих праць і методичних розробок, присвячених творчості Т.Г. Шевченка, ілюстративно-документальну виставку, рекомендаційні списки. А ще не обійшлося без дискусії, під час якої вчителі полемізували щодо питань «Що вивчати?», «Як вивчати?», «Для чого вивчати?», додаючи нові акценти в «шкільне шевченкознавство».

Запорука успіху будь-яких заходів — це різнобічне опрацювання літератури, періодичної преси та творчий підхід бібліотекарів до роботи. Саме тому, готуючи інформаційну годину «Просвітницька діяльність Т.Г. Шевченка» для вчителів, бібліотечні фахівці читальних залів створили ілюстративно-документальну виставку, мультимедійну презентацію та рекомендаційні списки, які допомогли привернути увагу до тих творів, в яких письменник порушує морально-етичні проблеми.

Дуже важливо також, щоб відвідувачі заходу були емоційно підготовлені до сприйняття виступу бібліотекаря, а для цього необхідна своєрідна експозиція до його промови. Яскравим засобом наочності під час інформаційної години була слайд-презентація живописних творів Тараса Шевченка з виразними образами дітей: картин «Циганка-ворожка», «Хлопчик з собакою в лісі» та ілюстрацій до поем «Слепая», «Хата вдови на Україні», «Селянська сім'я», «На поселенні», «Діти Репніних», «Невольник», «У Києві», «У Решетилівці», «Селянське подвір'я». Важливий емоційний

Див. додатки 3–4

вплив на відвідувачів справила музична драматургія, яка була органічним компонентом заходу.

«Педагогічні питання у творчості Т.Г. Шевченка. До 200-річчя від дня народження» (автор — С.І. Гамзіна) наведено на компакт-диску

Огляд творів Т.Г. Шевченка, присвячених навчанню та вихованню

Тарас Шевченко не залишив праць із педагогіки, але його твори насичені проблемами навчання й виховання, вони несуть виховний потенціал, спрямований на плекання національної свідомості, духовного збагачення особистості.

Перш за все, просвітителю обстоював право свого народу на рідну школу, яка була б доступною для всіх дітей і поліпшувала їх життя. У ній діти могли б одержувати міцні й глибокі знання, всебічно розвиватися. Шевченко палко схвалював ідею створення недільних шкіл. Перебуваючи в Києві, він брав участь у обговоренні питань їх організації. І пізніше, повернувшись до Петербурга, дбав про створення для шкіл навчально-педагогічної літератури.

Шевченко прагнув долучитися до виготовлення необхідних навчальних книжок українською мовою. Почав зі створення букваря, за яким учні не лише вчилися грамоти, а й отримували деякі знання. «Букварь южно-русский» посідає одне з провідних місць в історії освіти й культури України та справедливо вважається новаторським підручником для навчання грамоти в українських школах. Написаний він рідною мовою. Буквар містить фольклорні твори: приказки та прислів'я, народні думи, з допомогою яких Т.Г. Шевченко прагнув «формувати» юні душі майбутніх освічених співвітчизників. Наведені в букварі влучні народні висловлювання сповнені мудрості та морального змісту. У них засуджено неробство, паразитизм, жадобу до збагачення, лицемірство, підступність і звеличено чесність, правдивість, почуття колективізму, дружбу, взаємодопомогу, працьовитість. Тарас Шевченко вміло поєднав вимоги народної та наукової педагогіки до навчання й виховання дітей. Навчальний матеріал букваря сприяв збагаченню лек-

«Букварь южно-русский» посідає одне з провідних місць в історії освіти й культури України та справедливо вважається новаторським підручником для навчання грамоти в українських школах

сики, розвитку мислення та мовлення, пам'яті, набуттю необхідних знань про суспільство й природу відповідно до вікових особливостей учнів.

Велика роль у народній школі, на думку Т.Г. Шевченка, належить учителю, справа якого благородна та серйозна. Виховання, вважає поет, має бути позитивним, відповідати інтересам суспільства, а народний учитель повинен самовіддано служити людям. Саме таким педагогом був для Шевченка І.П. Котляревський, змальований ним у повісті «Близнецы». Вплив виховної системи навчального закладу й соціального оточення на людину висвітлено через зображення героїв повісті — братів-близнят. Однакові в дитинстві за своїми нахилами та інтересами хлоп'ята почина-

ють дедалі більше відрізнятися. Життя ставить над близнятами педагогічний експеримент. Один із них — Зося — потрапляє в розбещене середовище кадетського корпусу, яке формує з нього розпутника, людину без моралі. Інший — Ватя — опиняється в гімназійному середовищі, а потім — в університеті, де серйозно займається навчанням і зрештою виростає порядною людиною.

Отже, у питаннях організації навчання та виховання Тарас Шевченко віддавав перевагу гімназії, а не кадетському корпусу. Кобзар прагнув поширення письменності серед народних мас, вбачав у освіті «<...> перший вільний промінь світла, що може проникати в здавлену колами невольничу голову». Він підкреслював, що загальна письменність народу — «величезне добро».

Тарас Шевченко часто критикував недоліки навчання й виховання в різних навчальних закладах царської Росії. Він підкреслював, що:

«... образование должно богатить, а не окрадывать сердце человеческое»

Т.Г. Шевченко «Прогулка с удовольствием
и не без морали»

Засуджуючи тодішню систему освіти, Тарас Шевченко писав, що:

«... Тут-то я только узнал, что значит так называемый грамотный русский человек. Эти грамотеи попадают в солдаты большею частию из помещичьих сельских писарей... Я ничего не знаю безнравственнее и отвратительнее сельского писаря; он первый грабитель бедного мужика, лентяй, пьяница, сосуд всех мерзостей и первый развратитель простодушного мужичка, потому что он Святое Письмо читает»

Т.Г. Шевченко «Капиташа»

Шевченко прагнув побудувати навчально-виховний процес на нових засадах, які б давали міцні знання, сприяли розумовому й фізичному розвитку дитини. Він був упевнений, що навчання та виховання дітей має спиратись на рідну материнську мову, народні традиції, фольклор, на досягнення прогресивної демократичної педагогіки.

Засобами художнього зображення Тарас Шевченко визначає свій ідеал вихованої особистості. Це людина з багатогранними знаннями й високими моральними рисами, чесна, працьовита, добра, із почуттям гідності та громадянськості. Вирішального значення у формуванні особистості Тарас Шевченко надавав праці. Він із любов'ю описує дружні сім'ї, які живуть зі своєї праці. У цих родинках у взаєминах між батьками та дітьми відчувається теплота, духовна близькість, взаємоповага й любов. Згадаємо хоча б ліричний вірш «Садок вишневий коло хати». У своїх повістях Шевченко подає приклади сімейного устрою різних верств — від кріпацької родини до князівської — і наголошує на важливості звернення

до народної моралі, на основі якої вибудовуються суспільно-національні норми виховання та поведінки.

Але найбільша й найважливіша роль у Шевченка належить матері. Переоцінити значущість материнської опіки неможливо, і саме від матері, на думку Шевченка, залежить, ким виросте її дитина. «Мати всюди неоднакова мати. Коли розумна та щира, то й діти вийдуть в люде, хоч попідтинню; а хоч і одуквана¹, та без розуму, без серця, то й діти виростуть, як ледащо в шинку», — зазначає Т.Г. Шевченко.

Образ матері, яка кладе життя на олтар любові та благополуччя своєї дитини, виховує її, дотримуючись народних звичаїв та законів суспільної моралі, описаний у поемі «Наймичка»:

*Дитя моє!
... Із самого неба
Долю виплачу сльозами
І пошлю до тебе.*

Змальовуючи страждання матері-наймички, її відданість, силу її любові, Тарас Шевченко підштовхує читачів до думки, що мати — природна вихователька своєї дитини:

*У нашій раї на землі
Нічого кращого немає,
Як тая мати молодая
З своїм дитяточком малим...
І на оновленій землі
Врага не буде, супостата,
А буде син, і буде мати,
І будуть люди на землі...*

З глибокою симпатією говорить Т.Г. Шевченко про українських народних кобзарів і лірників, мудрих народних оповідачів і їхню педагогічну роль (твори «Перебендя», «Мар'яна-черниця», «Сліпий» та ін.). Саме тому він назвав свою безсмертну поетичну збірку народним словом «кобзар».

Педагогічна спадщина Тараса Шевченка адресована народу, у ній — роздуми про те, як просвітити український народ, як допомогти йому вибрати кращу долю, як виховати Людину в людині. Велика виховна сила Шевченкових творів є невичерпним джерелом у вихованні національно свідомих поколінь української молоді, яка стоїть на шляху морального вибору, формує свій характер і світогляд.

¹ Одукована (заст.) — освічена, письменна (прим. ред).

Марина ВОСТРІКОВА,
головний бібліотекар
Харківської спеціалізованої
музично-театральної бібліотеки
ім. К.С. Станіславського

Тетяна БАХМЕТ,
завідувач довідково-
бібліографічного відділу
Харківської спеціалізованої
музично-театральної бібліотеки
ім. К.С. Станіславського

Ніщо так не об'єднує родину, як цікаво проведений час, спільні емоції й отримані разом знання. Театралізований освітній проект «У пошуках мистецьких скарбів» розрахований на три години активного сімейного відпочинку в бібліотеці. Проект — це серія свят-«пригод», завданням яких є отримання нових знань про світове мистецтво та видатних харків'ян, залучення до бібліотеки дітей і дорослих, розвиток навичок читання й роботи з комп'ютером, заохочення батьків до спілкування з дітьми.

Разом з мамою і татом знайдемо скарбів багато

Родина — це наш дім, наша надія, майбутнє наших дітей. З родини починається життя людини, тут відбувається формування її як громадянина. Саме родина об'єднує покоління, передаючи мудрість і традиції від старших до молодших. Навряд чи варто нагадувати, якого значення в наші дні набуває допомога сім'ї у вирішенні завдань різноманітного характеру.

Поряд із освітніми та соціальними інститутами саме бібліотеки своїми інформаційними та бібліотечними ресурсами можуть надати таку допомогу. Їх роль як культурно-інформаційних центрів останнім часом зростає. Адже бібліотеки, що володіють неоціненними книжковими багатствами, кваліфікованими кадрами, певним досвідом роботи з сім'єю, можуть зробити дуже багато у відродженні культури та духовного здоров'я суспільства.

Працюючи майже шість десятиліть у галузі інформаційних послуг, Харківська спеціалізована музично-театральна бібліотека ім. К.С. Станіславського перетворилася на методичний центр із естетичного виховання, наукову базу для педагогів і студентів мистецьких навчальних закладів м. Харкова. Вагому методичну допомогу отримують також дитячі школи мистецтв та загальноосвітні навчальні заклади міста й області.

Сучасна педагогіка розглядає учня не тільки як об'єкт, на який спрямована діяльність учителя, але й як активний суб'єкт освітнього процесу. Пробуджуючи творчі сили, включаючи в діяльність дітей сучасні інтерактивні форми, ми підвищуємо їх пізнавальну активність, не забуваючи при цьому і про ініціативність батьків.

«У пошуках мистецьких скарбів»

Театралізований проект «У пошуках мистецьких скарбів» виник із ідеї створення сімейної вітальні, куди могли б приходити батьки разом із дітьми в пошуках відповідей на запитання в галузі дитячого читання, де вони могли б брати участь у сімейних заходах, просто спілкуватися. Практика показала: якщо батьки й діти захоплені спільними інтересами, грою, творчістю, вони суттєво зближуються, краще розуміють один одного.

Багаторічний досвід роботи з творчою молоддю допоміг нам створити своєрідний синтетичний бібліотечний продукт, який поєднує традиційні та інноваційні технології, практику командної роботи, практику співробітництва з фахівцями творчих професій, сучасні технічні можливості для мультимедійних презентацій із використанням відео, аудіо, анімації.

Пригодницько-
пізнавальний
маршрут

«У пошуках мистецьких скарбів» — це серія свят вихідного дня, невід'ємними атрибутами кожного з них є пригодницький компонент пізнавальних змагань, нові відкриття, майстер-класи, занурення у світ мистецтв.

Основні принципи та девіз освітньо-розважального проекту «У пошуках мистецьких скарбів»

- Принцип «сходинок»: кожна має не тільки відповідати віковим особливостям, але й давати можливість сходження дитини до справжньої літератури, справжньої музики, гарного смаку, забезпечуючи «щеплення» від вульгарності та банальності
- Принцип енциклопедичності, що передбачає універсальність і стислість, а також поінформованість у різних галузях знань
- Принцип тематичної, жанрової та авторської різноманітності творів, оскільки ніщо так не пригнічує творчість, як одноманітність або нудьга

Девізом проекту стали слова: *«Це є ваш шанс! Іграть до нас! Скарби мистецтв чекають на вас!»*

Квест-мандрівка «Старовинна мапа»

На першому етапі свята його організатори видають учасникам мапу з позначками тих місць на острові, які слід відвідати допитливим мандрівникам. Це не що інше, як екскурсія бібліотекою.

«Скарби зі скрині»

Далі, додержуючись вказівок Веселого острів'янина, учасники шукають сховані скарби (рідкісну книжку, грамплатівку, аудіо- або відеозапис, старовинну фотографію чи ілюстрацію і т. ін.). Якщо передбачувана пригода присвячена темі імпресіонізму, то в нотному відділі гості відшукають збірки нот французьких композиторів Дебюссі або Саті, у відділі мистецтв та художньої літератури це будуть виставлені серед інших репродукцій роботи Клода Моне, у довідково-бібліографічному відділі скарбом стане яскраво ілюстрована енциклопедія з імпресіонізму.

Музичні скарби: від грамплатівок до музичних файлів інтернету

Третій етап — майстер-клас від фахівця — передбачає зустріч із художником або народним умільцем. Учасники можуть не лише спостерігати за його роботою, а й спробувати перейняти деякі навички. Виступити в ролі фахівців ми запрошуємо майстрів, з якими бібліотека має давні дружні стосунки, або студентів-волонтерів зі спеціалізованих навчальних закладів міста. Практика показала, що студенти чудово почувають себе в ролі педагогів-наставників і з задоволенням передають школярам ті знання та навички, які вони отримали в стінах вишів. Так, приміром, опановуючи тему «Імпресіонізм», студенти вчать малювати сніг відтінками тих фарб, які використовував Ігор Грабар, створюючи свої знамениті зимові полотна, або характерному імпресіоністичному мазку.

«Таємничий острів»

Ключовим моментом пригоди «Таємничий острів» є мультимедійна лекція-презентація, яка відповідає головній темі свята. Теми обираємо завчасно за бажанням і смаком потенційних учасників. Запропонованих тем більше сорока, їх список наведений на сайті бібліотеки. Окремо виділені теми для художників, для музикантів, для краєзнавців, для театралів. Ось деякі з них:

- «Казкові герої у творах російських композиторів»;
- «Дев'ять муз і три кити» (про музичні жанри);
- «Історія розвитку музичних інструментів»;
- «Видатні піаністи сучасності»;
- «Сонце української музики М.В. Лисенко»;
- «Наш Шаляпін: Харків у житті генія»;
- «Історія українського костюма»;
- «Історія європейського костюма»;
- «Міфи Давньої Греції»;
- «Таємнича готика»;
- «Слідами короля Артура» (романський стиль у архітектурі, музиці, літературі);
- «Мистецтво вражень» (імпресіонізм у живописі, музиці, театрі);
- «Мистецьке об'єднання "Мир искусства"» (про стиль модерн);
- «Парижанка з Нескучного: художник Зінаїда Серебрякова»;
- «Великий передвижник І. Рєпін у контексті українського мистецтва»;
- «Леся Курбас — реформатор українського театру»;

- «Актриса українського кіно Марія Капніст»;
- «Харків театральний»;
- «Архітектор харківського життя О.М. Бекетов».

«Онлайн-пригода»

Після мультимедійної лекції Веселий острів'янин запрошує учасників до інтернет-вікторини «Онлайн-пригода», під час якої

Довідково

Харківська спеціалізована музично-театральна бібліотека ім. К.С. Станіславського, найстаріша в Україні бібліотека загальномистецького профілю, заснована 1955 року за ініціативою доктора мистецтвознавства, професора В.К. Айзенштадта.

Бібліотека є загальнодоступною й обслуговує діячів культури та мистецтва, керівників колективів художньої самодіяльності, викладачів та студентів ВНЗ мистецького профілю, учителів, школярів, пенсіонерів.

До послуг користувачів — 5 відділів бібліотеки: мистецтв та художньої літератури, нотного-музичний, довідково-бібліографічний, рідкісної книги та рукописів, обробки та комплектування. Діють три читальні зали та два абонементи, фонотека, спеціальні кабінки для слухання музики, чудові виставковий та камерний концертні зали.

Фонд бібліотеки нараховує більше 150 тис. прим. видань із мистецтва, культури, краєзнавства, а також нотних видань, грамплатівок, видань на електронних носіях.

У рідкісному фонді бібліотеки зберігаються старовинні видання з мистецтва, цікаві колекції дореволюційних українських, російських і німецьких нотних видань, екслібрисів, малоформатних видань, книжки з автографами видатних діячів культури України та Росії. У бібліотеці є спеціальні фонди: фонд газетно-журнальних вирізок із питань мистецтва (колекція майже за 50 років із інформацією про персони та спектаклі, тематичні добірки), великий фонд публікацій із краєзнавства, архівний фонд. Запити найвибагливіших читачів задовольняються за допомогою розгалуженої системи каталогів та картотек на всі види видань. Працює корпоративний електронний каталог.

Бібліотека пропонує різноманітні інноваційні послуги: електронні читальні зали, вільний доступ до мережі Інтернет, дистанційне навчання, освітні проекти з використанням мультимедійних технологій, віртуальна довідка, копіювання документів.

За створення на базі бібліотеки культурно-просвітницького центру Харківську музично-театральну бібліотеку ім. К.С. Станіславського було відзначено Муніципальною премією, почесними грамотами Міністерства культури України.

Інформацію про бібліотеку можна знайти на сайті: www.mtlb.org.ua.

поставить їм запитання, відповіді на які можна знайти, звернувшись за допомогою до пошукових ресурсів. Запитання, звичайно ж, стосуються прослуханої лекції. Якщо це все той же імпресіонізм, можна відшукати адресу паризького фотографу Надара, де вперше були виставлені роботи імпресіоністів, або знайти відповідь на запитання, хто з сьогоденних харківських художників працює в цьому стилі. Того, хто найшвидше знайде найточніші відповіді, Веселий острів'янин нагородить шоколадними «піастрами», за кількістю яких і буде визначено переможця вікторини. На нього чекає подарунок у вигляді книжки, буклета, календаря або диска з аудіозаписом.

«Поради Веселого острів'янина»

У той час, поки молодші учасники шукають відповіді на запитання вікторини, для батьків проводимо консультацію «Поради Веселого острів'янина» щодо того, як досягти безпеки в роботі з інтернет-ресурсами.

Це своєрідний урок медіаграмотності, бо багато хто з дорослих сьогодні розмірковує над питанням, як забезпечити комфортні умови для тих, хто навчає, і тих, хто навчається. Дорослі мають чітко усвідомлювати, що інтернет може не тільки принести користь, але й заподіяти чималу шкоду дітям через приховану або відверто деструктивну спрямованість. Саме тому ми розповідаємо батькам про обережність під час відвідування невідомих ресурсів

інтернету; наголошуємо на тому, що поштові електронні повідомлення, отримані від невідомих і сумнівних відправників, перед відкриттям потрібно обов'язково перевірити антивірусною програмою, не варто відповідати на листи, в яких міститься прохання надіслати конфіденційні дані (логін, пароль, адресу); радимо після закінчення роботи в інтернеті обов'язково відключати мережевий кабель від телефонної лінії або від локальної мережі.

У світі мистецтв: відкриття, пошуки, знахідки

Таким чином, бібліотека стає територією спілкування дітей і батьків, місцем, де вони розвивають пізнавальні та творчі здібності, розширюють кругозір, здобувають навички роботи з комп'ютером, користуються вільним доступом до інтернету. Учасники наших заходів врешті-решт мають дійти висновку, що найголовніші скарби — поруч із нами: це цікаві книжки в бібліотеці, художні твори в музеї, музичні твори в концертній залі. А бібліотека примножує коло своїх читачів.

У липні 2013 року проект «У пошуках мистецьких скарбів» був представлений на регіональному ярмарку інноваційних бібліотечних послуг «Бібліотечні інновації для громад: створюємо майбутнє» у м. Луганську. Він отримав схвальну оцінку від учасників і гостей заходу, а також керівництва програми «Бібліоміст».

Відеоролик-презентацію проекту «У пошуках мистецьких скарбів» наведено на компакт-диску

Див. додаток 1

Герой роману Федора Достоєвського «Брати Карамазови» Олексій Карамазов говорив: «Немає нічого вищого, і сильнішого, і здоровішого, і кориснішого для життя за гарний якийсь спогад і особливо винесений ще з дитинства... І навіть якщо один тільки гарний спогад при нас залишиться у нашому серці, то й він може послужити коли-небудь нам для спасіння!».

БІБЛІОТЕЧНА РОБОТА

МЕТОДИЧНИЙ СУПРОВІД

Марія ЄРМАК,
завідувач бібліотеки
Енергодарського НВК № 5
Енергодарської міської ради,
керівник міської творчої групи
шкільних бібліотекарів,
Запорізька обл.

Важливими чинниками успішної реалізації нового освітнього напрямку — шкільної медіаосвіти — є трансформація шкільної бібліотеки в потужний інформаційно-освітній центр навчального закладу, переосмислення бібліотекарем своєї нової ролі, яка потребує суттєвого оновлення та поглиблення професійних знань і компетентностей.

Творча взаємодія на шляху до медіаосвітнього лідерства

Інформаційне середовище, що нас оточує, перебуває в стані «інформаційного вибуху», який можна охарактеризувати, з одного боку, постійним зростанням ролі інформації в соціальних відносинах, а з іншого — її неупорядкованістю, безмежністю та надмірністю. Почуватися комфортно в таких умовах можуть лише ті люди, які володіють комп'ютерною, медійною, інформаційною та бібліотечно-бібліографічною грамотністю, а також навичками критичного осмислення тексту. У той же час, якщо формування комп'ютерних та бібліотечно-бібліографічних компетенцій передбачено і освітніми стандартами, і навчальними програмами, то питання медійної та інформаційної грамотності актуалізовано відносно нещодавно у зв'язку з ухваленням Концепції впровадження медіа-освіти в Україні.¹ Цей новий освітній напрям спонукає шкільні бібліотеки переосмислювати свої завдання та функції, аналізувати рівень професійної підготовки співробітників і його відповідність потребам і цілям медіаосвітнього процесу, напрацьовувати дієві методи та технології формування медіаграмотності учнів.

До питання медіаосвіти, медіакультури та медіаграмотності

У Концепції впровадження медіа-освіти в Україні визначено, що «<...> медіа-освіта — частина освітнього процесу, спрямована на формування в суспільстві медіа-культури, підготовку особистості

¹ Концепція впровадження медіа-освіти в Україні [Електронний ресурс] // Ін-т соціал. та політ. психол. — Режим доступу: http://www.ispp.org.ua/news_44.htm. — Назва з екрана. — Дата звернення 05.12.2013.

до безпечної та ефективної взаємодії з сучасною системою мас-медіа, включаючи як традиційні (друковані видання, радіо, кіно, телебачення), так і новітні медіа (комп'ютерно опосередковане спілкування, інтернет, мобільна телефонія) з урахуванням розвитку інформаційно-комунікаційних технологій <...>. Отже, результатом медіаосвіти мають бути медіакультура та медіаграмотність.

Обидва ці поняття сьогодні ще не мають однозначного трактування. Приміром, і в науковому, і в повсякденному спілкуванні однією з найпоширеніших думок є така, що медіакультура — це засоби масових комунікацій (ЗМК) — розгалужена система друкованих, візуальних та аудіовізуальних засобів. Потужним чинником їх розвитку є комп'ютери та мережа Інтернет, яка охоплює весь світ і робить можливим миттєвий контакт із будь-яким джерелом інформації. Усе це інформаційне середовище постійно змінюється, а ми сьогодні маємо розпізнавати ці зміни й адекватно на них реагувати.

Існує і думка, що медіакультура — це інтенсивність інформаційного потоку (насамперед, аудіовізуального: телебачення, кіно, відео, комп'ютерної графіки, інтернету), засоби комплексного освоєння людиною навколишнього світу в його соціальних, моральних, психологічних, художніх, інтелектуальних аспектах. Тут, безумовно, на перший план виходить інформаційна функція медіакультури, яка в останнє десятиліття значно посилилася та відіграє нині роль гаранта інформаційного забезпечення суспільства, у т. ч. і такої соціально значущої сфери, як освіта.

Щодо поняття «медіаграмотність», то воно також має багато цікавих визначень. Найбільш звичне для нас — це вміння користуватися ІКТ, виражати себе та спілкуватися за допомогою медіазасобів, свідомо сприймати та критично тлумачити інформацію, відділяти реальність від її віртуальної симуляції. А от зарубіжні фахівці розглядають медіаграмотність ще й як фундаментальне право людини в цифровому суспільстві, яке забезпечує активізацію соціальної участі; активну громадянську позицію; розуміння того, у яких відносинах людина перебуває з медіа.²

Перші «цеглинки» медіаосвітнього простору

Минуло ще зовсім небагато часу з того моменту, як Енергодарський НВК № 5 Енергодарської міської ради Запорізької області став учасником всеукраїнського експерименту з упровадження медіаосвіти в шкільну практику та отримав статус опорного навчального закладу за освітнім напрямом «Створення єдиного інформаційного простору в навчальному закладі». Хоча підґрунтя для цієї роботи формувалося впродовж багатьох років, можна сказати, із часу відкриття нашого навчального закладу. Усі ми (і бібліотекарі, і вчителі, і керівництво) іноді інтуїтивно відчували потребу в розвитку того чи іншого освітнього напрямку або ж у створенні певного підрозділу школи. Однак у більшості випадків ми чітко усвідомлювали (і усвідомлюємо нині), що ефективність навчаль-

² Див. ст.: Медіаосвіта — всюдисуща та пожиттєва / Валентина Здановська // Шк. бібл.-інформ. центр. — 2013. — № 12. — С. 1–9.

ного процесу, у т. ч. навчання медіакультури, прямо залежить від інформаційно-освітнього простору школи.

Модель єдиного інформаційного простору Енергодарського НВК № 5, яка сьогодні функціонує, апробується, розвивається та слугує як навчально-виховному процесу загалом, так і впровадженню експериментальних курсів «Медіакультура» (для 10–11-х класів) і «Інформаційна культура» зокрема. Складові цієї моделі:

- комп'ютерний «парк» (55 ПК);
- загальношкільна локальна мережа з доступом до інтернету (30 ПК);
- мультимедійні кабінети;
- шкільний бібліотечно-інформаційний центр;
- веб-сайт ЕНВК № 5 (<http://uvk5.at.ua/>);
- блог бібліотеки «Бібліосвіт» (<http://marian137.blogspot.com/2013/12/blog-post.html>);
- віртуальний методичний кабінет (14 блогів учителів, 3 блоги методичних об'єднань);
- віртуальні класні кімнати (8 класних блогів);
- медіаосвітні гуртки («Основи комп'ютерної графіки», «Основи веб-дизайну», «Створення мультимедійних презентацій», «Велика перерва»);
- дитяче телебачення.

Бібліотека Енергодарського НВК № 5: не чекаємо змін, а наближуємо їх

Безумовно, усі компоненти моделі єдиного інформаційного простору тісно взаємодіють між собою та використовують потенціал один одного задля досягнення спільної мети — формування медіакультури учнів і вчителів. В ідеалі ж, центром такого інформаційно-освітнього простору має бути шкільна бібліотека, в якій уся інформація концентрується, обробляється, зберігається і надається користувачам, здійснюється виховна та інформаційно-пошукова діяльність. Однак чи може традиційна бібліотека школи надати максимально широкий спектр інформації, необхідної сучасним учням і вчителям, або забезпечити доступ до світових інформаційних ресурсів? Ні. Тож постає питання: що потрібно зробити, аби бібліотека школи набула статусу базового центру інформаційно-освітнього простору закладу, а бібліотекар став його інформаційним лідером? Відповідь досить проста: потрібні зміни.

Реформування бібліотеки

Реформування бібліотеки Енергодарського НВК № 5 розпочалося задовго до того, як в Україні заговорили про необхідність упровадження медіаосвіти. Шкільний парламент, бібліотека, адміністрація школи 2007 року об'єдналися навколо реалізації проекту «Створення бібліотечно-інформаційного центру у школі» на засадах «Концепції інформатизації мережі бібліотек загальноосвітніх навчальних закладів України»³ та примірного Положення

³ Концепція інформатизації мережі бібліотек загальноосвітніх навчальних закладів України : затв. постановою Президії Академії педагогічних наук України від 26 січня 2006 р. № 1/6-7. [Електронний ресурс] // Інститут соціальної та політичної психології. — Режим доступу: http://www.ispp.org.ua/news_44.htm. — Назва з екрана. — Дата звернення 05.12.2013.

Див. додаток 1

про шкільний бібліотечно-інформаційний центр загальноосвітнього навчального закладу⁴.

Мультимедійну презентацію «Створення бібліотечно-інформаційного центру у школі» наведено на компакт-диску

Відповідно до плану реалізації нашого проекту, у створенні бібліотечно-інформаційного центру (далі — БІЦ) було визначено три етапи: підготовчий, основний та етап упровадження.

Підготовчий етап ми пройшли швидко. Під час нього вивчили досвід організації бібліотечно-інформаційних центрів, розробили нормативні документи, зокрема «Положення про бібліотечно-інформаційний центр ЕНБК № 5», організували та провели рекламну кампанію щодо можливостей БІЦ.

На другому — основному — етапі ми зосередили зусилля на урізноманітненні видового складу фонду (створенні медіатеки), формуванні єдиної бази інформаційних ресурсів школи, створенні та систематизації бази корисних освітніх інтернет-ресурсів, розробленні та впровадженні інноваційних форм роботи, забезпеченні відповідних матеріально-технічних умов, автоматизації бібліотечних процесів, залученні користувачів.

Третій етап — упровадження — наразі реалізовано частково. Чому? Відповідь проста: одного бажання та ентузіазму виявилось замало. Бракує державної підтримки, фінансування, сучасного технічного оснащення, ліцензійних програм для автоматизації бібліотечних процесів та обслуговування користувачів, приміщення й меблів, які б відповідали санітарно-гігієнічним нормам, тощо. Та, незважаючи на труднощі, бібліотекарі закладу докладають значних зусиль, аби навіть за таких умов медіаосвітній простір Енергодарського НВК № 5 існував і задовольняв інформаційно-освітні потреби користувачів. Сьогодні БІЦ надає інформаційну підтримку вчителям і учням, які беруть участь у різних конкурсах, олімпіадах, реалізують науково-дослідницькі проекти, пишуть статті та реферати. Крім того, одним із ключових завдань, яке стоїть перед бібліотекарями БІЦ, є виховання інформаційної культури, медійної та інформаційної грамотності. Ми навчаємо наших користувачів орієнтуватися в інформаційному просторі, шукати та знаходити різні джерела інформації, відбирати та використовувати найбільш достовірні з них, осмислювати та критично оцінювати отриману інформацію, створювати власні інформаційні продукти. При цьому усвідомлюємо, що для того, аби виконувати це завдання якісно та ефективно, ми, бібліотекарі, і самі маємо бути медійно та інформаційно грамотними.

Творча група — професійний розвиток і взаємозбагачення

Бібліотекарі загальноосвітніх навчальних закладів м. Енергодара розуміють, що, прагнучи змінити роль шкільної бібліотеки

⁴ Положення про шкільний бібліотечно-інформаційний центр загальноосвітнього навчального закладу [Електронний ресурс] / Держ. наук.-пед. б-ка України ім. В.О. Сухомлинського. — Режим доступу: <http://www.dnpg.gov.ua/id/787/>. — Назва з екрана. — Дата звернення 05.12.2013.

в інформаційно-освітньому просторі, потрібно робити ставку не лише на зміну уявлення педагогічного співтовариства про бібліотеку, а й, насамперед, на зміну професійної свідомості самих бібліотекарів, мотивування до самовдосконалення та багато іншого.

Стимулом до нашого професійного зростання, безумовно, є курси підвищення кваліфікації, практичні семінари, обласні творчі групи Запорізького обласного інституту післядипломної педагогічної освіти (далі — ЗОІППО), де бібліотекарі не лише отримують нові професійні знання, а й набувають необхідних навичок у сфері застосування інформаційно-комунікаційних технологій.⁵

Поряд із тим, зважаючи на тривалий термін міжкурсового періоду, стрімкий розвиток та поширення технологій навчання із застосуванням ІКТ, зокрема нових інтернет-сервісів, у бібліотекарів виникає гостра необхідність постійно вдосконалювати свою професійну компетентність. Тож, аби подолати цю суперечність, 2009 року 15 шкільних бібліотекарів м. Енергодара об'єдналися у творчу групу, метою якої є вивчення та застосування нових технологій інформаційної підтримки навчально-виховного процесу. Уже чотири роки поспіль ми працюємо над темою «Упровадження інформаційно-комунікаційних технологій у діяльність шкільних бібліотек».

Творча група шкільних бібліотекарів м. Енергодара

Завдання творчої групи:

- розробити практичні рекомендації щодо використання ІКТ для підвищення ефективності роботи шкільного бібліотекаря;
- розширити асортимент інформаційно-бібліотечних послуг шкільної бібліотеки через використання ІКТ;
- здійснити автоматизацію внутрішніх бібліотечних процесів завдяки опануванню відповідних програм: «Шкільна бібліотека», Excel, Access;
- організувати формування та підтримку в активному стані інформаційно-пошукових систем і бібліографічних баз даних, що дозволяють оперативно та в повному обсязі знаходити необхідну інформацію.

Прогнозовані результати:

- підвищення рівня інформаційно-комунікаційної компетентності бібліотечних працівників;
- міжшкільна інтеграція інформаційних ресурсів, взаємообмін оперативною інформацією;
- виготовлення та систематизація різноманітної мультимедійної наочності (комп'ютерних презентацій, відеороликів, аудіозаписів) для проведення бібліотечно-бібліографічних заходів;
- формування оптимальної моделі шкільної медіатеки;
- створення та використання в роботі тематичного банку даних корисних посилань у мережі Інтернет;
- просування власноруч створених інформаційних ресурсів, авторських доборок у інтернет-просторі (електронне портфоліо, блог).

⁵ Детальніше про цю роботу читайте на сторінках віртуального методичного об'єднання бібліотекарів на ЗапоВікі (<http://wiki.ciit.zp.ua>).

Скажу відверто: починати було непросто. Ми збиралися щочетверга на практичні заняття, згадували та поглиблювали теоретичні знання з інформаційної культури, культури читання, комп'ютерної грамотності, ознайомлювалися з поняттям «медійна культура». Керівник групи (автор статті — *прим. ред.*) готував до занять різноманітні пам'ятки, методичні посібники, завдання для практичних і домашніх робіт тощо. Колеги часом не усвідомлювали, для чого їм усе це потрібно виконувати. Розуміння та мотивація з'явилися згодом, коли бібліотекарі відчували свої перші успіхи.

Див. додаток 2

Презентацію «Інформаційна культура» наведено на компакт-диску

Чого досягли, до чого прагнемо

Професійне навчання у форматі творчої групи має свої переваги, оскільки ми вчимося разом, допомагаємо та підтримуємо один одного. Разом легше долати труднощі та невдачі, радіти успіхам і перемогам. А успіхи цілком очевидні!

Усі ті компетентності, яких енергодарські бібліотекарі набули за час роботи творчого об'єднання, стали вагомим чинником зростання їх професійного рівня, зміни іміджу в педагогічному колективі, стимулом до інноваційної діяльності. Сьогодні учасники нашої творчої групи:

- активно застосовують у своїй роботі електронну пошту, удосконалили вміння працювати з текстовими документами в програмі Microsoft Office Word, навчилися робити різні обчислення та будувати діаграми в програмі Excel, вивчили технологію створення комп'ютерних публікацій (книжок, буклетів, брошур, листівок, газет та іншої інформаційної продукції);
- використовують вікі-сервіси для створення збірок, сайтів;
- виготовляють інтелектуальні карти для впорядкування знань, систематизації матеріалу;
- ведуть блоги, здебільшого використовуючи їх для організації дискусій, обговорень, рекомендацій;
- долучаються до використання соціальних медіасервісів для підвищення мотивації навчальної діяльності.

Наведу деякі приклади. Так, завдяки вивченню можливостей програми Excel у всіх навчальних закладах налагоджено електронний облік шкільних підручників, який сприяє більш якісному й оперативному моніторингу їх забезпечення. А спільно з методистом Енергодарського науково-методичного центру Н.І. Холодуліною за результатами інвентаризації бібліотечних фондів шкільних підручників створено зведену електронну картотеку забезпеченості підручниками учнів загальноосвітніх навчальних закладів міста.

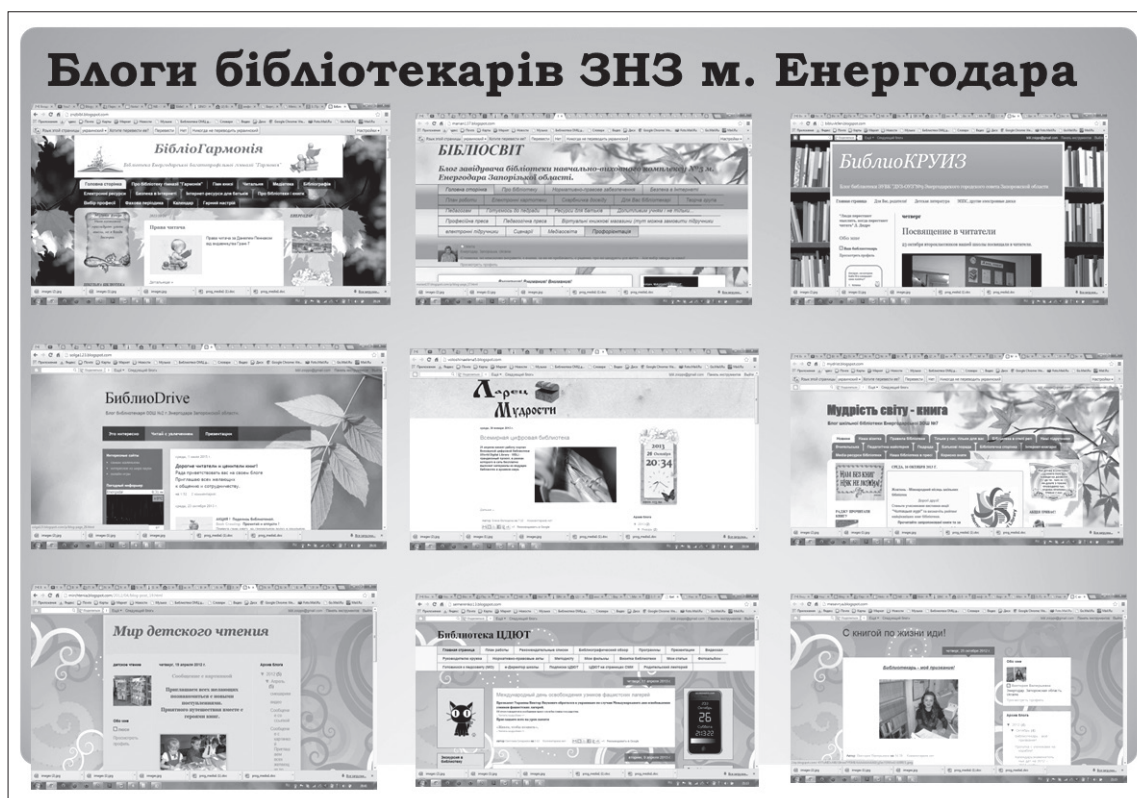
Значно цікавішими та привабливішими для учнів-користувачів стали заняття з інформаційної та медіаграмотності, свята, літературні вечори, усні журнали, інтегровані уроки, які тепер супроводжуються мультимедійними презентаціями, створеними бібліотекарями за допомогою програми Microsoft Office PowerPoint.

Величезні можливості для організації інформаційно-освітнього простору відкрило для нас уміння користуватися вікі-сервісами, найбільшою перевагою яких є можливість колективно створювати, зберігати, структурувати документи, матеріали та інформаційні ресурси. Крім того, до їх переваг належать простота, швидкість, безпека, гнучкість.

Вікі-сервіси ми використовуємо для:

- створення банків навчальних матеріалів;
- організації бібліотечних занять;
- створення колективних дослідницьких проєктів школярів;
- створення сайтів;
- організації довідкових та фактографічних баз даних;
- реалізації проєктів із заохочення до читання (наприклад, збірки літературних робіт школярів, літературні веб-сайти тощо).

Наразі наша творча група активно працює в ЗапоВікі, де ми створили сторінку нашого творчого методичного об'єднання, а всі бібліотекарі мають свої візитівки чи електронні портфоліо.

Члени творчої групи розпочали створювати власні блоги, і на сьогодні їх уже 12, у 6-ти з них робота ведеться систематично. Блоги допомагають нам підтримувати інформаційне обслуговування читачів на сучасному рівні. Звичайно, ще не всі наші блоги є інформативними та якісними, але ми продовжуємо працювати й далі, адже усвідомлюємо, що офіційний блог бібліотеки, насамперед, призначений для публікації новин і подій бібліотеки. На відміну від звичайної стрічки новин на сайті, блог дозволяє створити неформальну атмосферу спілкування, залучати читачів

до створення коментарів, забезпечуючи в такий спосіб зворотний зв'язок.

У своїй роботі ми використовуємо онлайн-відеосервіс You Tube. Сьогодні цей сервіс зберігає мільйони відеороликів, які містять різну інформацію про все на світі — від серйозної до розважальної. Саме з цього сервісу ми беремо багато матеріалів про бібліотеки світу, найдивовижніші книжки; відеоролики та кліпи для проведення масових заходів тощо. Наші бібліотекарі також створюють свої відеоролики (про нові книжки, рекламу бібліотеки та її послуг) і розміщують їх в інтернеті.

Також на своїх заняттях ми навчилися використовувати закладки (обрані посилання на сторінки інтернету) — ще одну групу сервісів, яка допомагає орієнтуватися в неосяжному інформаційному просторі, безкоштовно надає користувачам послуги зберігання й публікації закладок. Сервісів інтернет-закладок сьогодні існує чимало, ми навчилися користуватись Меморі.ру і БобрДобр.

Одним із актуальних напрямів нашого навчання та перспективних форм роботи з користувачами ми вважаємо використання мережових інтерактивних технологій веб 2.0, що функціонують на принципах доступності, відкритості, інтерактивності та взаємодії й дозволяють і бібліотекарю, і користувачам реалізувати свій творчий і соціальний потенціал. З цих міркувань ми розпочали опановувати технологію веб 2.0.

Див. додаток 3

Презентацію «Огляд технології веб 2.0» наведено на компакт-диску

Загалом інтернет і його веб-сервіси — найпотужніший (на сьогодні) інструмент для розвитку особистості, заохочення до читання, просування інформаційних ресурсів, формування навичок групової взаємодії. Крім того, ми впевнені, що інтернет — це ще й величезна платформа для формування інформаційної та медійної культури учнів і вчителів, а також безліч можливостей для того, щоб підняти інформаційно-бібліотечне обслуговування в шкільній бібліотеці на якісно новий рівень, зробити її спроможною відчувати зміни та реагувати на них, стаючи привабливою для учнів і вчителів.

І насамкінець — цитата данського філософа С. К'єркегора: «Іти вперед — означає втратити спокій, залишитись на місці — означає загубити себе»... Ідемо вперед!

Див. додатки 4–5

Аудіозапис та презентацію до виступу з досвіду роботи творчої групи шкільних бібліотекарів м. Енергодара Запорізької області під час круглого столу в рамках II Міжнародної науково-методичної конференції «Практична медіаграмотність» (м. Київ, 30 листопада – 1 грудня 2013 р.) наведено на компакт-диску

Анна БАРДАШЕВСЬКА,
директор КЗ «Херсонська обласна бібліотека
для дітей ім. Дніпрові Чайки»
Херсонської обласної ради,
заслужений працівник культури України

Відсутність цілісної державної політики щодо формування медіа- та інформаційної грамотності, неврахування потенціалу й інтересів бібліотек у формуванні медійної культури та, водночас, усвідомлення бібліотекарями пріоритетності цього процесу зумовили активізацію діяльності деяких вітчизняних бібліотек у налагодженні ефективної міжвідомчої корпоративної взаємодії в питаннях об'єднання бібліотечних ресурсів і розроблення навчальних програм, призначених для практичної реалізації завдань бібліотечної медіаосвіти.

Бібліотечна складова медіаосвіти: від провінційних практик до міжвідомчого корпоративного проекту

Набуття сучасною дитиною навичок орієнтування в інформаційному й медійному просторі є завданням актуальним, першочерговим. Світова практика демонструє активну позицію бібліотек у розбудові системи медіаосвіти.

До цього процесу долучаються й бібліотеки України. Їм допомагає досвід, набутий у процесі багаторічної діяльності з організації та проведення бібліотечних уроків: занять із бібліотечного та інформаційного орієнтування, популяризації бібліотечно-бібліографічних знань (ББЗ). Струнка система організації інформаційного й бібліотечного орієнтування, вибудована ще у 80-х роках минулого століття, спиралась на державну підтримку, тобто на єдину навчальну програму,¹ і передбачала взаємодію всіх фахівців, причетних до організації спеціальних занять: учителя, шкільного бібліотекаря та працівника дитячої (публічної) бібліотеки.

Згодом навчальна програма втратила свою актуальність, порушилася координація в проведенні уроків із основ бібліо-

¹ Учбово-тематичний план занять з основ ББЗ для учнів 1–10 кл.: на допомогу педагогам шкіл і бібліотекарям. — К., 1986.
Орієнтовна програма навчання бібліотечно-бібліографічної та інформаційної культури : лист МОН України від 09 вересня 1994 р. № 9/1-143-7.
Основи бібліотечної справи та бібліографії : програма спецкурсу для учнів 10–11-х класів. — К., 1998.

течно-бібліографічних знань. Однак закріплені в базових документах дитячих і шкільних бібліотек завдання щодо виховання інформаційної культури школярів, формування в них умінь і навичок бібліотечного користувача залишилися незмінними та обов'язковими. Тож бібліотеки проводили ці заняття, нові за формою та змістом, відчуваючи потребу доповнити ними стару систему уроків, — у відповідь на нові користувацькі запити та потреби, які з'явилися в еру цифрових технологій. Таким чином бібліотеки більшості областей України намагалися вибудувати власну — провінційну — систему взаємодії та модернізації бібліотечних практик у процесі виконання завдань, закріплених в організаційно-правових документах бібліотек.

Корпоративний бібліотечний проект «Бібліотека + Інтернет»

Як приклад одного з таких регіональних підходів до оновлення системи формування інформаційної культури школярів можна навести херсонський експеримент розроблення та впровадження корпоративного бібліотечного проекту «Бібліотека + Інтернет»².

Проект реалізовувався впродовж 2007–2010 років Херсонською обласною бібліотекою для дітей (далі — Херсонська ОБД) у партнерстві з Центральною міською бібліотекою для дітей і бібліотекою ЗНЗ № 30 Херсонської міської ради. Нова програма занять уміщувала сучасні теми та інноваційні форми бібліотечних уроків, що було викликано намаганням дати учням знання та сформуванню в них навички пошуку інформації в інтернет-просторі з використанням для цього інформаційно-комп'ютерних технологій. Звичні координаційні плани бібліотечних занять у кожному класі було доповнено такими інноваціями, як «Електронна книга» (тренінг); «кругосвітки» за веб-показниками; подорожі віртуальними бібліотеками; тренінги з пошуку в електронних каталогах тощо. Кожен учень отримав спеціально розроблену пам'ятку за ключовою темою: для 1-го класу — «Бережи книгу!», для 2-го — «Як книгу лікувати», для 3-го — «Як вести читацький щоденник» і т. ін.

Програмою було передбачено також підсумкові уроки для кожного класу в ігровій і змагальній формі, наприклад «Посвячення в "юзери"», «Краща книга в Інтернеті: моя версія», «Хто володіє інформацією, той володіє світом» (гра-квест) тощо.

Кожен рік реалізації експерименту завершувався моніторингом, під час якого ми збирали та аналізували статистичні дані, анкети й тести учнів, анкети педагогів і бібліотекарів, проводили міжбібліотечні суцільні дослідження читання класів, охоплених експериментом. За підсумками цієї роботи було видано збірник сценаріїв інноваційних форм бібліотечних уроків,³ методичні поради бібліотекареві щодо організації занять.

² Детальніше про проект див. на сайті ХОБД у розділі «Дитячим і шкільним бібліотекарям на замітку»: http://library.kherson.ua/librarians/index.php?option=com_content&task=view&id=9&Itemid=56.

³ Бібліотека + Інтернет: уроки інформаційного пошуку: (за підсумками першого навч. року в рамках пілотного проекту) / Херсон. обл. б-ка для дітей, Центр. дит. б-ка Херсон. ЦБС, шк. б-ка ЗНЗ № 30 м. Херсона; упоряд. та ред. Н. Ф. Попова; відп. за вип. А. І. Бардашевська. — Херсон, 2008. — 60 с. : іл.

Див. додаток 1

Збірник сценаріїв інноваційних форм бібліотечних уроків «Бібліотека + Інтернет: уроки інформаційного пошуку» (упоряд. і ред. — Н.Ф. Попова) наведено на компакт-диску

На той час експеримент був, безперечно, явищем прогресивним, оскільки сприяв оперативному реагуванню на нові виклики часу, об'єднуючи зусилля публічних і шкільних бібліотек у справі виховання сучасного, медійно освіченого та озброєного комп'ютерними технологіями школяра.

Орієнтовні програми бібліотечних уроків / медіауроків

Новий етап фахових пошуків на шляху узгодження уроків інформаційної, медійної культури школярів із вимогами освітнього процесу був спричинений кардинальними змінами в галузі вітчизняної загальної освіти.

Державні стандарти початкової освіти, базової і повної загальної середньої освіти та, відповідно, запровадження нових навчальних програм спонукали нас, фахівців Херсонської обласної бібліотеки для дітей⁴, об'єднати зусилля колег у розробленні нових програм інформаційно-бібліотечного орієнтування школярів. З цією метою була створена робоча група у складі провідних фахівців нашого колективу, КВНЗ «Академія неперервної освіти» Херсонської обласної ради, методичного кабінету при управлінні освіти Херсонської міської ради, учителів-практиків провідних загальноосвітніх закладів міста.

Результатом роботи групи стали «Орієнтовні програми бібліотечних уроків / медіауроків» для учнів 1-, 2- та 3-го класів. Зміст кожної програми сформовано з урахуванням вимог державного стандарту освіти, навчальних програм та інструктивно-методичних рекомендацій із базових дисциплін для певного класу (перша та друга графа табличної форми програми), визначено кількість занять, теми, форми та короткий зміст кожного уроку.

Проекти програм були винесені на обговорення загалу шкільних бібліотекарів міста під час проблемно-цільового навчання «Медіаосвіта і завдання шкільних бібліотек»⁵ (17 жовтня 2013 року). Обговорення проходило у форматі «творчого пошуку»⁶. Для цього учасники були об'єднані в чотири групи, три з яких працювали безпосередньо над базовою моделлю програм, пропонуючи власні варіативні рішення, а четверта група готувалась виступити в ролі «опонентів». Під час підготовки «опоненти» ознайомлювались із кращим фаховим досвідом за матеріалами, розміщеними в інтернеті, та добирали медіаресурси для включення в програму як рекомендований медіакомпонент. Після годинної роботи кожна група презентувала напрацьовані варіативні програми. Група «опо-

⁴ З 2008 року Херсонська ОБД виконує функції методичного центру для бібліотек ЗНЗ м. Херсона згідно з «Договором про співпрацю між управлінням освіти Херсонської міської ради та Херсонською ОБД щодо методичного забезпечення діяльності бібліотек загальноосвітніх навчальних закладів м. Херсон».

⁵ Детальніше про проблемно-цільове навчання «Медіаосвіта і завдання шкільних бібліотек» див.: http://vbpi.blogspot.com/2013/10/blog-post_17.html.

⁶ Програму проблемно-цільового навчання «Медіаосвіта і завдання шкільних бібліотек» див.: http://www.library.kherson.ua/pdf/2013/programme_17-10-2013.pdf.

Учасники проблемно-цільового навчання «Медіаосвіта і завдання шкільних бібліотек» у форматі «творчого пошуку» опрацьовують базову модель програми бібліотечних уроків / медіауроків

нентів» висловила свої зауваження, які стосувалися представленої моделі, та рекомендувала відповідні ресурси. Рішення щодо доцільності внесення запропонованих нововведень ухвалила експертна група, яка складалася з фахівців методичних центрів освіти регіону.

Таким чином були сформовані остаточні моделі програм занять для учнів 1–3-х класів⁷. Програми були розглянуті управлінням освіти Херсонської міської ради і рекомендовані спеціальним листом за підписом начальника управління для впровадження у відповідних класах усіх ЗНЗ м. Херсона.

Орієнтовні програми бібліотечних уроків / медіауроків для учнів 1–3-х класів (укладачі: О.В. Давида, Л.В. Шейко) наведено на компакт-диску

Див. додатки 2–4

Об'єднані бібліотечні ресурси для медіаосвіти

У зв'язку із запровадженням курсу «Основи медіаграмотності» у загальноосвітніх навчальних закладах уже у 2013/2014 н. р.⁸ виникла проблема нагального забезпечення бібліотекарів-практиків навчальними матеріалами, методичними розробками занять за новими програмами. Друга міжнародна науково-методична конференція «Практична медіаграмотність» (учасником якої була автор статті — прим. ред.), підказала нам шлях до вирішення цієї проблеми. На круглому столі «У суголоссі зі школою: провінційні практики основ медіаосвіти» прозвучала ідея створення єдиного корпоративного проекту, який би став платформою для об'єднання бібліотечних ресурсів, призначених для практичної реалізації завдань бібліотечної медіаосвіти.

Мультимедійна презентація «У суголоссі зі школою: провінційні практики основ медіаосвіти» (автор — А.І. Бардашевська) наведено на компакт-диску

Див. додаток 5

⁷ <http://www.library.kherson.ua/lw/?p=1058> — публікація програм уроків на веб-сайті Херсонської ОБД (розділ «Бібліотечна медіаосвіта»).

⁸ Про запровадження вивчення курсу «Основи медіаграмотності в навчальних закладах»: лист М-ва освіти і науки, молоді та спорту України від 29 березня 2013 р. № 1/9-226.

Ідея створення корпоративного ресурсу була схвально прийнята колегами з бібліотек-методичних центрів нашого регіону, а саме: Херсонської ОБД, бібліотеки Херсонської академії неперервної освіти, бібліотеки методичного кабінету при управлінні освіти Херсонської міської ради та Центральної дитячої бібліотеки м. Херсона, які й увійшли до складу методичного об'єднання «Основи медіаосвіти: бібліотечний модуль». Було вирішено заявити проєкт як відкритий і запросити до участі в ньому бібліотеки з інших регіонів України.

У Херсоні презентація майбутнього корпоративного проєкту відбулась на міському семінарі «Соціалізація школярів у сучасному освітньому просторі: бібліотечно-інформаційна підтримка» (14 листопада 2013 року)^{9, 10}. Саме цю дату можна вважати «днем народження» проєкту. З цього часу він почав інтенсивно розвиватись та набувати організаційного оформлення.

Презентація майбутнього корпоративного проєкту на міському семінарі «Соціалізація школярів у сучасному освітньому просторі: бібліотечно-інформаційна підтримка»

Ця корпорація планується як *відкрита*, участь у ній можете взяти й ви, шановні колеги — читачі журналу. Передбачається, що корпоративний ресурс буде побудований за правилами *розподіленого*. Тобто ви можете опублікувати ваші авторські розробки на власному сайті (блозі) у спеціальному розділі «Бібліотечна медіаосвіта», а також запропонувати їх для розміщення в корпоративній, об'єднуючій платформі ресурсу. Рішення про опублікування ухвалюватиме експертна група, до складу якої увійдуть фахівці Національної бібліотеки України для дітей, освітянських бібліотек-методичних центрів, учителі-практики, представники фахових періодичних видань. Тож запрошуємо вас до співпраці!

⁹ Детальніше про семінар «Соціалізація школярів у сучасному освітньому просторі: бібліотечно-інформаційна підтримка» див. у блозі «Увімкни бібліотеку!»: http://vbpi.blogspot.com/2013/11/blog-post_14.html.

¹⁰ Програму семінару «Соціалізація школярів у сучасному освітньому просторі: бібліотечно-інформаційна підтримка» див. на сайті Херсонської ОБД: http://www.library.kherson.ua/pdf/2013/programme_seminar_sch_library_Kherson_sity_14-11-2013.pdf.

**Календар ключових подій реалізації проекту
«Основи медіаосвіти: бібліотечний модуль» у 2013 році**

14 листопада — методична рада бібліотек-організаторів:

- обговорення питання щодо організаційного оформлення співпраці; ключових моментів майбутніх договірних взаємин;
- орієнтовний розподіл завдань і обов'язків серед бібліотек-учасниць;
- вирішення питання щодо залучення до роботи над проектом бібліотек ЗНЗ міста у форматі динамічних творчих груп;
- укладання орієнтовного плану-графіка¹¹ створення модельних розробок бібліотечних медіауроків за прийнятими програмами для 1–3-х кл.;
- обговорення питання координації та методичного супроводу роботи бібліотек-учасниць у динамічних групах, залучення до роботи в проекті консультантів і експертів.

15 листопада:

- обговорення проекту на секції «Фахові комунікації та інноваційний розвиток» Української асоціації працівників бібліотек для дітей.

19 листопада:

- направлення письмового запрошення до участі в проекті фахівцям Національної бібліотеки України для дітей;
- створення спеціального розділу «Бібліотечні медіауроки»¹² на веб-сайті Херсонської ОБД із розміщенням відкритого листа-запрошення до співучасті в проекті бібліотекам із інших регіонів України;
- опублікування орієнтовного плану-графіка створення медіауроків за програмою для 1–3-х класів.

12 грудня:

- підписання Договору про співпрацю у регіональному корпоративному міжвідомчому проекті «Основи медіаосвіти: бібліотечний модуль» його співучасниками: КЗ «Херсонська обласна бібліотека для дітей ім. Дніпрові Чайки» Херсонської обласної ради (директор — А.І. Бардашевська), Центральною дитячою бібліотекою ЦБС м. Херсона (директор — Н.Б. Ткаченко), методичним кабінетом при управлінні освіти Херсонської міської ради (завідувач — В.М. Ільїна);

Див. додаток 6 : *Договір про співпрацю у регіональному корпоративному міжвідомчому проекті «Основи медіаосвіти: бібліотечний модуль» наведено на компакт-диску*

- проведення відкритого уроку «Книга незвичайна — книга віртуальна», створеного за новою програмою для 3-х класів загальноосвітніх навчальних закладів;¹³
- обговорення складу динамічних творчих груп та орієнтовних планів-графіків їх роботи на 2013/2014 н. р., конкретизація завдань організаторів щодо консультативно-методичного супроводу їх роботи.

19 грудня:

- оперативно-методична нарада¹⁴ завідувачів бібліотек ЗНЗ м. Херсона;
- формування динамічних творчих груп;
- ознайомлення шкільних бібліотекарів зі стратегією та основними завданнями роботи в динамічних групах;
- узгодження планів-графіків роботи творчих груп на 2013/2014 н. р.;
- ознайомлення з вимогами, алгоритмом роботи над ресурсом.

Див. додаток 7 : *Мультимедійну презентацію «Вимоги до розроблення та ведення медіауроків. Алгоритм обговорення та доступу для використання» (автор — Н.Ф. Попова) наведено на компакт-диску*

¹¹ План-графік роботи в проекті «Основи медіаосвіти: бібліотечний модуль» див.: <http://www.library.kherson.ua/lw/?p=1063>.

¹² Розділ «Бібліотечні медіауроки» див.: <http://www.library.kherson.ua/lw/?cat=102>.

¹³ Інформаційне повідомлення про захід та відкритий урок див. у блозі «Увімкни бібліотеку!»: http://vbpi.blogspot.com/2013/12/blog-post_12.html.

¹⁴ Програму оперативно-методичної наради див.: http://www.library.kherson.ua/pdf/dynamichna_grupa_19-12-2013_programme.pdf. Інформація про захід: http://vbpi.blogspot.com/2013/12/blog-post_7972.html.

Валентина ЗДАНОВСЬКА,
заступник головного редактора
журналу «Шкільний бібліотечно-
інформаційний центр»

Численні експерти з медіаосвіти у своїх публікаціях наводять різні дати започаткування цього освітнього напрямку. Однак усі вони одностайні в тому, що суттєве зростання інтересу до медіаосвіти відбулося лише на початку ХХІ століття.

Медіа- та інформаційна грамотність: інформаційно-бібліографічний огляд

Ті з нас, хто через професійні або особисті інтереси має відношення до медіаосвіти й формування медіа- та інформаційної грамотності, добре розуміють, що її роль і значення в сучасному світі неймовірно зросли. Експерти в цій галузі стверджують, що медіаосвіта — це не просто сукупність знань і навичок, які проявляються у свідомій медіаповедінці, медіадіяльності та медіаторчості. Це комплексний засіб формування нового типу культури особистості й освоєння людиною оточуючого середовища, який допомагає їй аналізувати, критично обдумувати та інтерпретувати медіатексти, визначати їх джерела й відбирати необхідні для створення власних медіапродуктів.

Про те, що питання формування медіа- та інформаційної грамотності нині дуже актуальне, свідчать численні нормативні документи, які розробляють і постійно оновлюють учасники міжнародних і національних організацій (приміром: «Окинавська хартія глобального інформаційного суспільства» (країни «Великої Вісімки», 2000), «Керівництво з інформаційної грамотності для освіти впродовж життя» (ІФЛА/ЮНЕСКО, 2006), «Паризька програма, чи 12 рекомендацій щодо медіаосвіти» (Париж, ЮНЕСКО, 2007), «Концепція впровадження медіа-освіти в Україні» (2010), «Рекомендації ІФЛА з медійної та інформаційної грамотності» (2011) і багато інших).

Крім того, цей освітній напрям знаходить усе більше прихильників у наукових колах, на підтвердження чого можна навести велику кількість дисертацій і монографій, присвячених теорії та історії медіаосвіти, підручників і навчальних посібників, окремих публікацій. Проблеми й тенденції розвитку медіа- та інформаційної освіти, культури, грамотності є предметом обговорення на міжнародних форумах (приміром: «Медіа- та інформаційна грамотність у суспільствах знання» (Москва, 2012), «Практична медіаграмотність» (Київ, 2013) «Формування медійної та інформаційної грамотності» (Москва, 2013), «Європейська конференція з інформаційної грамотності» (Стамбул, 2013) та ін.).

В Україні в рамках всеукраїнського експерименту із упровадження медіаосвіти в загальноосвітніх навчальних закладах¹ у 82-х загальноосвітніх навчальних закла-

¹ Про проведення всеукраїнського експерименту з упровадження медіаосвіти в навчально-виховний процес загальноосвітніх навчальних закладів України : наказ М-ва освіти і науки, молоді та спорту України від 27 липня 2011 р. № 886.

дах 8-ми областей, а також м. Києва та АР Крим було введено курс за вибором «Медіакультура» до варіативної складової навчального плану для 10-го класу.² Із часом до впровадження медіаосвіти почали долучатися й інші школи, які стали учасниками експерименту на обласних рівнях. Слід відзначити, що й бібліотеки (шкільні, спеціалізовані, для дітей і для юнацтва) не тільки не залишаються осторонь медіаосвітнього процесу, а й напрацьовують новий формат своєї взаємодії в забезпеченні комфортних умов для формування медіа- та інформаційної грамотності учнів, учителів, батьків. Про це йшлося під час круглого столу «Медіа- та інформаційна грамотність: новий функціонал бібліотеки», який відбувся в рамках Другої науково-методичної конференції «Практична медіаграмотність»³.

Тож, шановні читачі, якщо й ви бажаєте долучитися до всеукраїнського експерименту з упровадження медіаосвіти в школах або взяти участь у корпоративному проєкті з розроблення бібліотечних уроків / медіауроків,⁴ — сміливо приєднуйтесь! Тим із вас, хто наразі бажає знайти для себе відповіді на запитання: «Для чого потрібна медіаосвіта?», «Що вона має на меті?», «Яким змістом вона наповнена?», «Як співвідноситься з іншими сферами педагогічної діяльності?», — пропонуємо скористатися *Див. додаток 1* : рекомендаційним бібліографічним списком «Медіа- та інформаційна грамотність» (укладач — В. Здановська), підготовленим редакцією нашого журналу, а також наведеним нижче оглядом найновіших видань, присвячених різним аспектам упровадження медіаосвіти й формування медіа- та інформаційної грамотності. Інтернет-посилання на ці видання ви знайдете в рекомендаційному бібліографічному списку.

Состояние медиаобразования в мире: мнения экспертов / Федоров Александр Викторович. — М. : МОО ВПП ЮНЕСКО «Информация для всех», 2013. — 44 с.

Це видання — своєрідний форум, у якому взяли участь 25 російських і зарубіжних експертів у галузі медіаосвіти / медіаграмотності.

Автор поставив експертам ряд запитань щодо нинішнього стану розвитку медіаосвіти в їх країнах, тенденцій її розвитку в XXI столітті, необхідності впровадження інтегрованої або автономної медіаосвіти в навчальні плани звичайних шкіл, підготовки майбутніх медіапедагогів, виявлення найбільш прогресивної в питаннях медіаосвіти країни. Відповіді на ці та інші запитання дали можливість автору зробити висновок, що медіаосвіта прогресує і все більше заявляє про себе, однак її розвиток у світі відбувається нерівномірно та стикається з різного роду проблемами, вирішення яких може змінити громадську думку (чи байдужість), звернути увагу чиновників у сфері освіти на пріоритетність цього освітнього напрямку, акредитувати відповідну педагогічну спеціальність у вищих навчальних закладах тощо.

Медиа- и информационная грамотность в обществах знания / сост.: Кузьмин Е. И., Паршакова А. В. — М. : МЦБС, 2013. — 384 с.

Збірник укладено на основі матеріалів Міжнародної конференції «Медіа- та інформаційна грамотність у суспільствах знання» (Москва, 2012). Під час конференції провідні експерти сфери «медіаграмотності і медіаосвіти» (дослідники медіа та журналісти) і сфери «інформаційної грамотності» (фахівці в галузі інформаційних і бібліотечних наук) обговорювали стратегічні питання, пов'язані з розвитком медіа- та інформаційної грамотності в суспільствах знання: розроблення концепції,

² Детальніше про експеримент читайте в статті: Волошенюк, О. Українська медіаосвіта: сучасний контекст // Шк. бібл.-інформ. центр. — 2013. — № 4. — С. 21–26.

³ Детальніше про конференцію та круглий стіл читайте в статті: Медіаосвіта — всюдисуща та пожиттєва / Валентина Здановська // Шк. бібл.-інформ. центр. — 2013. — № 12. — С. 1–9.

⁴ Детальніше про корпоративний проєкт читайте в статті: Бардашевська, А. Бібліотечна складова медіаосвіти: від провінційних практик до міжвідомчого корпоративного проєкту // Шк. бібл.-інформ. центр. — 2014. — № 1. — С. 38–43.

інструментів і засобів просування; міжнародні індикатори грамотності; підготовка й безперервна освіта медіафахівців; структурні та педагогічні реформи; роль і відповідальність зацікавлених сторін тощо.

Видання стане в пригоді управлінцям у сфері освіти, бібліотечної справи, друкованих та електронних ЗМІ, а також дослідникам і фахівцям сфери журналістики, бібліотечної справи, педагогіки.

Информационные и коммуникационные технологии в образовании : монография / под. ред. Бадарча Дендева. — М. : ИИТО ЮНЕСКО, 2013. — 320 с.

Запропонована монографія — результат аналітичних досліджень, проведених Інститутом ЮНЕСКО з інформаційних технологій в освіті, це системний огляд найважливіших проблем розвитку сучасної освіти з точки зору використання різноманіття можливостей існуючих і перспективних інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) та інноваційних педагогічних методів, заснованих на використанні ІКТ.

Матеріали, уміщені у виданні, висвітлюють питання розроблення нових національних стратегій і ефективної регіональної політики в галузі інформатизації освіти; побудови ефективних систем професійного розвитку педагогічних працівників на основі компетентнісних моделей; формування медійної та інформаційної грамотності; нових підходів до інтеграції ІКТ і педагогіки, у т. ч. із використанням відкритих освітніх ресурсів і навчально-методичного забезпечення масової відкритої онлайн-освіти.

Видання буде корисним у науковій і практичній діяльності педагогів шкіл, викладачів університетів, науковців, спеціалістів системи управління освітою.

Медіаосвіта та медіаграмотність: підруч. / ред.-упоряд.: В. Ф. Іванов, О. В. Волошенко ; за наук. ред. В. В. Різуна. — К. : Центр вільної преси, 2012. — 352 с.

Підручник «Медіаосвіта та медіаграмотність» розроблено для підготовки студентів до викладання предметів із медіаосвіти, медіаграмотності, медіакультури, однак він буде цікавим і тим, хто підвищує кваліфікацію у сфері журналістики, педагогіки, комунікації.

Автори підручника наголошують, що в Україні, на жаль, відсутня усталена практика медіаосвіти. Щоправда, є певні теоретичні розробки та напрацювання в цій галузі, однак і вони переважно спрямовані не на формування критичного мислення особистості, автономної від медіа (як у багатьох західних країнах), а на опанування медіаобладнання та використання можливостей медіа в навчальному процесі. Науковці ж у сфері медіаосвіти наполягають на тому, що медіаосвіта — це не навчання за допомогою медіа, а, навпаки, вивчення принципів роботи телебачення, радіо, газет, журналів, кінематографа, інтернету тощо.

У першому розділі підручника розглянуто понятійний апарат курсу й досвід зарубіжних і вітчизняних дослідників. Другий розділ висвітлює правові аспекти взаємовідносин журналістів із суспільством і професійні стандарти в медіа. Два останніх розділи присвячено традиційним і новітнім видам медіа, тенденціям їх розвитку, можливостям впливу на аудиторію.

Практична медіаосвіта: авторські уроки : збірка / ред.-упоряд. В. Ф. Іванов, О. В. Волошенко ; за наук. ред. В. В. Різуна. — К. : Академія Української Преси, Центр вільної преси, 2013. — 447 с.

Видання адресовано студентам педагогічних спеціальностей і вчителям середніх шкіл для проведення інтегрованих та самостійних занять з основ медіаосвіти та ме-

діаграмотності. Збірка вміщує 39 авторських уроків, розроблених медіапедагогами-практиками: учителями шкіл, викладачами інститутів післядипломної педагогічної освіти та вищих навчальних закладів, науковцями Національної академії наук України.

Усі матеріали максимально орієнтовано на тих, хто послідовно впроваджує медіаосвіту і медіаграмотність, як педагогічну і суспільну інновацію, і згруповано в шести розділах. У першому розділі представлено уроки, під час яких учні дізнаються про поняття й види масової комунікації та медіа, історію їх виникнення, умови незалежності, основні характеристики тощо. Уроки, розміщені в другому розділі, мають на меті пояснити учням специфічні загрози інтернету, навчити технологіям та способам захисту від потенційної інтернет-небезпеки, розвинути в них спостережливість, увагу, критичне мислення та виховати почуття обов'язку, поваги до людей. Третій розділ уміщує уроки, спрямовані на оволодіння учнями навичок аналізувати та визначати роль різноманітних медіатекстів (фотографій, карикатур, плакатів, реклам, телешоу, мультфільмів) та ознайомлення з найпоширенішими способами маніпуляційного впливу з боку ЗМІ. Під час уроків, присвячених бібліотечній грамотності (четвертий розділ) учні дізнаються про місце книжки серед медійних засобів та її значення в житті людини. У п'ятому розділі зібрано розробки уроків з кіноосвіти та кінограмотності. Завдяки ним учні отримають уявлення про граматику кіномови, навчатися виокремлювати елементи аудіовізуальної структури фільму, аналізувати кінотексти. Шостий розділ презентує розробки інтегрованих уроків із використанням різних видів медіа.

Облачные технологии для дистанционного и медиаобразования : учеб.-метод. пособ. / М. В. Кузьмина, Т. С. Пивоварова, Н. И. Чупраков. — Киров : Изд-во КОГОКУ ДПО (ПК) «Институт развития образования Кировской области», 2013. — 82 с.

Медіаосвіта пов'язана з вивченням закономірностей масових комунікацій, принципів конструювання аудіовізуального екранного простору, створенням аудіовізуальних медіатекстів, у т. ч. на матеріалі медіа. Це дозволяє ефективно застосовувати в її реалізації хмарні сервіси, які сприяють динамічному переходу до інновацій із упровадження віртуальних дистанційних освітніх технологій, веб 2.0 і веб 3.0 як нових форм мережевого освітнього середовища.

Автори запропонованого навчально-методичного посібника ознайомлюють із методикою організації спільної навчальної діяльності учасників освітнього процесу в мережі Інтернет, «у хмарі», дають практичні рекомендації щодо застосування хмарних технологій у роботі з мережевими документами, графікою та блогами для розвитку дистанційного навчання й медіаосвіти. Скориставшись покроковими інструкціями, читачі (учні, педагоги, студенти, батьки) можуть зареєструвати власні аккаунти у Google, створити та вести авторські блоги, працювати з фото-, відео- та іншими сервісами, що реалізують педагогічні технології співпраці.

Медийная и информационная грамотность : программа обучения педагогов / под ред. Алтона Гриззла и Кэролайн Уилсон ; Организация ООН по вопросам образования, науки и культуры. — М. : [Ин-т ЮНЕСКО по информ. технол. в образовании], 2012. — 200 с.

Запропонована програма — важливе джерело інформації для держав і народів — членів ЮНЕСКО, — що покликане допомогти їм у досягненні цілей медійної та інформаційної грамотності, сформульованих у численних міжнародних нормативних документах.

Як стверджують укладачі програми, «<...> це нове слово в цій галузі: по-перше, вона [програма — прим. ред.] є новаторською і спирається на сучасні тенденції кон-

вергенції радіо, телебачення, Інтернету, газет, книг, електронних архівів і бібліотек на одну загальну платформу, <...> по-друге, вона створена з урахуванням потреб педагогів для інтеграції в офіційну систему їх підготовки».

Перша частина містить опис самої програми навчання (логіка, структура, основні теми) і системи компетенцій медійної та інформаційної грамотності. Матеріали, розміщені в цій частині, доповнюють рекомендації ЮНЕСКО «Структура ІКТ-компетентності вчителів» (2008). Друга частина включає в себе докладний опис базових і додаткових модулів навчальної програми, зокрема: «Представлення інформації в медіа», «Етичні аспекти новин, медіа та інформації», «Нові та традиційні медіа», «Можливості та ризики Інтернету», «Інформаційна грамотність і бібліотечна грамотність».

Медіакультура особистості: соціально-психологічний підхід : навч. посіб.

/ О. Т. Баришполець, Л. А. Найдьонова, Г. В. Мироненко О. Є. Голубєва, В. В. Різун та ін. ; за ред. Л. А. Найдьоновой, О. Т. Баришпольця. — К. : Міленіум, 2009. — 440 с.

Навчальний посібник адресовано вчителю як робочий матеріал для підготовки й проведення медіаосвітніх занять для учнів різного віку.

У першій частині посібника автори аналізують закони світу інформації та його вимоги до особистості, а також розтлумачують поняття «медіакультура», «медіаосвіченість», «медіаграмотність», «медіаобізнаність» у сучасному інформаційному суспільстві. Друга частина ознайомлює читачів із питаннями впливу сучасного інформаційного простору на людину, механізмами взаємодії виробника та споживача інформації, сучасними українськими реаліями медіакультури, висвітлює найпоширеніші медіавподобання й медіапрактики дорослих і молоді. У третій частині узагальнено досвід зарубіжної медіаосвіти, результати дослідження громадської думки українців, особливо педагогів, щодо елементів медіаосвіти в сучасній школі, а також запропоновано вітчизняну модель медіаосвіти, яка передбачає навчальний курс «Медіакультура» для старшокласників, факультативний медіапрактикум, медіаклуби та студії. У додатках наведено рекомендації до використання в медіаосвітніх проектах методів активізації творчості, перелік медіатекстів для дослідження в межах курсу «Медіакультура», творчий практикум для розвитку чутливості до сприйняття екранної мови тощо.

Педагогические аспекты формирования медийной и информационной грамотности : учебник / Суви Туоминен, Сиркку Котилайнен ; соавт.: Аннина Лундвалл, Марьо Лаакконен. — М. : ИИТО ЮНЕСКО, 2012. — 142 с.

Це видання має на меті допомогти викладачам середньої школи самим стати медійно та інформаційно грамотними, а також розвинути аналогічні навички в дітей 13–18-ти років.

Підручник складається з п'яти модулів. У першому модулі автори аналізують концепції медіа- та інформаційної грамотності, розглядаючи її як своєрідну палітру навичок, без яких людині XXI століття важко зрозуміти навколишній світ. Матеріали другого модуля висвітлюють питання взаємин молоді з медіа (чи є молодь об'єктом, одержувачем, споживачем або учасником виробництва медійних повідомлень?). Третій модуль зосереджує увагу на ролі технологічних і медійних новацій в оточуючому середовищі та повсякденному житті. Четвертий модуль присвячено інтерпретації та аналізу деяких видів медійних текстів. Для закріплення вивченого матеріалу наведено вправи для викладачів і учнів, які можна використати в різних контекстах шкільного навчання. Завдання п'ятого модуля — у контексті формування

медіа- та інформаційної грамотності сприяти налагодженню співробітництва школи з бібліотеками, іншими школами, молодіжними організаціями.

Крім учителів школи, підручник буде цікавий працівникам бібліотек, музеїв, неурядових організацій та ін.

Интернет: возможности, компетенции, безопасность : метод. пособ. для работников системы общего образования / Солдатова Г., Зотова Е., Лебешева М., Шляпников В. — М. : Google ; Центр книжной культуры «Гутенберг». — 2013. — 137 с.

Методичний посібник укладено у форматі лекцій для учнів 6–9-х класів про будову, освітні можливості та безпеку в інтернеті, які згруповано в чотирьох модулях: «Технічні аспекти використання Інтернету», «Інформація в Інтернеті», «Комунікація в Інтернеті», «Цифрове споживання». Кожна лекція забезпечена інтерактивними вправами для занять у класах, а також інтернет-посиланнями на мультимедійний ігровий контент, пізнавальні відео, колекцію допоміжних електронних ресурсів для проведення уроків і закріплення набутих компетенцій.

Крім учнів, це видання буде корисним батькам, шкільним учителям, практичним психологам для підвищення їх цифрової компетентності, розширення уявлень про особливості розвитку цифрового покоління дітей. Запропонований посібник може виступати і як освітній модуль програм підвищення кваліфікації та професійного розвитку педагогічних працівників.

Цифровая компетентность подростков и родителей. Результаты всероссийского исследования / Г. У. Солдатова, Т. А. Нестик, Е. И. Рассказова, Е. Ю. Зотова. — М. : Фонд Развития Интернет, 2013. — 144 с.

У монографії представлено авторський підхід до визначення та діагностики цифрової компетентності особистості в мережевому суспільстві.

Автори презентують читачам результати першого загальноросійського дослідження цифрової компетентності підлітків і батьків, яка, як виявилось, у середньому становить третину від максимально можливого (31 % у батьків і 34 % у підлітків). І ще декілька цікавих цифр: 44 % підлітків вважають, що школа не дає їм ніяких корисних знань у цій області або взагалі нездатна їх дати. Кожен десятий підліток сказав, що знає про інтернет більше, ніж учителі.

Водночас, інші результати цього ж дослідження руйнують міф про те, що цифрове покоління все знає та вміє в інтернеті. На думку дослідників, існуючий рівень компетентності підлітків і дорослих не може забезпечити ефективне, відповідальне та безпечне використання інтернету. Зважаючи на те, що школа поки що не користується в підлітків авторитетом у сфері оволодіння можливостями інтернету, автори видання вважають доцільним, якщо подолання труднощів, пов'язаних із підвищенням цифрової компетентності дорослих, візьме на себе держава та інтернет-компанії, які підтримують політику соціальної відповідальності й мають високу професійну репутацію серед інтернет-спільноти.

Лідія ПОПЕРЕЧНА,
головний редактор журналу
«Шкільний бібліотечно-інформаційний центр»,
відмінник освіти України

У зв'язку з упровадженням у шкільну практику медіаосвіти постає питання: чи може шкільний бібліотекар стати медіапедагогом? Які умови для цього потрібні? Спробуємо з'ясувати ці питання, аналізуючи відповідні нормативні документи.

Шкільний бібліотекар — педагог медіа- та інформаційної культури

Діяльність шкільного бібліотекаря, у т. ч. і з формування інформаційної та бібліотечно-бібліографічної культури учнів, передбачена Положенням про бібліотеку загальноосвітнього навчального закладу, затвердженим наказом Міністерства освіти України від 14 травня 1999 р. № 139 (далі — Положення № 139). У межах свого робочого часу бібліотекар здійснює навчальну, консультативну й методичну діяльність у окресленому напрямі. Водночас, згідно з п. 4.8. Положення № 139, «<...> за домовленістю з директором і за наявності необхідної освіти, відповідно до чинного законодавства, бібліотечний працівник має право на педагогічне навантаження у школі: викладання окремих предметів, ведення гуртків і факультативів <...>».

Відповідно до вітчизняної моделі шкільна медіаосвіта учнів здійснюється за рахунок годин варіативної складової навчального плану, а також засобами позакласної та позашкільної освіти.

Як відомо, години варіативної складової Типових навчальних планів передбачено на збільшення часу для вивчення окремих предметів інваріантної складової; упровадження курсів за вибором; факультативів, індивідуальних і групових занять.

Курси за вибором і факультативи мають забезпечити індивідуальні інтереси кожного учня: поглиблене й розширене вивчення окремих предметів, формування індивідуальної освітньої траєкторії школярів, орієнтацію на усвідомлений і відповідальний вибір профілю навчання та майбутньої професії. Водночас, вони можуть бути зорієнтовані на певний вид діяльності. З цього випливає, що за рахунок використання навчальних годин варіативної складової як у початковій, так і в основній і старшій школі в загальноосвітньому закладі можуть запроваджуватися курси за вибором і факультативи, спрямовані на формування в учнів навчально-інформаційних компетентностей, у т. ч. й навичок бібліотечно-бібліо-

Бібліотечні працівники мають право здійснювати позашкільну освіту школярів за бібліотечно-бібліографічним напрямом у загальноосвітньому закладі або на умовах сумісництва в позашкільному навчальному закладі

графічної, медіа- та інформаційної грамотності.

Організацію роботи шкільних гуртків, секцій, творчих об'єднань у школі

регулюють нормативні документи, які регламентують позашкільну освіту, оскільки, відповідно до Закону України «Про позашкільну освіту» від 22 червня 2000 р. № 1841-III (далі — Закон), загальноосвітні навчальні заклади (як центри позашкільної освіти в позаурочний і позанавчальний час) входять до структури позашкільної освіти, а бібліотеки, що обслуговують дітей, належать до позашкільних закладів¹. З-поміж напрямів позашкільної освіти, визначених у ст. 15 вищезазначеного Закону, виокремлено «<...> бібліотечно-бібліографічний, який спрямований на поглиблення пізнавальних інтересів вихованців, учнів і слухачів, підвищення їх інформаційної культури, набуття навичок і умінь орієнтуватися у зростаючому потоці інформації <...>». До учасників навчально-виховного процесу в позашкільному навчальному закладі віднесено й бібліотекарів (ст. 19 Закону).

З цього випливає, що бібліотечні працівники мають право здійснювати позашкільну освіту школярів за бібліотечно-бібліографічним напрямом у загальноосвітньому закладі або на умовах сумісництва в позашкільному навчальному закладі.

Про програмне забезпечення медіаосвітньої діяльності

Нагадаємо, що з метою поширення всеукраїнського експерименту з упровадження медіаосвіти в навчально-виховний процес загальноосвітніх навчальних закладів України² Міністерство освіти і науки України в листі «Про запровадження вивчення курсу "Основи медіаграмотності в навчальних закладах"» від 29 березня 2013 р. № 1/9-226 рекомендувало введення до варіативної складової навчальних планів загальноосвітніх закладів із 2013/2014 н. р. предмета «Основи медіаграмотності».

Однак слід пам'ятати про те, що, відповідно до вимог наказу Міністерства освіти і науки України «Про використання навчальної літератури у загальноосвітніх навчальних закладах» від 02 серпня 2012 р. № 882, конкретизованих у листі Міністерства освіти і науки України «Про використання навчальної літератури» від 05 вересня 2013 р. № 1/9-607, загальноосвітні навчальні заклади можуть використовувати тільки ту навчальну літературу, якій надано відповідний гриф Міністерства освіти і науки України або схвалення для використання в загальноосвітніх навчальних закладах. Зазначене стосується авторських програм курсів, спецкурсів, факультативів і гуртків варіативної складової навчального плану. Відтак, школа може пропонувати

¹ Перелік типів позашкільних навчальних закладів, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 6 травня 2001 р. № 433.

² Наказ Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України «Про проведення Всеукраїнського експерименту з упровадження медіаосвіти в навчально-виховний процес загальноосвітніх навчальних закладів України» від 27 липня 2011 р. № 886.

для вивчення курси за вибором і факультативи, спрямовані на формування в учнів медіа- та інформаційної грамотності. Інше питання: чи існують натепер такі курси?

Галузеве міністерство ще у 80–90-х роках минулого століття видавало навчальні плани та програми курсів за вибором і факультативів, спрямовані на формування бібліотечно-бібліографічної та інформаційної культури школярів³. Безумовно, усі вони вже морально застаріли й не містять медіаосвітнього компонента.

Навчальні заклади, залучені до експериментального впровадження медіаосвіти, використовують програму спеціального медіаосвітнього курсу для старшокласників загальноосвітніх шкіл «Медіакультура» (автор — Н.І. Череповська).⁴ Першою навчальною програмою з основ медіаграмотності, рекомендованою до використання в загальноосвітніх навчальних закладах, є програма пропедевтичного курсу для 8-го (9-го) класу (35 годин, авт.: О.П. Мокрогуз, П.О. Коваленко).⁵ Цікавою для бібліотекарів буде й програма пролонгованого факультативного курсу для учнів 5–9-х класів загальноосвітніх навчальних закладів «Планета Медіа», розроблена харківським колективом науковців та вчителів-практиків.

Вимоги до програм із позашкільної освіти

Навчальні програми з позашкільної освіти розробляються з урахуванням положень Закону України «Про позашкільну освіту» та відповідно до Положення про позашкільний навчальний заклад, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 06 травня 2001 р. № 433, Положення про порядок організації індивідуальної та групової роботи в позашкільних навчальних закладах, затвердженого наказом Міністерства освіти і науки України від 11 серпня 2004 р. № 651, Типових навчальних планів для організації навчально-виховного процесу в позашкільних навчальних закладах системи Міністерства освіти і науки України, затверджених наказом Міністерства освіти і науки України від 22 липня 2008 р. № 676.

Організація діяльності груп, гуртків, секцій, студій та інших творчих об'єднань здійснюється відповідно до типових навчальних планів і навчальних програм, затверджених Міністерством освіти і науки України. Типові навчальні плани враховують рівні класифікації гуртків, секцій, студій та інших творчих об'єднань (початковий, основний) і головні напрями позашкільної освіти. Згідно із зазначеними документами, навчально-виховний процес у позашкільному навчальному закладі може здійснюватися також

³ «Учбово-тематичний план занять з основ бібліотечно-бібліографічних знань для учнів 1–10 класів» (1986); факультативний курс «Основи бібліотечно-бібліографічних знань і роботи з книгою» для учнів 7–9-х класів (1989); «Орієнтовна програма навчання бібліотечно-бібліографічної та інформаційної культури» (лист Міністерства освіти України від 09 вересня 1994 р. № 9/1-143-7); програма спецкурсу для учнів 10–11-х класів «Основи бібліотечної справи та бібліографії» (1998).

⁴ Череповська Н.І. Про експериментальну модель програми спеціального медіаосвітнього курсу для старшокласників «Медіакультура». — Режим доступу: http://leader.ciit.zp.ua/files/menu_r2/media/prog_media1.doc.

⁵ Програма ухвалена Науково-методичною комісією галузі знань «Журналістика та інформація» Науково-методичної ради Міністерства освіти і науки України та затверджена Інститутом інноваційних технологій і змісту освіти Міністерства освіти і науки України (протокол від 12 червня 2013 р. № 56), опублікована в журналі «Шкільний бібліотечно-інформаційний центр», № 8/2013.

Див. додаток 1

за навчальними планами та програмами, що затверджуються відповідним місцевим органом виконавчої влади.

До «Переліку навчальних програм з позашкільної освіти, що мають гриф Міністерства освіти і науки України»⁶, входить програма «Медіакультура» (автор — Л.М. Масол)⁷, а також ще декілька навчальних програм, які мають медіаосвітній компонент, а саме: «Юні журналісти» (автор — О.В. Литовченко)⁸, програма творчого об'єднання «Дитяче телебачення» (автор — А.С. Герасименко)⁹.

Див. додаток 2

Електронну версію збірки «Програми для творчих об'єднань позашкільних і загальноосвітніх навчальних закладів. Соціально-реабілітаційний напрям» (укладач — Л.М. Павлова, Суми, 2005) наведено на компакт-диску

Див. додаток 3

Узявши за основу типові навчальні програми, бібліотекарі можуть самостійно розробити авторські та адаптовані програми курсів за вибором, факультативів і гуртків. До адаптованих належать програми, розроблені на основі наявних навчальних програм, але змінені й доповнені в змісті, послідовності вивчення тем, кількості годин, використанні організаційних форм навчання тощо. Авторські програми — це програми навчання, які не мають аналогів. Вони ґрунтуються на авторській концепції побудови змісту навчального курсу з предмета та потребують проходження науково-методичної експертизи фахової комісії Міністерства освіти і науки України. Рекомендації щодо розроблення навчальних програм із позашкільної освіти наведено в листі Інституту інноваційних технологій і змісту освіти Міністерства освіти і науки України «Про методичні рекомендації щодо змісту та оформлення навчальних програм з позашкільної освіти» від 05 червня 2013 р. № 14.1/10-1685.

Див. додаток 4

На основі типових навчальних планів або навчальних планів, що затверджуються відповідним місцевим органом виконавчої влади, розробляється навчальний план закладу на навчальний рік з урахуванням мережі гуртків, секцій, студій, інших творчих об'єднань, що діють у навчальному закладі, і кількості груп у них, років навчання, тижневого навантаження педагогічних працівників, структури навчального року.

Роз'яснення щодо затвердження навчальних програм із позашкільної освіти та використання їх у навчальних закладах наведено в листі Міністерства освіти і науки України «Про навчальні програми з позашкільної освіти» від 18 липня 2013 р. № 1/9-502.

⁶ <http://iitzo.gov.ua/pozashkilna-osvita/navchalno-metodychne-zabezpechennya-pozashkilnoji-osvity/>.

⁷ Програма «Медіакультура»: рекомендовано Міністерством освіти і науки України (лист Міністерства освіти і науки України від 12 липня 2005 р. № 1/11-3839) / Л. М. Масол // Програми для творчих об'єднань позашкільних і загальноосвітніх навчальних закладів. Соціально-реабілітаційний напрям / уклад. Л. М. Павлова. — Суми : Антей, 2005.

⁸ Навчальна програма «Юні журналісти»: рекомендовано Міністерством освіти і науки України (лист МОН від 01 червня 2013 р. № 1/11-9332) / О. В. Литовченко // Збірка навчальних програм для гуртків дитячих закладів оздоровлення та відпочинку / за заг. ред. В. В. Мачуського, О. А. Артеменко.

⁹ Програма творчого об'єднання «Дитяче телебачення»: рекомендовано Міністерством освіти і науки України (лист Міністерства освіти і науки України від 12 липня 2005 р. № 1/11-3839) / Герасименко А. С. // Програми для творчих об'єднань позашкільних і загальноосвітніх навчальних закладів. Соціально-реабілітаційний напрям / уклад. Л. М. Павлова. — Суми : Антей, 2005.

Отже, підсумовуючи вищезазначене, можна стверджувати, що бібліотечні працівники загальноосвітніх і позашкільних навчальних закладів мають усі підстави стати педагогами медіа- та інформаційної культури. Звісно, за певних умов. Для цього вони, передусім, повинні мати педагогічну або бібліотечну освіту, відповідні знання та професійні амбіції. Обов'язковими чинниками медіаосвітньої діяльності бібліотекаря, безумовно, будуть розуміння та підтримка адміністрацією його потенційних можливостей, наявність відповідної навчальної програми курсу, факультативу чи гурткової роботи, а також необхідних годин у навчальному плані та вакантних посад керівників гуртків у навчальному закладі.

ВІД РЕДАКЦІЇ

До уваги передплатників журналу «ШБІЦ. Бібліотечна робота»

Шановні колеги! Оскільки ви не отримуєте журнал «Шкільний бібліотечно-інформаційний центр. Повне видання» і не маєте змоги користуватися матеріалами розділів «Інформаційне забезпечення навчального процесу» та «Інформаційне забезпечення управління школою», в електронних додатках наводимо згадані в статті навчальні програми з медіаосвіти та публікації їх авторів, розміщені в зазначених розділах журналу, а саме:

Див. додатки 5–6

- Мокрогуз, О. Програма з медіаграмотності — крок до запровадження медіаосвіти в українській школі / Олександр Мокрогуз // Шк. бібл.-інформ. центр. — 2013. — № 8. — С. 83–90. — (Електрон. дод. «Навчальна програма з основ медіаграмотності. 8-й (9-й) клас (пропедевтичний курс)». 35 годин (автори: О.П. Мокрогуз, П.О. Коваленко))
- Дегтярьова, Г. Факультатив як різновид позакласної форми шкільної медіаосвіти / Галина Дегтярьова, Олена Білик, Олена Кукленко // Шк. бібл.-інформ. центр. — 2014. — № 1. — С. — (Електрон. дод. «Програма факультативного курсу "Книга у світі Медіа" для учнів 5-х класів загальноосвітніх навчальних закладів»)

Див. додатки 7–8

БІБЛІОТЕЧНА РОБОТА

КАЛЕНДАР ЗНАМЕННИХ ДАТ

БЕРЕЗЕНЬ

1	Всесвітній день цивільної оборони		Див. додаток 1
2	155 років від дня народження Шолома-Алейхема (1859–1916), українського та єврейського письменника		Див. додаток 2
4	65 років від дня народження Володимира Михайловича Івасюка (1949–1979), українського поета й композитора, художника		Див. додаток 3
8	Міжнародний жіночий день		Див. додаток 4
9	560 років від дня народження Амеріго Веспуччі (1454–1512), флорентійського мореплавця		Див. додаток 5
	200 років від дня народження Тараса Григоровича Шевченка (1814–1861), українського поета, письменника, художника, громадського та політичного діяча, фольклориста, етнографа		Див. додатки 6–9
	80 років від дня народження Юрія Олексійовича Гагаріна (1934–1968), першого у світі космонавта, Героя Радянського Союзу (1961)		Див. додаток 10
12	Всесвітній день читання вголос		Див. додаток 11
14	135 років від дня народження Альберта Ейнштейна (1879–1955), одного з найвизначніших фізиків XX століття, лауреата Нобелівської премії 1921 року		Див. додаток 12
15	70 років від дня проголошення (1939) повної державної самостійності Карпатської України		Див. додаток 13
16	130 років від дня народження Олександра Романовича Беляєва (1884–1942), російського письменника-фантаста		Див. додаток 14

18	140 років від дня народження Августина Івановича Волошина (1874–1945), українського політичного, культурного, релігійного діяча, греко-католицького священика		Див. додаток 15
	110 років від дня народження Марка Миколайовича Вороного (1904–1937), українського поета, перекладача, дитячого поета		Див. додаток 16
21	85 років від дня народження Юрія Михайловича Мушкетика (1929), українського письменника, Героя України		Див. додаток 17
27	Міжнародний день театру		Див. додатки 18–19
28	305 років від дня народження Олексія Григоровича Розумовського (1709–1771), російського генерал-фельдмаршала (1756) українського походження, титулованого князя Священної Римської імперії та графа Російської імперії (1744)		Див. додаток 20
30	170 років від дня народження Поля Марі Верлена (1844–1896), французького письменника та поета		Див. додаток 21

Укладачі:

Наталія Звольська,бібліотекар відділу науково-методичної та консультативної роботи
Львівської обласної науково-педагогічної бібліотеки**Світлана Чирка,**бібліотекар відділу науково-методичної та консультативної роботи
Львівської обласної науково-педагогічної бібліотеки

ВІД РЕДАКЦІЇ

Шановні читачі!

Звертаємо вашу увагу на те, що в додатках до «Календаря знаменних дат» на березень наведено авторські напрацювання Наталії Олексіївни Боквої, учителя української мови та літератури, світової літератури Першотравенської загальноосвітньої школи І–ІІІ ст. № 3 м. Першотравенськ Дніпропетровської обл.

Див.
додатки 7–8

«Тарас Шевченко» (мультимедійна презентація до виховних заходів)

«Тарас Григорович Шевченко (1814–1861)» (мультимедійна презентація до виховних заходів)

ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ

НАВЧАЛЬНА ІНФОРМАЦІЯ

Людмила ЗАСЛОНКІНА,
учитель математики, учитель вищої
категорії, учитель-методист,
відмінник освіти України,
ЗОШ І–ІІІ ст. № 4 ім. Валі Котика,
м. Шепетівка, Хмельницька обл.

Ідентифікаційне вікно:
Підсистема — навчальний процес
Вид інформації — навчальна
Вид документа — інформаційний паспорт
Шифр документа — 03.2.09.03.00.003

Інформаційний паспорт навчальної теми

Елементи прикладної математики

Класифікація за КНІ (класифікатор навчальної інформації)

Навчальний предмет: алгебра

Ступінь школи: основна

Клас: 9-й

Програма: Алгебра. 5–12 класи : затв. Міністерством освіти і науки України
(лист від 23 грудня 2004 р. № 1/11-6611) / М. І. Бурда, Г. В. Апостолова та ін. —
К. : Перун, 2005.

Тема № 3 «Елементи прикладної математики».

Частина 1

Джерела навчальної інформації

У частині 1 (таблиця 1.1) наведено джерела інформації, за якими учень може самостійно вивчати тему. Для їх визначення використано перелік підручників, навчальних посібників, які рекомендовані Міністерством освіти і науки України на 2013/2014 навчальний рік. Крім цього, до частини включено джерела, рекомендовані автором для розширення і поглиблення знань із відповідної теми.

Таблиця 1.1

Перелік джерел навчальної інформації

№ з/п	Вид	Назва	Автор (и)	Видавництво	Рік видання
1. Основні підручники та навчальні посібники, рекомендовані Міністерством освіти і науки України					
1	Підручник	Алгебра	Мерзляк А.Г., Полонський В.Б., Якір М.С.	Гімназія	2009
2	Підручник	Алгебра	Возняк Г.М., Литвиненко Г.М., Мальований Ю.І.	Навчальна книга — Богдан	2009

Закінчення таблиці 1.1

№ з/п	Вид	Назва	Автор (и)	Видавництво	Рік видання
2. Додаткові підручники та навчальні посібники, рекомендовані Міністерством освіти і науки України					
3	Посібник	Алгебра. Геометрія. Зошит для контрольних і самостійних робіт	Корнес А.І., Бабенко М.П.	Ранок	2009
4	Посібник	Алгебра. Збірник контрольних і самостійних робіт	Кондратьєва Л., Тепцова О.	Підручники і посібники	2010
5	Посібник	Тест-контроль. Алгебра + Геометрія. Поточне, тематичне та річне оцінювання	За ред. Неліна Є.П., Каплун О.І.	Весна	2010
6	Посібник	Алгебра. Збірник задач і контрольних робіт	Мерзляк А.Г., Полонський В.Б., Рабінович Ю.М., Якір М.С.	Гімназія	2012
7	Посібник	Алгебра. Комплексний зошит для контролю знань	Стадник Л.Г., Роганін О.М.	Ранок	2010
3. Додаткові джерела інформації, рекомендовані автором					
8	Посібник	Метод інтервалів	Лукаш О.В., Прес Е.М.	ВГ «Основа»	2007
9	Посібник	Доведення нерівностей. Показникові і логарифмічні нерівності	Семенов В.О., Тристан В.М.	ВГ «Основа»	2009
10	Посібник	Обласні математичні олімпіади	Конет І.М., Паньков В.Г., Радченко В.М., Теплінський Ю.В.	Абетка	2000
11	Посібник	Дидактичні матеріали з алгебри. 9 клас. Вправи. Самостійні роботи. Тематичні контрольні роботи. Завдання для корекції знань	Істер О.С.	Абетка	2003
12	Посібник	Державна підсумкова атестація (підготовка). Алгебра. 9 клас. Тести для тематичного оцінювання	Будна О.С.	Ранок	2007
13	Посібник	Алгебра. Геометрія. 9 клас. Тестовий контроль знань	Гальперіна А.Р.	Літера	2010
14	Посібник	Алгебра. 9 клас. Усе, що необхідно для підготовки до ДПА та ЗНО	Волосюк М.А.	ТОВ «Українська книжкова мережа»	2009

Частина 2

Рекомендації для вивчення теми

2.1. Загальна характеристика теми

Під час вивчення теми значна увага приділяється розв'язуванню текстових задач. Значення цих задач полягає в тому, що вони є моделлю застосування математики до вивчення навколишнього середовища. Таким чином, математика містить три основні віхи,

характерні для будь-яких випадків застосування моделей: переведення реальної задачі на математичну мову, дослідження моделі й зіставлення її результатів з умовою задачі.

Окрім того, надзвичайно велике значення текстових задач для розвитку логічного й математичного мислення учнів, їх інтуїції та гнучкості мислення. Доволі часто учневі потрібна винахідливість та нестандартність підходів у процесі пошуку способу вираження однієї невідомої величини через іншу, результатом якого є віднайдення шляху складання рівняння чи системи рівнянь. Відтак, основною причиною труднощів у ході розв'язування задач є те, що цей процес не піддається алгоритмізації: кожна нова задача вимагає певного дослідження, встановлення взаємозв'язку між наявними у задачі величинами.

Тема актуальна і цікава, оскільки під час її вивчення формується взаємозв'язок змістовно-методичних ліній. Уміння здійснювати математичне моделювання застосовується в процесі розв'язування задач з економічним змістом на прості та складні відсотки, задач з елементами теорії ймовірностей та математичної статистики.

У таблиці 2.1 подано витяг із навчальної програми щодо змісту навчального матеріалу з теми та вимог до навчальних досягнень учнів із її засвоєння.

Таблиця 2.1

Зміст навчального матеріалу	Навчальні досягнення учнів
<i>Тема 3. Елементи прикладної математики</i> Математичне моделювання. Відсоткові розрахунки. Формула складних відсотків. Випадкова подія. Ймовірність випадкової події. Статистичні дані. Способи подання даних. Частота. Середнє значення.	<i>Учень (учениця):</i> • <u>наводить приклади</u> математичних моделей реальних ситуацій, випадкових подій; подання статистичних даних у вигляді таблиць, діаграм, графіків; • <u>описує</u> такі поняття, як випадкова подія, ймовірність випадкової події, частота, середнє значення статистичних вимірювань; • <u>розв'язує</u> задачі, що передбачають виконання відсоткових розрахунків; знаходження ймовірності випадкової події; подання статистичних даних у вигляді таблиць, діаграм, графіків; знаходження середнього значення.

2.2. Поради щодо вивчення теми

Розпочніть вивчення теми з опанування понять «прикладна задача» та «математична модель». При цьому формулюється алгоритм побудови математичної моделі задачі.

Запам'ятайте схему розв'язування задач за допомогою математичного моделювання.

Повторіть алгоритм побудови математичної моделі, оскільки на його основі вибудовується розв'язування текстових задач.

Зверніть увагу на те, що розв'язування багатьох прикладних задач зводиться до розв'язування рівнянь та їх систем.

Пригадайте способи розв'язування лінійних, дробово-раціональних рівнянь та їх систем.

Доцільно повторити поняття відсотка, типи задач на відсотки та способи їх розв'язання.

Ретельно відпрацюйте вміння розв'язувати задачі із застосуванням формул простих і складних відсотків.

Розгляньте основні поняття теорії ймовірностей і математичної статистики.

Відпрацюйте навички розв'язування основних типів задач математичної статистики. При цьому зверніть увагу на розв'язування задач економічного змісту. Ці вміння стануть у пригоді на ЗНО та ДПА.

Після вивчення теми зробіть узагальнення, запам'ятайте алгоритми розв'язування типових вправ.

2.3. Словник до теми

Визначення основних понять, які зустрічаються під час вивчення теми, подано за підручником:

Мерзляк, А. Г. Алгебра : 9 кл. : підруч. для класів з поглибленим вивченням математики / А. Г. Мерзляк, В. Б. Полонський, М. С. Якір. — Х. : Гімназія, 2009.

Словник визначень розміщено на компакт-диску.

Див. частина 2,
додаток 1

2.4. Інформація для запам'ятовування

Для запам'ятовування наведено інформацію, яка є визначальною та потребує особливої уваги під час вивчення теми. Цю інформацію розміщено на компакт-диску.

Див. частина 2,
додаток 2

Частина 3

Додаткові навчальні матеріали

Для вивчення теми рекомендовано використати додаткові навчальні матеріали, які підготовлені автором. Їх подано як додатки до частини 3, перелічено в таблиці 3.1 і розміщено на компакт-диску.

Див. частина 3,
додатки 1–3

Таблиця 3.1

Номер додатка	Назва додатка
Додаток 1	Елементи прикладної математики (вправи до теми)
Додаток 2	Математичні моделі: прикладні та міжпредметні зв'язки (текстовий матеріал)
Додаток 3	Елементи прикладної математики (контрольна робота)

Частина 4

Самоперевірка знань

Для самоперевірки набутих учнем знань наведено завдання ЗНО з теми, які були запропоновані на випробуваннях у період 2008–2012 років. Ці завдання та відповіді до них розміщено на компакт-диску.

Див. частина 4,
додаток 1

Див. частина 4,
додаток 2

Крім поданих завдань ЗНО, до частини 4 включено завдання з посібника:

Істер, О. С. Збірник завдань для державної підсумкової атестації з математики. 9 клас / О. С. Істер, О. І. Глобін, О. В. Комаренко. — К. : Центр навчально-методичної літератури, 2012.

Ці завдання та відповіді до них розміщено на компакт-диску.

Частина 5

Творчі роботи

З метою поглибленого вивчення теми пропонуються такі питання для творчих робіт:

1–4. Математичні моделі в природознавстві (біології, екології, економіці).

5–6. Застосування математичних закономірностей в фізичних (хімічних) задачах.

7. Практичні задачі на екстремум.

8–9. Елементи оптимізації (математичної статистики) в прикладних задачах.

10. Елементи теорії інформації та їх застосування.

11. Математичне моделювання соціальних процесів.

12. Використання методів фінансової математики.

13–14. Математичні моделі в механіці (матеріалознавстві).

Частина 6

Джерела методичної інформації

У таблиці 6.1 наведено джерела інформації методичного характеру, визначені та рекомендовані Міністерством освіти і науки України, а також автором для використання вчителем у висвітленні теми.

Таблиця 6.1

Перелік методичної літератури

№ з/п	Вид	Назва	Автор (и)	Видавництво	Рік видання
1. Методична література, рекомендована Міністерством освіти і науки України					
1	Посібник	Алгебра. Збірник контрольних і самостійних робіт	Кондратьєва Л., Тепцова О.	Підручники і посібники	2010
2	Посібник	Алгебра. Збірник задач і контрольних робіт	Мерзляк А.Г., Полонський В.Б., Рабінович Ю.М., Якір М.С.	Гімназія	2012
3	Посібник	Алгебра. Комплексний зошит для контролю знань	Стадник Л.Г., Роганін О.М.	Ранок	2010
2. Джерела інформації, рекомендовані автором					
4	Посібник	Сучасний урок: інтерактивні технології навчання	Сиротенко Г.О.	Основа	2003
5	Посібник	Алгебра. 9 клас. Плани-конспекти уроків	Роганін О.М.	Світ дитинства	2003

Закінчення таблиці 6.1

№ з/п	Вид	Назва	Автор (и)	Видавництво	Рік видання
6	Посібник	Усі уроки алгебри. 9 клас	Бабенко С.П.	ВГ «Основа»	2009
7	Посібник	Алгебра. 9 клас. Настільна книга вчителя	Возняк Г.	Підручники і посібники	2009
8	Посібник	Алгебра. 9 клас	Старова О.О.	ВГ «Основа»	2009

Частина 7

Додаткові методичні матеріали

Див. частина 7,
додаток 1

У таблиці 7.1 запропоновано додатковий методичний матеріал, який підготовлений автором і може бути використаний вчителем у навчальній роботі. Його розміщено на компакт-диску у вигляді додатку до частини 7.

Таблиця 7.1

Номер додатка	Назва додатка
Додаток 1	Елементи прикладної математики (методичний аналіз теми)

Інна МЕДВЕДЕВА,
учитель англійської мови,
учитель II категорії

Ася ОЛІЙНИК,
учитель англійської мови,
учитель вищої категорії

КЗ «Луганський навчально-виховний
комплекс спеціалізована школа I ст. з
поглибленим вивченням окремих
предметів та курсів – колегіум № 36»

Ідентифікаційне вікно:

Підсистема — навчальний процес
Вид інформації — навчальна
Вид документа — інформаційний паспорт
Шифр документа — 21.2.05.02.00.003

Інформаційний паспорт навчальної теми

Їжа

Класифікація за КНІ (класифікатор навчальної інформації)

Навчальний предмет: англійська мова

Ступінь школи: основна

Клас: 5-й

Програма: Англійська мова (для спеціалізованих шкіл з поглибленим вивченням англійської мови). 1–11 класи : затв Міністерством освіти і науки, молоді та спорту України (наказ від 4 січня 2013 р. № 10). — К. : Генеза, 2013.

Тема № 3 «Їжа».

Частина 1

Джерела навчальної інформації

У частині 1 (таблиця 1.1) наведено джерела інформації, за якими учень може самостійно вивчати тему. Для їх визначення використано перелік підручників, навчальних посібників, які рекомендовані Міністерством освіти і науки України на 2013/2014 навчальний рік. Крім цього, до частини включено джерела, рекомендовані автором для розширення та поглиблення знань із відповідної теми.

Таблиця 1.1

Перелік джерел навчальної інформації

№ з/п	Вид	Назва	Автор (и)	Видавництво	Рік видання
1. Основні підручники та навчальні посібники, рекомендовані Міністерством освіти і науки України					
1	Підручник	English–5 (Англійська мова: підручник для 5 класу спеціалізованих шкіл з поглибленим вивченням англійської мови)	Калініна Л.В., Самойлюкевич І.В.	Генеза	2013
2. Додаткові підручники та навчальні посібники, рекомендовані Міністерством освіти і науки України					
2	Посібник	Книжка для читання до підручника «Англійська мова. 5 клас» для спеціалізованих шкіл з поглибленим вивченням англійської мови	Калініна Л.В., Самойлюкевич І.В.	Генеза	2013
3	Посібник	Робочий зошит до підручника «Англійська мова. 5 клас» для спеціалізованих шкіл з поглибленим вивченням англійської мови	Калініна Л.В., Самойлюкевич І.В.	Генеза	2013
4	Посібник	«Welcome to English Club 5» (НМК з англійської мови для спеціалізованих загальноосвітніх навчальних закладів з поглибленим вивченням англійської мови)	Карп'юк О.	ТОВ «Лібра Терра»	2013
3. Додаткові джерела інформації, рекомендовані автором					
5	Посібник	Test Your Vocabulary–3	Джонс П.В., Джонстон О.	Пірсон Ед'юкейшн Лімітед	2005
6	Посібник	Key Words for Fluency (pre-intermediate)	Вулард Дж.	Томсон	2005
7	Посібник	Intermediate Vocabulary Games	Хадфілд Д.	Лонгман	2001
8	Посібник	English Vocabulary in Use (elementary)	МакКарті М., О'Делл Ф.	Кембрідж Юніверсіті Прес	1999
9	Посібник	Intermediate Grammar Games	Хадфілд Д.	Лонгман	2003
10	Посібник	Граматичний практикум з англійської мови. Перший рівень	Князева І.О.	Ранок	2011
11	Посібник	English. Практикум з англійської мови. Граматика, розмовні теми, тексти для аудіювання, тести	Мансі Є.О., Третьак Л.І.	Гімназія	2008

- Поради щодо опрацювання деяких джерел із таблиці 1.1:
- для формування базових умінь і навичок скористайтесь посібником, зазначеним у пункті 3;
 - для розширення й урізноманітнення знань та для поглибленої підготовки з теми послуговуйтеся посібником, зазначеним у пункті 5.

Частина 2

Рекомендації для вивчення теми

2.1. Загальна характеристика теми

Під час вивчення теми учні ознайомлюються з назвами різних страв, продуктів харчування й вчать використовувати їх в усному мовленні на рівні від окремого речення до зв'язної розповіді про свої улюблені страви та рецепти їх приготування.

Окрім того, учні опановують доречне вживання тематичних лексичних одиниць і словосполучень у діалогічному мовленні та розуміють визначений обсяг фраз під час читання або прослуховування тексту.

Тема корисна та цікава для учнів тим, що формує в них комунікативні навички, дає можливість дізнатися про культуру харчування, її національні особливості та традиційні національні страви.

У таблиці 2.1 подано витяг із навчальної програми щодо змісту навчального матеріалу з теми та вимог до навчальних досягнень учнів із її засвоєння.

Таблиця 2.1

Зміст навчального матеріалу	Навчальні досягнення учнів
Тема 3. Їжа Їжа покращує настрої Їжа в Україні Їжа у Великій Британії Їжа у кафе або ресторані Готуємо вдома Здорове харчування Моя улюблена страва	Учень (учениця): • <u>ознайомлюється</u> з назвами різних продуктів та страв, вчиться вживати їх в усному мовленні на рівні окремого речення, розповідає про різні продукти харчування; • <u>розповідає</u> про різні групи страв, такі як milk group, fruit and vegetable group, meat group, bread and cereal group; • <u>доречно вживає</u> тематичну лексику та словосполучення у діалогічному та монологічному мовленні: dairy products, to have a snack, to eat healthy food, to keep to a diet, for the first course, for the main course, for dessert; • <u>розуміє</u> такі фрази під час читання текстів: veggie burgers, pasta dishes, to peel the potatoes, to slice the onions, unusual recipe, to add some mushrooms; • <u>вміє</u> складати розгорнуте монологічне висловлювання, вживати слова і словосполучення за темою «Їжа».

2.2. Поради щодо вивчення теми

Під час вивчення теми повторіть правила вживання *some/any*. Пригадайте злічувані та незлічувані іменники (наприклад, напої *milk, tea, coffee* завжди є незлічуваними).

Відпрацюйте алгоритм вживання цих конструкцій на рівні від речення до зв'язної монологічної розповіді.

Відпрацюйте творення дієслівних часів у реченнях різного типу: стверджувальних, питальних, заперечних.

Повторіть правила творення часових дієслівних форм, таких як *Present Perfect, Past Simple, Present Simple*, а також три форми неправильних дієслів (правила правопису, а також вимови).

Відпрацюйте лексико-граматичний матеріал за темою «In the Shop» з метою активізації лексичного матеріалу (to go shopping, to cost, necessary, price, pound, to wrap, a bit, a change).

Проведіть узагальнення наприкінці вивчення теми, складіть алгоритм, пам'ятки, схеми.

Особливу увагу зверніть на переваги вживання інформаційних технологій під час викладу та узагальнення теми.

2.3. Словник до теми

Визначення основних понять, які зустрічаються в процесі вивчення теми, подано за підручником:

Калініна, Л. В. English-5 : підручник для 5-го класу спеціаліст. шк. з поглиб. вивченням англ. мови / Л. В. Калініна, І. В. Самойлюк. — К. : Генеза, 2013.

Словник визначень розміщено на компакт-диску.

2.4. Інформація для запам'ятовування

Для запам'ятовування наведено інформацію, яка є визначальною та потребує особливої уваги під час вивчення теми.

Особливості вживання неозначених займенників (Indefinite Pronouns)

Займенник *some* перед злічуваними іменниками у множині означає «кілька, деякі»:

There are some carrots in the basket.

Перед злічуваними іменниками в однині *some* означає «якийсь, який-небудь»:

It was on the menu in some café.

Перед незлічуваними іменниками *some* означає «деяка кількість» і українською мовою не перекладається:

He bought some sugar.

Займенник *any* означає «який-небудь, всякий, скільки-небудь». Українською мовою він зазвичай не перекладається:

Are there any salads on the menu?
You can buy fruit in any supermarket.

Займенник *some* (та похідні від нього) вживаються у стверджувальних реченнях, спеціальних і загальних питаннях, що виражають пропозицію або прохання:

I have brought you some fruit.
Won't you have some cake?
Where can I buy some butter?

Займенник *any* (та похідні від нього) вживаються в загальних питаннях, у заперечних або стверджувальних реченнях у значенні «будь-який»:

Have you got any nuts?
There isn't any water in the jug.
Take any sandwich you like.

Див. частина 2,
додаток 1

Займенники *much, many, few, little* позначають кількість і мають значення «багато» і «мало». Окрім того, *many, few* вживаються перед злічуваними іменниками, а *much, little* — перед незлічуваними. Зауважте, що, коли перед займенниками *few* та *little* вживається неозначений артикль *a*, то йдеться про недостатню кількість. У цьому разі вони перекладаються як «небагато»:

There aren't many apples in the box.
There isn't much stew left.
There is little sugar left.
There were few cabbage-rolls on the plate.

Для позначення великої кількості вживають такі словосполучення, як *a lot of, lots of*. Вони вживаються разом зі злічуваними іменниками у множині та незлічуваними іменниками (їх не можна порахувати, тому й множини вони не мають). Також у сучасній англійській мові *a lot of* зазвичай використовують у розповідних реченнях, а *much, many* — у питальних і заперечних:

We have got a lot of sweets for dessert.
He doesn't eat much sugar.
There aren't many cocktails on the menu.

Частина 3

Додаткові навчальні матеріали

Див. частина 3,
додатки 1–3

Для вивчення теми рекомендовано використати додаткові навчальні матеріали, які запропоновані автором. Їх подано як додатки до частини 3, перелічено в таблиці 3.1 і розміщено на компакт-диску.

Таблиця 3.1

Номер додатка	Назва додатка
Додаток 1	Опорні граматичні схеми до теми
Додаток 2	I can eat a lot (відео)
Додаток 3	Матеріали для вивчення тематичної лексики (наочність)

Частина 4

Самоперевірка знань

Див. частина 4,
додаток 1

Для самоперевірки набутих учнем знань наведено завдання за підручником:

Калініна, Л. В. *English-5 : підручник для 5-го класу спеціаліз. шк. з поглиб. вивченням англ. мови* / Л. В. Калініна, І. В. Самойлюк. — К. : Генеза, 2013.

Ці завдання розміщено на компакт-диску.

Частина 5

Творчі роботи

З метою поглибленого вивчення теми запропоновано такі питання для творчих робіт:

1. My favourite Ukrainian dish.
2. My favourite British dish.
3. Eating out in Ukraine and Great Britain.
4. Food makes your mood.
5. Recipe of my favourite dish.

Частина 6

Джерела методичної інформації

У таблиці 6.1 наведено джерело інформації методичного характеру, визначене та рекомендоване Міністерством освіти і науки України для використання вчителем у висвітленні теми.

Таблиця 6.1

Перелік методичної літератури

№ з/п	Вид	Назва	Автор (и)	Видавництво	Рік видання
1. Методична література, рекомендована Міністерством освіти і науки України					
1	Посібник	Книжка для вчителя до підручника «Англійська мова. 5 клас» для спеціалізованих шкіл з поглибленим вивченням англійської мови	Калініна Л.В., Самойлюкевич І.В.	Генеза	2013

Частина 7

Додаткові методичні матеріали

Див. частина 7,
додатки 1–3

У таблиці 7.1 запропоновано додаткові методичні матеріали, які підготовлені автором і можуть бути використані вчителем у навчальній роботі. Їх розміщено на компакт-диску у вигляді додатків до частини 7.

Таблиця 7.1

Номер додатка	Назва додатка
Додаток 1	Добірка прислів'їв і цитат за темою
Додаток 2	Текст для перевірки навичок читання та розуміння прочитаного
Додаток 3	Як приготувати Болгарський салат (презентація у форматі Microsoft Office Power Point)

Валерій ЗАСЛОНКІН,
учитель англійської мови, учитель вищої
категорії, старший учитель
30Ш І–ІІІ ст. № 4 ім. Валі Котика,
м. Шепетівка, Хмельницька обл.

Ідентифікаційне вікно:
Підсистема — навчальний процес
Вид інформації — навчальна
Вид документа — інформаційний паспорт
Шифр документа — 21.2.07.01.00.002

Інформаційний паспорт навчальної теми

Їжа. Приготування їжі. Продукти харчування

Класифікація за КНІ (класифікатор навчальної інформації)

Навчальний предмет: англійська мова

Ступінь школи: основна

Клас: 7-й

Програма: Іноземні мови. 5–12 класи : програма для загальноосвіт. навч. закл. : затв. Міністерством освіти і науки України (лист від 23 грудня 2004 р. № 1/11-6611) / В. Г. Редько, Н. П. Басий та ін. — К. : Перун, 2005.

Тема № 2 «Їжа. Приготування їжі. Продукти харчування».

Частина 1

Джерела навчальної інформації

У частині 1 (таблиця 1.1) наведено джерела інформації, за якими учень може самостійно вивчати тему. Для їх визначення використано перелік підручників, навчальних посібників, які рекомендовані Міністерством освіти і науки України на 2013/2014 навчальний рік. Крім цього, до частини включено джерела, рекомендовані автором для розширення та поглиблення знань із відповідної теми.

Таблиця 1.1

Перелік джерел навчальної інформації

№ з/п	Вид	Назва	Автор (и)	Видавництво	Рік видання
1. Основні підручники та навчальні посібники, рекомендовані Міністерством освіти і науки України					
1	Підручник	Англійська мова (6-й рік навчання для загально-освітніх навчальних закладів) (НМК)	Несвіт А.М.	Генеза	2010

Продовження таблиці 1.1

№ з/п	Вид	Назва	Автор (и)	Видавництво	Рік видання
2	Підручник	Англійська мова (6-й рік навчання для загальноосвітніх навчальних закладів)	Карп'юк О.Д.	Лібра-Терра	2009
3	Підручник	Англійська мова (3-й рік навчання)	Морська Л.І., Кучма М.О.	Перун	2009
4	Підручник	English Smart (НМК для спеціалізованих шкіл)	Калініна Л.В., Самойлюкевич І.В.	Наш час	2008
2. Додаткові підручники та навчальні посібники, рекомендовані Міністерством освіти і науки України					
5	Підручник	Dive into English (НМК)	Буренко В.М., Сливкіна В.В.	Навчальна книга — Богдан	2012
6	Посібник	Ми вивчаємо англійську мову	Несвіт А.М.	Генеза	2010
7	Посібник	Збірник тестових завдань. Ми вивчаємо англійську мову	Несвіт А.М.	Генеза	2011
8	Посібник	Робочий зошит до підручника з англійської мови з поглибленим вивченням англійської мови	Калініна Л.В., Самойлюкевич І.В.	Наш час	2008
9	Підручник	Access 1–5 (підручник для ЗНЗ)	Івенз В., Дулі Дж.	Express Publishing	2009
10	Підручник	Blockbuster 1–5 (підручник для ЗНЗ)	Івенз В., Дулі Дж.	Express Publishing	2008
11	Підручник	Click On 1–5 (підручник для спеціалізованих шкіл)	Івенз В., Сулліван Н.	Express Publishing	2008
12	Підручник	Enterprise 1–5 (підручник для спеціалізованих шкіл)	Івенз В., Дулі Дж.	Express Publishing	2008
13	Підручник	Upstream 1–6 (підручник для спеціалізованих шкіл)	Івенз В., Дулі Дж.	Express Publishing	2008
14	Посібник	Messages 1–4 (для спеціалізованих навчальних закладів)	Гуді Д., Гуді Н., Майлз К., Леві М.	Кембридж Юніверсіті Прес	2008
15	Посібник	More! 1–4 (для загальноосвітніх навчальних закладів)	Пухта Г., Стренкс Дж., Дженгросс Г., Гольцман К., Льюїс-Джонс П.	Кембридж Юніверсіті Прес	2009
16	Посібник	To the Top 1–4 (для спеціалізованих навчальних закладів)	Мітчел Г.	Ем Ем Паблікейшнз	2010
17	Посібник	English Explorer 1–4 (для загальноосвітніх навчальних закладів)	Стівенсон Х., Бейлі Дж.	Хейнле Сінгейдж Лернінг	2011
18	Посібник	English World. Рівень 2–8 (спеціалізовані школи, ліцеї, гімназії)	Хокін Л., Боуен М., Рен В.	Макміллан	2009
19	Посібник	Hot Spot. Рівень 1–5 (загальноосвітні школи)	Гренджер К., Станнет К.	Макміллан	2010

Продовження таблиці 1.1

20	Посібник	Laser A1+, A2, B1, B1+, B2 (спеціалізовані школи, ліцеї, гімназії)	Манн М., Тейлор-Ноулз С.	Макміллан	2011
№ з/п	Вид	Назва	Автор (и)	Видавництво	Рік видання
21	Посібник	Gateway A2, B1, B1+, B2, B2+ (спеціалізовані школи, ліцеї, гімназії)	Спенсер Д.	Макміллан	2011
22	Посібник	Family and Friends 2–6 (НМК для спеціалізованих навчальних закладів)	Сіммонз Н.	Оксфорд Юніверсіті Прес	2009
23	Посібник	Oxford Heroes 1–3 (для загальноосвітніх навчальних закладів)	Дріскол Л., Квінтана Дж., Бен Р.Р.	Оксфорд Юніверсіті Прес	2009
24	Посібник	Oxford Team 1–3 (для загальноосвітніх навчальних закладів)	Вітні Н.	Оксфорд Юніверсіті Прес	2009
25	Посібник	English Plus 1–3 (для спеціалізованих навчальних закладів)	Ветс Б., Харді-Гоулд Дж.	Оксфорд Юніверсіті Прес	2011
26	Посібник	Solutions Elementary, Pre-Intermediate, Intermediate (для спеціалізованих навчальних закладів)	Фалла Т., Девіс П.	Оксфорд Юніверсіті Прес	2010
27	Підручник	Friends starter, 1, 2, 3 (підручник для ЗНЗ)	Скіннер К, Богуцька М.	Пірсон Лонгман	2010
28	Підручник	Discover English starter 1, 2, 3 (підручник для ЗНЗ)	Герн І., Вільдман Дж.	Пірсон Лонгман	2010
3. Додаткові джерела інформації, рекомендовані автором					
29	Посібник	English Reader 7th Form. Книга для читання англійською мовою. 7 клас	Давиденко Л.	Підручники і посібники	2011
30	Посібник	Тематичний контроль навчальних досягнень учнів з англійської мови. 7 клас	Камінська Н.	Підручники і посібники	2011
31	Посібник	Тест-контроль на уроках англійської мови. 7 клас	Камінська Н.	Підручники і посібники	2011
32	Аудіокурс	Аудіокурс по англійському мові для 7 класу	Кузовлев В.П.	Просвещение	2006–2008
33	Посібник	Spotlight 7. Teachers Book. Англійський в фокусі. 7 клас. Книга для учителя	Ваулина Ю.Е.	Просвещение	2007
34	Посібник	Англійський мову. 6–7 клас. Improve your language skills	Хотунцева Е.	Інтелект-центр	2007
35	Посібник	УМК «Happy English» для 7 класу	Кауфман К.І.	Титул	2009
36	Посібник	Англійський мову. Вітамінний курс. 7 клас	—	Руссобит-М	2006
37	Посібник	Англійський мову. 7 клас. Граматика англійського мову	Барашкова Е.А.	Екзамен	2012

Закінчення таблиці 1.1

№ з/п	Вид	Назва	Автор (и)	Видавництво	Рік видання
38	Посібник	My beloved Ukraine. Книга для читання та розмовні теми. 7–9 класи	Доценко І.М.	Грамота	2010
39	Посібник	Тести по англійському языку. 5–11 класи	Логинов В.В.	АСТ	2002
40	Посібник	Уроки англійської мови. 7 клас (з підручником Л.В. Биркун)	Самойлюк Н.В., Заслонкін В.В.	Основа	2010

Поради щодо опрацювання деяких джерел із таблиці 1.1:

- для зацікавлення учнів темою скористайтесь посібниками, зазначеними в пунктах 6–7, 14, 17, 29, 34, 37, та підручником з пункту 11;
- для поглибленої підготовки з теми використовуйте підручники, зазначені в пунктах 11–13, та посібники з пунктів 14, 16, 22, 26;
- для формування необхідних умінь і навичок в учнів послуговуйтеся посібниками, зазначеними в пунктах 8, 17, 23–24, 30–31, 34, 37;
- для систематизації та узагальнення матеріалу з теми скористайтесь посібниками, зазначеними в пунктах 15, 19, 29, 38–39;
- для опрацювання теми під час уроків послуговуйтеся підручниками, зазначеними в пунктах 1–5, 27, та посібниками з пунктів 31, 33, 35–36;
- для вироблення навичок успішного розв'язування творчих та складних завдань використовуйте підручники, зазначені в пунктах 9–10, та посібники з пунктів 18, 20–21, 25.

Частина 2

Рекомендації для вивчення теми

2.1. Загальна характеристика теми

Під час вивчення теми учні опановують лексико-граматичний матеріал, акцентують увагу на вживанні неозначеного артикля зі злічуваними та незлічуваними іменниками, а також звертають увагу на особливості функціонування неозначених займенників з іменниками.

Окрім того, учні поглиблюють і розширюють свої знання про походження різних продуктів харчування, способи їх зберігання й термічне оброблення, склад харчових продуктів та їх смакові якості, рецепти приготування їжі. Також вони виробляють навички складання меню; отримують знання про рецепти деяких страв й уявлення про види та засоби сервірування столу. Додатково відбувається засвоєння правил етикету під час споживання їжі.

Учні повинні:**знати:**

- лексико-граматичний матеріал теми;
- вживання неозначеного артикля зі злічуваними та незлічуваними іменниками;
- особливості вживання неозначених займенників з іменниками;
- граматичні явища, пов'язані з уживанням кількісних прислівників *many, much, a lot of, lots of, a few, few, a little, little* зі злічуваними та незлічуваними іменниками;
- випадки вживання кількісних числівників зі злічуваними та незлічуваними іменниками;
- утворення і вживання граматичних структур у неозначених часах пасивного стану;
- способи передання письмової інформації відповідно до мети та завдань спілкування;
- як скласти монологічне та діалогічне висловлення, правильно оформлене в мовному відношенні;

вміти:

- підготувати розгорнуті повідомлення в межах цієї теми;
- передати зміст почутого та прочитаного у формі розповіді, опису;
- складати рецепти улюблених страв та обґрунтовувати свої кулінарні вподобання;
- брати участь у діалозі, обмінюючись інформацією на основі прочитаного, почутого, побаченого з висловленням при цьому власної думки.

Особливу увагу під час вивчення теми необхідно звернути на такі *ключові питання*:

1. Їжа рослинного походження. Овочі та фрукти.

Вивчення цього питання дає змогу учням узагальнити й систематизувати знання про їжу рослинного походження і користь овочів та фруктів у нашому раціоні.

2. Харчові напівфабрикати та зберігання харчових продуктів.

Завдяки вивченню питання учні оволодівають певною групою нових лексичних одиниць і вживають їх у ході виконання різних ситуативних комунікативних вправ.

3. Способи термічного оброблення харчових продуктів.

Під час вивчення питання учні дізнаються про різні способи термічного оброблення харчових продуктів. Зазначимо, що знання цієї ситуативної лексики важливе для складання рецептів різних страв та виконання проблемно-пошукових завдань.

4. Кухонний інвентар. Посуд.

Змістом четвертого питання є поняття про кухонний інвентар та посуд.

5. Кулінарні рецепти. Види механічного оброблення харчових продуктів.

Вивчення цього питання дає змогу учням самостійно складати рецепти кулінарних страв.

6. Склад та смакові якості харчових продуктів.

Під час вивчення цього питання учні ознайомлюються зі складом та смаковими якостями харчових продуктів.

2.2. Поради щодо вивчення теми

Перед вивченням теми повторіть із попередніх курсів: «Основні форми правильних та неправильних дієслів»; «Вживання допоміжних дієслів»; «Утворення та вживання форм наказового способу»; «Види артиклів»; «Прислівники — показники невизначеної кількості».

Необхідно запам'ятати способи утворення третьої форми стандартних та нестандартних дієслів.

Ретельно відпрацюйте алгоритми утворення пасивних граматичних структур теперішнього, минулого та майбутнього неозначених граматичних часів.

Зверніть увагу на спрямованість дії в реченнях із дієсловами пасивного стану.

Відпрацюйте навички застосування стверджувальних, заперечних та питальних структур.

Зверніть увагу на вживання особових займенників у непрямому відмінку.

Зробіть узагальнення після вивчення теми, складіть відповідні алгоритми, пам'ятки, схеми.

2.3. Словник до теми

Визначення основних понять, які зустрічаються в процесі вивчення теми, подано за підручником:

Биркун, Л. В. *Наша англійська : підруч. для 6 кл. загальноосвіт. навч. закл. (5-й рік навч.)* / Л. В. Биркун. — К. : Освіта, 2006. — 208 с. Словник визначень розміщено на компакт-диску.

2.4. Інформація для запам'ятовування

Для запам'ятовування наведено інформацію, яка є визначальною та потребує особливої уваги під час вивчення теми. Цю інформацію розміщено на компакт-диску.

Див. частина 2,
додаток 1

Див. частина 2,
додаток 2

Частина 3

Додаткові навчальні матеріали

Див. частина 3,
додаток 1

Для вивчення теми рекомендовано використати додатковий навчальний матеріал, який підготовлений автором. Його подано як додаток до частини 3 і розміщено на компакт-диску.

Таблиця 3.1

Номер додатка	Назва додатка
Додаток 1	Матеріали для контролю знань із теми

Частина 4

Самоперевірка знань

Див. частина 4,
додаток 1

Для самоперевірки набутих учнем знань наведено завдання автора, розподілені за чотирма рівнями (А, В, С, D).
Ці завдання розміщено на компакт-диску.

Частина 5

Творчі роботи

Для поглибленого вивчення теми пропонуються такі питання для творчих робіт:

1. Ukrainian national cuisine.
2. English national cuisine.
3. At the birthday party.
4. My favourite meals.
5. My family diet.
6. The recipe of my favourite dish.
7. How to invent a new dish.
8. Convenience food.
9. Great inventions: sandwich / hot dog / pizza.

Частина 6

Джерела методичної інформації

У таблиці 6.1 наведено джерела інформації методичного характеру, визначені та рекомендовані Міністерством освіти і науки України, а також автором для використання вчителем у висвітленні теми.

Таблиця 6.1

Перелік методичної літератури

№ з/п	Вид	Назва	Автор (и)	Видавництво	Рік видання
1. Методична література, рекомендована Міністерством освіти і науки України					
1	Посібник	Книга для вчителя до підручника з англійської мови з поглибленим вивченням англійської мови	Калініна Л.В., Самойлюкевич І.В.	Наш час	2003
2	Посібник	Використання мультимедійних засобів у навчанні англійської мови учнів з різними пізнавальними стилями	Свиридчук Т.В.	Наш час	2003
2. Джерела інформації, рекомендовані автором					
3	Посібник	Англійська граматики. Теорія та практика	Єщенко Ю.Ф.	ВГ «Основа»	2011
4	Посібник	Англійська граматики для школярів	Костікова І.І., Казачинер О.С.	ВГ «Основа»	2011

Закінчення таблиці 6.1

№ з/п	Вид	Назва	Автор (и)	Видавництво	Рік видання
5	Посібник	Сучасні педагогічні технології	Дубровська Л.О., Дубровський В.Л., Ковнер В.В.	НДУ	2011
6	Посібник	Проектна технологія, критичне мислення і громадянська освіта в процесі вивчення англійської мови	Цимбал О.М., Тягло О.В.	ВГ «Основа»	2008
7	Посібник	Стимулюємо розвиток учнів	Зуєва М.В.	ВГ «Основа»	2011
8	Посібник	Освітні технології	Пехота О.М., Кіктенко А.З. та ін.	А.С.К.	2002
9	Посібник	Готуємось до «літа з англійською»	Рогова І.	English, № 9	2009
10	Посібник	Современный урок: интерактивные технологии обучения	Пометун О., Пироженко Л.	А.С.К.	2004
11	Посібник	Психология обучения иностранным языкам в школе	Зимняя И.А.	Просвещение	1991
12	Посібник	5000 примеров по грамматике английского языка	Барашкова Е.А.	Экзамен	2010

Частина 7

Додаткові методичні матеріали

Див. частина 7,
додатки 1-2

У таблиці 7.1 запропоновано додаткові методичні матеріали, які підготовлені автором і можуть бути використані вчителем у навчальній роботі. Їх розміщено на компакт-диску у вигляді додатків до частини 7.

Таблиця 7.1

Номер додатка	Назва додатка
Додаток 1	Їжа. Приготування їжі. Продукти харчування (календарне планування до теми)
Додаток 2	Система уроків з теми

Олена МИКИТЮК,
учитель інформатики, учитель вищої
категорії Смілянського природничо-
математичного ліцею,
Асоційованої школи ЮНЕСКО,
м. Сміла, Черкаська обл.

Ідентифікаційне вікно:
Підсистема — навчальний процес
Вид інформації — навчальна
Вид документа — інформаційний паспорт
Шифр документа — 42.3.11.02.00.001

Інформаційний паспорт навчальної теми

Комп'ютерне моделювання. Основи алгоритмізації

Класифікація за КНІ (класифікатор навчальної інформації)

Навчальний предмет: інформатика

Ступінь школи: старша

Клас: 11-й

Програма: Інформатика : програми для профільного навчання та допрофільної підготовки : затв. Міністерством освіти і науки України (лист від 10 серпня 2010 р. № 1/11-4927) / І. О. Завадський, Ю. О. Дорошенко. — К. : ВГ ВНУ, 2009.
Тема № 1 «Комп'ютерне моделювання. Основи алгоритмізації».

Частина 1

Джерела навчальної інформації

У частині 1 (таблиця 1.1) наведено джерела інформації, за якими учень може самостійно вивчати тему. Для їх визначення використано перелік підручників, навчальних посібників, які рекомендовані Міністерством освіти і науки України на 2013/2014 навчальний рік. Крім цього, до частини включено джерела, рекомендовані автором для розширення і поглиблення знань із відповідної теми.

Таблиця 1.1

Перелік джерел навчальної інформації

№ з/п	Вид	Назва	Автор (и)	Видавництво	Рік видання
1. Основні підручники та навчальні посібники, рекомендовані Міністерством освіти і науки України					
1	Підручник	Інформатика (рівень стандарту)	Морзе Н.В., Вембер В.П., Кузьмінська О.Г.	Школяр	2011

Закінчення таблиці 1.1

№ з/п	Вид	Назва	Автор (и)	Видавництво	Рік видання
2	Підручник	Інформатика (рівень стандарту)	Ривкінд Й.Я., Лисенко Т.І., Чернікова Л.А., Шакотько В.В.	Генеза	2011
3	Підручник	Інформатика (академічний, профільний рівні)	Лисенко Т.І., Ривкінд Й.Я., Чернікова Л.А., Шакотько В.В.	Генеза	2011
2. Додаткові підручники та навчальні посібники, рекомендовані Міністерством освіти і науки України					
4	Посібник	Інформатика в таблицях і схемах	Білоусова Л.І., Олефіренко Н.В.	Торсінг плюс	2010
5	Посібник	Інформатика. Експрес-контроль (академічний рівень)	Корнієнко М.М., Троненко Н.Г., Іванова І.Д.	Ранок	2013
6	Посібник	Інформатика. Методи побудови алгоритмів та їх аналіз. Обчислювальні алгоритми	Караванова Т.П.	Генеза	2013
7	Посібник	Інформатика. Комплексний зошит для контролю знань	Корнієнко М.М., Іванова І.Д.	Ранок	2013
3. Додаткові джерела інформації, рекомендовані автором					
8	Посібник	Інформатика. 7–11 класи	Гаєвський О.Ю.	А.С.К.	2004
9	Посібник	Базовий курс інформатики. 8–11 класи	Руденко В.Д., Макарчук О.М., Патланжоглу М.О.	ВГ ВНУ	2005
10	Посібник	Основи програмування	Пекарський Б.Г.	Кондор	2008
11	Посібник	Основи алгоритмізації та програмування	Богданов В.	Шкільний світ	2010

Поради щодо опрацювання деяких джерел із таблиці 1.1:

- для всебічного оволодіння знаннями з теми скористайтеся підручниками, зазначеними в пунктах 1–4, та посібниками з пунктів 10–11;
- для закріплення теоретичних знань і навичок використовуйте підручник, зазначений в пункті 1, та посібник з пункту 5, які містять систему вправ, завдань для самостійного опрацювання та проведення дослідження з теми;
- для тематичного оцінювання послуговуйтеся посібниками, зазначеними в пунктах 6, 8–9, що містять теоретичні запитання та практичні завдання, виконання яких необхідне для засвоєння матеріалу та оцінювання рівня його опанування учнями;
- для систематизації та перевірки рівня засвоєних знань скористайтеся посібниками, зазначеними в пунктах 5, 7, 9, які містять перелік завдань у тестовій формі.

Частина 2

Рекомендації для вивчення теми

2.1. Загальна характеристика теми

Під час вивчення теми учні ознайомлюються з поняттям *моделі* та її типами, а також опановують *моделювання* як метод дослідження об'єктів. Окрім того, учні формують уявлення про поняття *алгоритму*, його властивості та форми подання. Також вони дізнаються про *виконавця алгоритму* та систему його команд і базові структури, такі як: алгоритм слідування, розгалуження, повторення. Учні звертають увагу на графічні схеми базових структур алгоритмів і формують поняття про їх конструювання різними методами.

Таким чином, учні отримують інформацію про основні етапи розв'язування задач за допомогою комп'ютера: перебіг цього процесу, вхідні дані та результати; формують уявлення про поняття методу розв'язування задачі та поняття програми.

Тема цікава і корисна, оскільки продовжує формувати в учнів навички роботи з комп'ютером, що є вимогою часу, а також розвиває їх інформаційну компетентність, сприяючи поглибленню математичних знань.

У таблиці 2.1 подано витяг із навчальної програми щодо змісту навчального матеріалу з теми та вимог до навчальних досягнень учнів із її засвоєння.

Таблиця 2.1

Зміст навчального матеріалу	Навчальні досягнення учнів
<i>Тема 1. Комп'ютерне моделювання. Основи алгоритмізації</i> <i>Поняття моделі. Моделювання. Поняття моделі. Типи моделей. Моделювання як метод дослідження об'єктів.</i> <i>Алгоритми. Властивості алгоритмів. Форми подання алгоритму. Поняття алгоритму. Властивості алгоритмів. Форми подання алгоритму. Виконавець алгоритму. Система команд виконавця алгоритму. Базові структури алгоритмів: слідування, розгалуження, повторення. Графічні схеми базових структур алгоритмів. Поняття про конструювання алгоритмів різними методами.</i> <i>Основні етапи розв'язування задач за допомогою комп'ютера</i> Етапи розв'язування задачі за допомогою комп'ютера. Вхідні дані та результати, їх взаємозв'язок. Поняття про метод розв'язування задачі. Поняття програми.	<i>Учень (учениця):</i> • <i>описує</i> поняття моделі, об'єкта, предметної області; типи моделей, їх характеристики; поняття алгоритму; властивості алгоритмів; форми подання алгоритму; базові структури алгоритмів та їх особливості; порядок складання алгоритмів; поняття методу розв'язування задачі; технологію комп'ютерного моделювання; • <i>називає</i> призначення графічних схем базових структур алгоритмів; • <i>пояснює</i> етапи розв'язування задачі за допомогою комп'ютера; поняття програми; • <i>використовує</i> графічні схеми базових структур алгоритмів для опису алгоритмів; різні засоби подання алгоритмів; • <i>вміє</i> будувати інформаційну модель задачі; аналізувати алгоритм розв'язування задачі; будувати графічні схеми найпростіших алгоритмів; формально виконувати алгоритми.

2.2. Поради щодо вивчення теми

Пам'ятайте, що під час розв'язування задачі необхідно врахувати всі етапи цього процесу.

Запам'ятайте, що графічне подання алгоритму полегшує процес розв'язування задачі.

Зверніть увагу на методи розв'язування задачі, поняття алгоритму, його властивості та форми подання.

Слід пам'ятати про розуміння методів конструювання алгоритмів та процесу їх побудови.

У ході вивчення матеріалу за підручником не забувайте виконувати вправи, розміщені після теоретичної частини.

2.3. Словник до теми

Визначення основних понять, термінів, які зустрічаються під час вивчення теми, подано за підручником:

Ривкінд, Й. Я. Інформатика (рівень стандарту) / Й. Я. Ривкінд, Т. І. Лисенко, Л. А. Чернікова, В. В. Шакоцько. — К. : Генеза, 2010.

Словник визначень розміщено на компакт-диску.

Див. частина 2,
додаток 1

2.4. Інформація для запам'ятовування

Для запам'ятовування наведено інформацію, яка є визначальною та потребує особливої уваги під час вивчення теми.

Властивості алгоритмів

- *скінченність* (виконання кожного алгоритму повинно завершуватися за скінченну кількість кроків);
- *результативність* (виконання алгоритму завжди повинно призводити до певного результату, воно не може закінчуватися невизначеною ситуацією або ж не закінчуватися взагалі);
- *формальність* (виконавець має одержати результат, не проникаючи в процес: ця властивість має особливе значення для автоматизованого виконання алгоритмів);
- *визначеність* (будь-який алгоритм потрібно описати так, щоб були відсутні двозначні вказівки, тобто різні виконавці повинні діяти однаково та одержати один і той самий результат);
- *масовість* (за допомогою створеного алгоритму можна розв'язувати цілий клас задач);
- *зрозумілість* (в алгоритмі повинні бути лише ті вказівки, які виконавець знає).

Форми подання алгоритмів

- словесна;
- словесно-формульна;
- графічна;
- однією з мов програмування.

Для опису логічно зумовленого ходу виконання дій під час складання будь-якого алгоритму використовуються одні й ті самі елементи, які називаються базовими структурами, усього їх три: *слідування (проходження), розгалуження (розвилка), повторення (цикл)* (див. рис. 1–5).

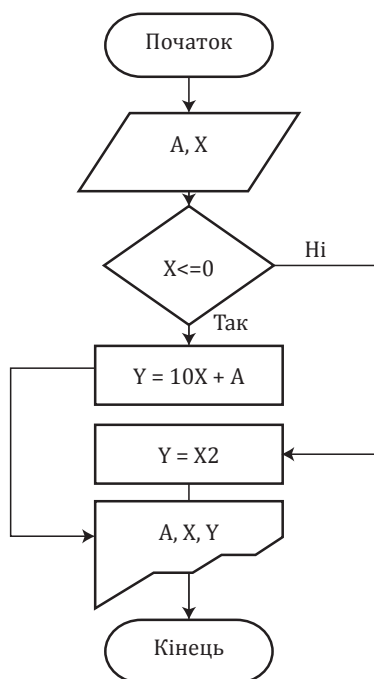

Рис. 1

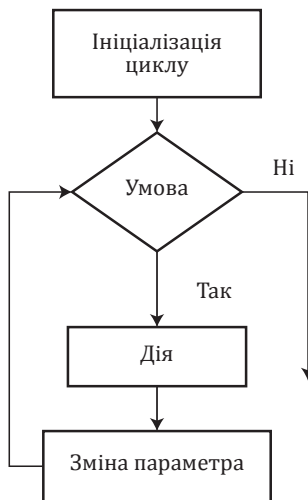

Рис. 2

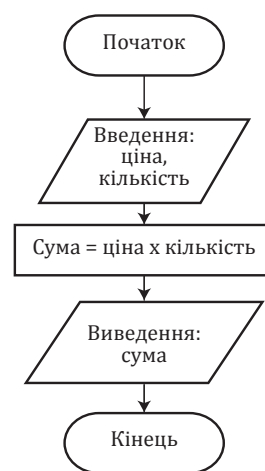

Рис. 3

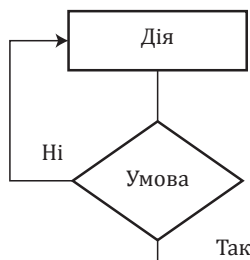

Рис. 4

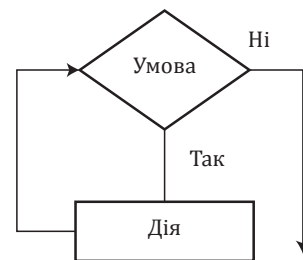

Рис. 5

Програма — алгоритм, записаний мовою програмування.

Проект — сукупність файлів, які забезпечують запуск і роботу програмного додатка.

Структурне програмування — це процес побудови алгоритмів та програм, що виконується в такій послідовності:

1. Попередній аналіз задачі з метою розподілення її на окремі прості частини (модулі). Для цього складають загальну схему алгоритму, яку потім деталізують.

2. Послідовна (зверху донизу) деталізація частин та складання програм для кожного з модулів. Виділяють основну частину та частини нижнього рівня. Кожну частину розподіляють окремо: спочатку частини верхнього рівня, потім — нижнього, а наприкінці їх з'єднують між собою.

Для структурного програмування характерним є:

- використання трьох базових структур алгоритмів (слідування, розгалуження й циклу) під час роботи з кожним модулем;
- коментування текстів програм;
- мінімальне використання операторів безумовного переходу, які ускладнюють читання програм;
- система тестів для перевірки правильності програми.

Інтегроване середовище розробки (ICP — Integrated Development Environment) — це комп'ютерна програма, яка допомагає програмувати.

місту розробляти нове програмне забезпечення чи модифікувати (удосконалювати) вже створене.

Частина 3

Додаткові навчальні матеріали

Див. частина 3,
додатки 1–7

Для вивчення теми рекомендовано використати додаткові навчальні матеріали, які подано як додатки до частини 3. Їх перелік наведено в таблиці 3.1. Названі додатки розміщено на компакт-диску.

Таблиця 3.1

Номер додатка	Назва додатка
Додаток 1	Основні етапи розв'язування задачі з використанням комп'ютера (конспект уроку)
Додаток 2	Алгоритми. Базові структури алгоритмів
Додаток 3	Базові структури алгоритмів (конспект уроку)
Додаток 4	Базові структури алгоритмів (презентація у форматі Microsoft Office Power Point)
Додаток 5	Алгоритми та їх властивості
Додатки 6, 7	Етапи розв'язування задачі

Частина 4

Самоперевірка знань

Див. частина 4,
додатки 1–5

Для самоперевірки набутих учнем знань подано практичні роботи і тестові завдання з теми, рекомендовані автором. Ці завдання і відповіді до них наведено на компакт-диску.

Частина 5

Творчі роботи

Для поглибленого вивчення теми запропоновано творчі завдання, сутність яких полягає в нестандартному підході до вивчення алгоритмів:

1. Моделювання в житті людини.

Дослідіть сфери життя людини, в яких використовується процес комп'ютерного моделювання, розгляньте способи створення моделей і порівняйте види моделювання з комп'ютерним аналогом.

2. Життя за алгоритмом.

Проаналізуйте свій власний буденний день і процеси, які відбуваються алгоритмічно, складіть алгоритми власних дій під час виконання буденних справ і дослідіть, що відбудеться у вашому житті, якщо змінити етапи цих алгоритмів.

3. Програмування — це процес творчий?

Перерахуйте мови програмування, які використовуються в сучасному комп'ютерному моделюванні, порівняйте їх базові

... ві функції та призначення, проаналізуйте принципи створення програм і зробіть висновки щодо необхідності творчого підходу до процесу програмування.

Частина 6

Джерела методичної інформації

... У таблиці 6.1 наведено джерела інформації методичного характеру, визначені та рекомендовані Міністерством освіти і науки України, а також автором для використання вчителем у висвітленні теми.

Таблиця 6.1

Перелік методичної літератури

№ з/п	Вид	Назва	Автор (и)	Видавництво	Рік видання
1. Методична література, рекомендована Міністерством освіти і науки України					
1	Посібник	Технологічне навчання інформатики	Дорошенко Ю.О., Тихонова Т.В., Луньова Г.С.	Ранок	2011
2. Джерела інформації, рекомендовані автором					
2	Інтернет-ресурс	Персональний сайт вчителя інформатики ЗОШ № 23 м. Луцька Чашука Олександра Федоровича	http://chashuk.edukit.volyn.ua		
3	Інтернет-ресурс	Вчитель — вчителю! Конспекти уроків. Навчальні програми. ЗНО. ДПА	http://vchitel.info		
4	Інтернет-ресурс	Все на урок інформатики: конспекти уроків, презентації, практичні та контрольні	http://urok-informatiku.ru		
5	Інтернет-ресурс	SMART Exchange: поиск плана урока на SMART Board и подключение к учителям	http://exchange.smarttech.com		
6	Інтернет-ресурс	Слово вчителя: освітній сайт для сучасних педагогів	http://konserg.ucoz.ua		
7	Інтернет-ресурс	IT-OSVITA: інформаційні технології у навчанні	http://itosvita.ucoz.ua		
8	Інтернет-ресурс	Освіта України	http://fij.com.ua		
9	Інтернет-ресурс	Сайт-портфоліо Кравчук Г.Т.	http://sayt-portfolio.at.ua		
10	Інтернет-ресурс	Кабінет інформатики VLM	http://ki.at.ua		
11	Інтернет-ресурс	Моделювання. Основи алгоритмізації (інформатика, 11 клас). Тести	http://vg-school5.at.ua/tests		
12	Інтернет-ресурс	Майстер-тест: бесплатное создание тестов и проведение онлайн-тестирования	http://master-test.net		

Поради щодо опрацювання джерел інформації із таблиці 6.1:

- для проведення самостійних і контрольних робіт скористайтесь інтернет-ресурсами, зазначеними в пунктах 4, 7–8, 11–12;
- для підготовки учнів до олімпіад, турнірів, проведення факультативів і гуртків з інформатики послуговуйтеся посібником, зазначеним в пункті 1, та інтернет-ресурсами з пунктів 3–4;
- для впровадження у навчальний процес електронних навчально-методичних комплектів використовуйте інтернет-ресурси, зазначені в пунктах 5, 6, 9–10.

Частина 7

Додаткові методичні матеріали

Див. частина 7,
додатки 1–5

У таблиці 7.1 запропоновано додаткові методичні матеріали, які підготовлені автором і можуть бути використані вчителем у навчальній роботі. Їх розміщено на компакт-диску у вигляді додатків до частини 7.

Таблиця 7.1

Номер додатка	Назва додатка
Додаток 1	Метод покрокової деталізації (конспект уроку)
Додаток 2	Структура програми мовою програмування Паскаль (конспект уроку)
Додаток 3	Основні етапи розв'язування задачі з використанням комп'ютера (конспект уроку)
Додаток 4	Алгоритми та їх властивості. Форми подання алгоритму. Виконавець алгоритму (конспект уроку)
Додаток 5	Алгоритми, їх властивості, способи подання алгоритмів (презентація у форматі Microsoft Office PowerPoint)

Любов ГАВРИЛЮК,
учитель історії,
учитель вищої категорії,
старший учитель
загальноосвітньої школи I–III ст. № 4
ім. Валі Котика,
м. Шепетівка, Хмельницька обл.

Ідентифікаційне вікно:
Підсистема — навчальний процес
Вид інформації — навчальна
Вид документа — інформаційний паспорт
Шифр документа — 45.2.08.01.00.005

Інформаційний паспорт навчальної теми

Українські землі наприкінці XVII — у першій половині XVIII ст.

Класифікація за КНІ (класифікатор навчальної інформації)

Навчальний предмет: історія України

Ступінь школи: основна

Клас: 8-й

Програма: Історія України : програма для загальноосвіт. навч. закладів.
5–12 класи : затв. Міністерством освіти і науки України (лист від 23 грудня
2004 р. № 1/11-6611) / В. С. Власов, Н. М. Гупан, П. Б. Полянський та ін. —
Ірпінь : Перун, 2005.

Тема № 5 «Українські землі наприкінці XVII – у першій половині XVIII ст.».

Частина 1

Джерела навчальної інформації

У частині 1 (таблиця 1.1) наведено джерела інформації, за якими учень може самостійно вивчати тему. Для їх визначення використано перелік підручників, навчальних посібників, які рекомендовані Міністерством освіти і науки України на 2013/2014 навчальний рік. Крім цього, до частини включено джерела, рекомендовані автором для розширення і поглиблення знань із відповідної теми.

Таблиця 1.1

Перелік джерел навчальної інформації

№ з/п	Вид	Назва	Автор(и)	Видавництво	Рік видання
1. Основні підручники та навчальні посібники, рекомендовані Міністерством освіти і науки України					
1	Підручник	Історія України. 8 клас	Струкевич О.К., Романюк І.М., Пірус Т.П.	Грамота	2008
2	Підручник	Історія України. 8 клас	Швидько Г.К.	Генеза	2008
3	Підручник	Історія України. 8 клас	Власов В.С.	Генеза	2008

Закінчення таблиці 1.1

№ з/п	Вид	Назва	Автор(и)	Видавництво	Рік видання
2. Додаткові підручники та навчальні посібники, рекомендовані Міністерством освіти і науки України					
4	Посібник	Історія України. Зошит для тематичного оцінювання. 8 клас	Власов В.С.	Генеза	2011
5	Посібник	Історія України. Всесвітня історія: зошит для поточного та тематичного оцінювання	Коніщева С.Є.	ПЕТ	2013
3. Додаткові джерела інформації, рекомендовані автором					
6	Словник	Термінологічний і хронологічний словник з історії України	Михальчук П.	Ранок	2009
7	Словник	Ілюстрований шкільний словник з історії України	Гайдай Л.	Ранок	2006
8	Посібник	Історія України. Довідник	Гісем О.В., Мартинюк О.О.	Ранок	2009
9	Посібник	Історія України. 8 клас. Комплексний зошит для контролю знань	Святокум О.Є.	Ранок	2010
10	Інтернет-ресурс	ІЗБОРНИК. Історія України IX–XVIII ст. Першоджерела та інтерпретації	www.litopys.org.ua		

Частина 2

Рекомендації для вивчення теми

2.1. Загальна характеристика теми

Під час вивчення теми учні продовжують ознайомлюватися з історичними подіями, які відбулися після розподілу Гетьманщини: «Вічним миром», першим Кримським походом, обранням гетьманом І. Мазепи, його зовнішньою та внутрішньою політикою тощо.

Окрім того, учні дізнаються про роль України в подіях Північної війни, українсько-шведський союз, воєнно-політичні акції російського царя, Полтавську битву та повстання Семена Палія тощо.

Тема важлива і цікава, оскільки вона окреслює особливості культури тодішньої України (освіта, друкарство, розвиток літератури, музики, театр тощо).

У таблиці 2.1 подано витяг з навчальної програми щодо змісту навчального матеріалу з теми та вимог до навчальних досягнень учнів з її засвоєння.

Таблиця 2.1

Зміст навчального матеріалу	Навчальні досягнення учнів
Тема 5. Українські землі наприкінці XVII – у першій половині XVIII ст. Гетьманщина наприкінці XVII – на початку XVIII ст. «Вічний мир». Перший Кримський похід. Обрання гетьманом	Учень (учениця): • <i>показує</i> на карті напрямки козацьких походів, місця найважливіших подій та створення найзначніших культурних пам'яток;

Закінчення таблиці 2.1

Зміст навчального матеріалу	Навчальні досягнення учнів
I. Мазепи. Коломацькі статті 1687 р. Зовнішня та внутрішня політика гетьмана I. Мазепи. Правобережна Україна наприкінці XVII – на початку XVIII ст. Відродження козацького устрою на Правобережній Україні. Повстання Семена Палія. Україна в подіях Північної війни. Українсько-шведський союз. Воєнно-політичні акції російського царя проти українців. Полтавська битва. Гетьман Іван Мазепа в історії України. Становище в Україні після Полтавської битви. Наступ царату на українську культуру. Заходи щодо економіки Гетьманщини. Пилип Орлик і його Конституція. Гетьман Іван Скоропадський. Діяльність Малоросійської колегії. Павло Полуботок. Відновлення гетьманства. «Рішительні пункти». Гетьман Данило Апостол, його реформи. Діяльність «Правління гетьманського уряду». Особливості розвитку культури. Освіта і друкарство. Києво-Могилянська академія. Розвиток літератури: поезія, богословські твори, літописна та історична проза. Графіка. Живопис. Музика. Театр. Архітектура. Скульптура.	• <i>визначає</i> хронологічну послідовність основних подій; • <i>застосовує та пояснює</i> на прикладах поняття та терміни: «Малоросія», «Малоросійська колегія»; • <i>називає</i> імена українських гетьманів, діячів культурно-церковного життя, митців; найзначніші твори літератури, архітектури, образотворчого мистецтва; • <i>оцінює</i> діяльність українських гетьманів, заходи козацької старшини в її боротьбі за відновлення державних прав; • <i>характеризує</i> гетьмана I. Мазепу як історичну постать; • <i>пояснює причини</i> повстання I. Мазепи проти московського царя, національно-визвольного повстання 1702–1704 рр.; тимчасового відновлення гетьманства; • <i>аналізує</i> зміст укладених гетьманами «статей» з Російською імперією, російсько-шведського договору; основних положень Конституції П. Орлика; умов розвитку економічного та культурного життя; • <i>визначає</i> наслідки Полтавської битви для українських земель; • <i>розпізнає та описує</i> видатні культурні пам'ятки.

2.2. Поради щодо вивчення теми

Особливістю цієї теми є те, що у ній подано інформацію про гетьманування Івана Мазепи і трагічну для України Полтавську битву, лідерів правобережного козацтва та каральні операції поляків на Правобережжі.

Зверніть увагу на те, що 27 жовтня 1708 року Петро I видав маніфест, у якому він сповіщав, що Мазепа «безвечно пропав», наказавши генеральній старшині й полковникам зібратися у Глухові та обрати нового гетьмана.

Важливо пам'ятати, що після перемоги під Полтавою російський уряд ослаблював українську культуру постійним переманюванням з Києва до Петербурга та Москви українських учених, педагогів, богословів і письменників.

Варто зазначити, що, скориставшись Північною війною, російський цар рішуче взявся за реформування старомосковського суспільства. Таким чином, він почав втілювати в життя плани ліквідації особливого політичного й суспільного устрою Української держави.

Зауважте, що Іван Мазепа прагнув створити в Україні стану державу західноєвропейського зразка зі збереженням традиційного козацького устрою, а ідеал державного устрою вбачав у Речі Посполитій.

Потрібно знати, що, коли українська державність зазнавала все відчутніших ударів на своїй рідній землі, Пилип Орлик зумів

організувати їй опору за кордоном (нею стала перша в Європі політична еміграція).

Варто зазначити, що відновленню гетьманства посприяло різке погіршення російсько-турецьких відносин і посилення дипломатичної активності П. Орлика.

Завжди пам'ятайте, що характерною особливістю тодішньої української культури була відкритість, яка зумовлена її перебуванням на межі між греко-слов'янським світом і латинізованою Європою.

Не забувайте, що значення діяльності І. Мазепи для українського національно-визвольного руху дуже велике, адже він продовжив і зміцнив започатковану Б. Хмельницьким ідею української козацької державності, піднявши прапор боротьби за незалежність Гетьманщини.

2.3. Словник до теми

Визначення основних понять, які зустрічаються в процесі вивчення теми, подано за підручником:

Струкевич, О. К. Історія України / О. К. Струкевич, І. М. Романюк, Т. П. Пірус. — К. : Грамота, 2008.

Словник визначень розміщено на компакт-диску.

Див. частина 2,
додаток 1

2.4. Інформація для запам'ятовування

Для запам'ятовування наведено інформацію, яка є визначальною та потребує особливої уваги під час вивчення теми.

Внутрішня та зовнішня політика Івана Мазепи

Внутрішня політика:

- рішуче підтримував велике старшинське і монастирське землеволодіння;
- указом 1701 року увів дводенну панщину;
- протести селян придушував силою;
- зміцнював авторитет гетьманської влади;
- виступав проти переходу козаків у селянський стан;
- намагався обмежити систему оренд і податків;
- здійснив спробу впорядкувати систему володінь;
- з початку гетьманства вірою і правдою служив російському царю Петру I, виконуючи його волю як васал;
- знаходився в напружених відносинах із Запорізькою Січчю, намагаючись поставити її під контроль гетьмана;
- перешкоджав зовнішньополітичним зв'язкам Січі, брав участь у будівництві на річці Самарі фортець, що загрожували їй.

Зовнішня політика (не була самостійною):

- виконуючи волю царя, посилав козаків на війни, які вела Росія (до кінця XVII ст. — одинадцять походів козаків);
- одночасно шукав шлях звільнення України з-під влади Росії, про що знало дуже вузьке коло старшин; побоювався, що Петро I ліквідує традиційні козацькі права та Українську державу;

- з 1705 року вступив у таємні відносини з польським королем Станіславом Ліщинським;
- 1706 року між Швецією та Україною підписаний таємний договір, згідно з яким після Північної війни Україна ставала вільною державою, король Швеції — гарантом її державності, а відсутність спільних кордонів зі Швецією буде умовною;
- у той самий час вів таємні переговори з польським королем про федерацію України з Річчю Посполитою;
- початок 1708 року — Мазепа, Ліщинський, Карл XII уклали таємний договір проти Росії (передбачалося входження України до складу Речі Посполитої на умовах, які нагадували Гадяцьку угоду 1658 року).

Частина 3

Додаткові навчальні матеріали

Див. частина 3,
додатки 1–4

Для вивчення теми рекомендовано використати додаткові навчальні матеріали, які підготовлені автором. Їх подано як додатки до частини 3, перелічено в таблиці 3.1 і розміщено на компакт-диску.

Таблиця 3.1

Номер додатка	Назва додатка
Додаток 1	Становище в Україні після Полтавської битви 1709 року (таблиця)
Додаток 2	Відновлення козацького устрою на Правобережній Україні (таблиця)
Додаток 3	Національно-визвольне повстання 1702–1704 років (таблиця)
Додаток 4	Антиукраїнська політика Петра I (текстовий матеріал)

Частина 4

Самоперевірка знань

Див. частина 4,
додаток 1

Для самоперевірки набутих учнем знань наведено завдання ЗНО з теми, які були запропоновані на випробуваннях у 2012–2013 роках. Ці завдання і відповіді до них розміщено на компакт-диску.

Див. частина 4,
додаток 2

Крім завдань ЗНО, до частини 4 включено тестову перевірку з теми. Ці завдання наведено на компакт-диску.

Частина 5

Творчі роботи

Для поглибленого вивчення теми запропоновано дати відповіді на такі проблемні запитання:

1. Чому польський король Ян III Собеський вирішив відроджувати Правобережжя за участю козаків?
2. Чому Семен Палій досягнув найбільших успіхів у господарському відродженні Правобережжя?
3. Як Петро I утримав Україну у складі Російської імперії?

4. Яке значення мала Полтавська битва в історії українського народу?
5. Яку роль у системі заходів Петра I відігравав терор?

Частина 6

Джерела методичної інформації

У таблиці 6.1 наведено джерела інформації методичного характеру, визначені та рекомендовані Міністерством освіти і науки України, а також автором для використання вчителем у висвітленні теми.

Таблиця 6.1

Перелік методичної літератури

№ з/п	Вид	Назва	Автор(и)	Видавництво	Рік видання
1. Методична література, рекомендована Міністерством освіти і науки України					
1	Посібник	Методика викладання історії	Курилів В.	Ранок	2006
2	Посібник	Довідник учителя історії, правознавства та етики	Галегова О.В., Нікітіна І.П.	Ранок	2006
2. Джерела інформації, рекомендовані автором					
5	Посібник	Історія України. Довідник	Гісем О.В., Мартинюк О.О.	Ранок	2011
6	Посібник	Історія України для учнів 7–11 класів. Довідник	Підкова І.Р., Шуст Р.М., Гирич І.Б.	Генеза	2008
7	Посібник	Словник-довідник з історії	Базильчук Г.К.	Генеза	2005
8	Посібник	Історія України: типові тестові завдання. Довідник	Гісем О.В., Мартинюк О.О.	Літера	2010

Частина 7

Додаткові методичні матеріали

Див. частина 7, додатки 1–4

У таблиці 7.1 запропоновано додаткові методичні матеріали, які підготовлені автором і можуть бути використані вчителем у навчальній роботі. Їх розміщено на компакт-диску у вигляді додатків до частини 7 (таблиць).

Таблиця 7.1

Номер додатка	Назва додатка
Додаток 1	Цікавинки для уроку
Додаток 2	Україна в подіях Північної війни
Додаток 3	Конституція Пилипа Орлика
Додаток 4	Особливості розвитку культури

Олена КОВАЛЬЧУК,
учитель вищої категорії,
учитель-методист
спеціалізованої школи № 49
з поглибленим вивченням
французької мови I–III ст.,
м. Київ

Ідентифікаційне вікно:

Підсистема — навчальний процес

Вид інформації — навчальна

Вид документа — посібник з методики
викладання предмета

Шифр документа — 42.2.09.03.00.000

Посібник із методики викладання предмета Правознавство. Плани-конспекти уроків. 9-й клас

Навчальний предмет: правознавство

Клас: 9-й

Підготовлено за програмою:

Правознавство. Практичний курс. 9 клас : навч. програма для загальноосвіт.
навч. закладів : лист Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України
від 21 травня 2008 р. № 1/11-1969.

Право, як важлива складова соціально-гуманітарної освіти особистості, є однією з пріоритетних дисциплін, що забезпечують соціалізацію підлітків. Правова освіта спрямована на створення умов для розвитку громадянсько-правової активності, відповідальності та правосвідомості учнів, на оволодіння ними навичками правової поведінки, необхідними для ефективного виконання основних соціальних ролей у суспільстві (громадянина, члена сім'ї, виборця, платника податків, власника, працівника).

Вивчення навчального предмета «Правознавство. Практичний курс» у 9-му класі має на меті:

- ознайомлення учнів із основами правової грамотності та культури;
- виховання в них розуміння того, що знання та виконання законів, які діють у країні, є обов'язком кожного громадянина;
- прищеплення учням елементарних навичок юридичного захисту своїх громадянських прав і свобод;
- тощо.

У результаті вивчення цієї дисципліни учні мають навчитися поважати правові традиції України; розуміти державотворчі процеси, які відбувалися в нашій країні; аналізувати та правильно трактувати правові норми, знати різні аспекти їх практичного застосовування; розуміти поняття, пов'язані з правовою сферою життя та галузями права; діяти з усвідомленням відповідальності за свої рішення та вчинки.

Див. додаток 1

З огляду на це вчителям правознавства, методистам, студентам, учням стане в пригоді представлений нижче посібник «Правознавство. Практичний курс. Плани-конспекти уроків. 9-й клас» (автор — О.М. Ковальчук), укладений відповідно до чинної програми з правознавства для 9-го класу загальноосвітніх навчальних закладів.

Посібник можна використовувати для організації індивідуальної, групової та самостійної роботи учнів і перевірки їх знань.

Сторінками посібника

Посібник «Правознавство. Практичний курс. Плани-конспекти уроків. 9-й клас» містить основну інформацію про державний устрій України, про правове регулювання відносин у конституційному полі, шлюбі та сім'ї, про права дитини, майнові відносини тощо.

Посібник структуровано таким чином, щоб можна було ознайомлювати учнів із юридичним матеріалом, дотримуючись логічної послідовності: від загальних найважливіших питань до вирішення конкретних проблемних ситуацій. Весь навчальний матеріал згруповано в чотирьох розділах:

1. «Правила і закони в суспільстві та твоєму житті».
2. «Ти — людина: значить, маєш права».
3. «Цивільно-правові відносини».
 - «Закони в житті твоєї сім'ї».
 - «Трудові відносини».
4. «Адміністративне та кримінальне право».

Посібник уміщує 32 конспекти уроків, для розроблення яких, окрім підручника О.Д. Наровлянського «Правознавство. Практичний курс. 9 клас», було використано ряд юридичних джерел, зокрема таких як: Конституція України, Цивільний кодекс України, Сімейний кодекс України, Кримінальний кодекс України, Кодекс законів про працю, Конвенція про права дитини, Декларація прав дитини, Загальна декларація прав людини, Декларація Комітету міністрів про права людини та верховенство права в інформаційному суспільстві, Закон України «Про освіту», Закон України «Про громадянство», Закон України «Про охорону дитинства» та ін.

Кожний урок має уніфіковану структуру, чітко визначену тему, мету, перелік необхідного обладнання та видів робіт (розповідь, бесіда, робота в зошитах або з підручником, письмове опитування), а також супроводжується переліком запитань, тестовими завданнями та юридичними задачами (ситуаціями) для перевірки знань.

А якщо додати ще трохи креативності, провести бліцвікторини, рольові ігри, диспути, то досягти мети навчання правознавства буде не так уже й складно.

ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ

ОРГАНІЗАЦІЙНА ІНФОРМАЦІЯ

Дінара САЛЬМЕ,
учитель інформатики,
керівник гуртка «Основи медіаграмотності»
Бахчисарайського НВК «Школа-гімназія»,
АР Крим

Ідентифікаційне вікно:
Підсистема — навчальний процес
Вид інформації — організаційна
Вид документа — стаття
Шифр документа — 070.074.000

У сучасному освітньому процесі мультимедійні технології набувають усе більшого застосування. Під їх впливом змінюються і дидактичні інструменти, і характер навчання. Тож упровадження засобів мультимедіа у структуру сучасного уроку є абсолютно закономірним явищем.

Мультимедійні технології — середовище творчості й розвитку

Сьогодні ми вже не обговорюємо, потрібна чи ні комп'ютеризація освіти. Сучасне суспільство відповіло на це питання, формуючи нову інформаційну культуру, в якій будуть жити та працювати випускники нинішніх шкіл. Основою такої культури є інформаційно-комунікаційні технології, поява та широке застосування яких спричинило виникнення нових технологій навчання. Термін «інформаційно-комунікаційні (або комп'ютерні) технології» застосовують у освітньому процесі порівняно недавно, його сутність полягає в активному використанні комп'ютерів як нових засобів навчання, діагностики, контролю за рівнем навчальних досягнень у вивченні шкільних предметів.

Комп'ютерні технології покликані допомогти вчителю в школі робити те, що без комп'ютера зробити дуже складно; робити те,

чого не робили раніше; робити те, що робили завжди, але по-новому. Сукупність комп'ютерних технологій, які одночасно використовують кілька інформаційних середовищ — графіку, текст, відео, фотографію, анімацію, звукові ефекти, високоякісний звуковий супровід, — називають

Технології, які дозволяють з допомогою комп'ютера інтегрувати, обробляти і водночас відтворювати різноманітні типи сигналів, різні середовища, засоби і способи обміну інформацією, називаються мультимедійними

(Енциклопедія освіти України¹)

мультимедійними. В освітньому процесі мультимедіа може застосовуватися в контексті найрізноманітніших стилів навчання та сприйматися різними категоріями учнів: одні краще засвоюють

¹ Енциклопедія освіти України / Акад. пед. наук України ; гол. ред. В. Г. Кремень. — К. : Юрінком Інтер, 2008. — С. 532.

матеріал через читання, інші — на слух. Практика показує, що найкраще засвоєння настає завдяки аудіовізуальним засобам навчання.

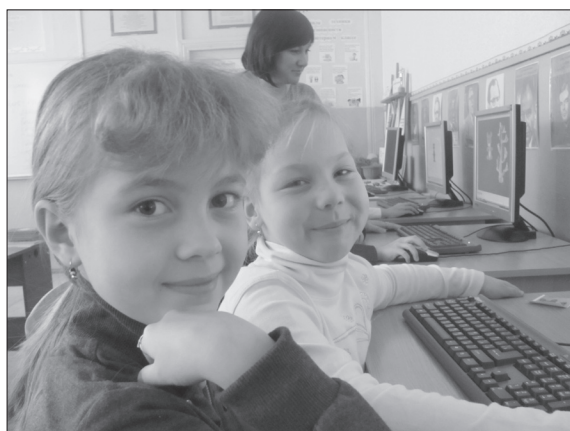
Чому вчитель обирає мультимедіа

Мультимедійні технології є надзвичайно корисною й плідною освітньою технологією завдяки властивим їй якостям інтерактивності, гнучкості, інтеграції різних видів наочної навчальної інформації, а також завдяки можливості враховувати індивідуальні особливості учнів і сприяти підвищенню їх мотивації. Дидактична сила мультимедіа полягає в тому, що учня легше зацікавити й навчити, коли він сприймає узгоджений потік звукових і зорових образів, відчуваючи на собі не лише інформаційний, а й емоційний вплив.

Використання мультимедійних технологій відкриває для вчителя нові можливості у викладанні свого предмета, а саме:

- зробити процес навчання більш цікавим, різноманітним, інтенсивним;
- врахувати індивідуальні особливості учнів;
- інтенсифікувати самостійну роботу учнів;
- сприяти творчому розвитку учнів;
- збільшити обсяг виконаних на уроці завдань;
- швидко й точно оцінити здібності та знання учнів;
- за короткий час отримати об'єктивну картину рівня засвоєння досліджуваного матеріалу в усіх учнів і своєчасно його скорегувати;
- застосувати нові, ефективні технології, форми та методи навчання.

Педагогічні технології, що базуються на використанні різних видів медіа, — це чудова можливість для учнів проявити свої творчі здібності. Націлення на застосування їх у процесі навчання на уроках, під час виконання домашніх завдань веде до підвищення мотивації та пізнавальної активності за рахунок урізноманітнення видів роботи, отримання знань у захопливій і візуалізованій формі.

Урок інформатики «Створення комп'ютерного малюнка» дітям сподобався!

Таким чином, учні, опановуючи сучасні інформаційні технології, набувають комп'ютерної грамотності, отримують задоволення від цікавого процесу пізнання, швидкого та об'єктивного

результату оцінки знань із зазначенням помилок. Вони починають розуміти, як важливо вміти грамотно та усвідомлено користуватися сучасними медіазасобами для навчання, творчого розвитку, підготовки до життя в сучасному інформаційно насиченому суспільстві.

Використання мультимедіа дозволяє учням вибудовувати свою освітню траєкторію в роботі з навчальною інформацією: школяр сам вирішує, як вивчати матеріал, як застосовувати інтерактивні можливості засобів інформатизації, як реалізувати спільну роботу зі своїми однокласниками. У такий спосіб учні стають активними учасниками освітнього процесу: працюючи з мультимедійними засобами, вони можуть впливати на власний процес навчання, підлаштовуючи його під свої індивідуальні здібності та переваги. Учні вивчають саме той матеріал, який їх цікавить, повторюють вивчене стільки разів, скільки їм потрібно, що, безумовно, сприяє більш ґрунтовному його засвоєнню.

Застосування медіатехнологій для вдосконалення навчальних занять стимулює й фахове зростання педагога, наповнює його професійне портфоліо необхідними напрацюваннями, особливо затребуваними під час атестації.

Мультимедіа в навчанні наймолодших

Упровадження медіатехнологій у навчальний процес початкової школи дозволяє в доступній формі використовувати пізнавальні та ігрові потреби учнів для активізації пізнавальних процесів і розвитку індивідуальних якостей. Мультимедійний урок — це навчальне заняття з мультимедійним супроводом (із використанням мультимедійних додатків) чи побудоване на основі мультимедійної технології. Такий урок — і ефективний, і ефектний водночас, оскільки унаочнений, яскравий, динамічний. На фоні підвищеного психоемоційного фону діти сприймають навчальний матеріал на значно вищому рівні.

Так, приміром, під час проведення уроку з інформатики в 3-му класі з теми «Створення комп'ютерного малюнка» було використано мультимедійну презентацію, мультфільм «Маша і ведмідь» (серія «Малюнок маслом»), аудіозаписи пісень героїні мультфільму — Маші й т. ін. Результатом роботи на уроці стали чудово виконані всіма учнями малюнки ведмеда в графічному редакторі. Учні намалювали не тільки ведмеда, а й цілі картини: сніг, ялинки, подарунки під ялинками.

Розробку медіауроку з інформатики в 3-му класі з теми «Створення комп'ютерного малюнка» (рос. мовою, автор — Д. Сальме) із мультимедійним супроводом, а також дидактичні матеріали до уроку наведено на компакт-диску

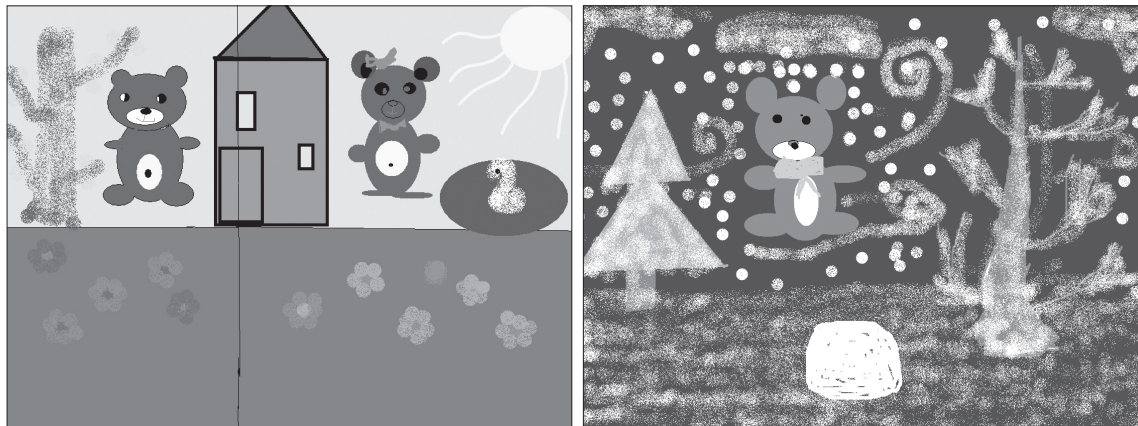

Див. додатки 1–10

Досвід роботи з проведення медіауроків дає підставу стверджувати, що:

- завдяки наочності та інтерактивності клас працює більш активно, загострюється сприйняття, підвищується концентрація уваги, поліпшується розуміння та запам'ятовування матеріалу;
- забезпечується високий ступінь диференціації навчання, наближаючись до індивідуального підходу;

- формуються навички евристичної та дослідницької діяльності;
- формується звичка роботи з різними довідковими системами, електронними бібліотеками, іншими інформаційними ресурсами.

Комп'ютерне малювання третьокласників

Див. додаток 11

Презентацію до виступу з теми «Використання медіаосвітніх технологій на уроках інформатики» під час Другої міжнародної науково-методичної конференції «Практична медіаграмотність» (м. Київ, 31.10 – 01.11.2013 р.) наведено на компакт-диску

Отже, медіатехнології збагачують процес навчання, дозволяють зробити його більш ефективним, забезпечують високий ступінь засвоєння матеріалу учнями, роблять урок динамічнішим і цікавішим, що підвищує мотивацію дітей до процесу освоєння нових знань.

Список використаної літератури

1. Долгаева, Н. О. Преимущества интеграции мультимедиа в образовательный процесс / Долгаева Н. О., Резер Т. М. // Материалы международной научно-практической конференции «Новые информационные технологии в образовании» (Екатеринбург, 1–4 марта 2011 г.). — Екатеринбург : РГППУ, 2011. — С. 96–97.
2. Егорова, Ю. Н. Мультимедиа технология как комплексное средство повышения качества обучения в общеобразовательной школе / Егорова Ю. Н., Морозов М. Н., Кириллов В. К. // Материалы Региональной научно-практической конференции. — Чебоксары, ЧТУ им. И. Н. Ульянова, 1999 г. — С. 150–152.
3. Глушкова, Т. Анализ использования ИКТ на уроках в начальной школе. Итоги наблюдения за эффективностью использования ИКТ учителями гимназии № 9 Симферопольского городского совета АРК на уроках в начальной школе / Глушкова Татьяна Олеговна [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://klasnaocinka.com.ua/ru/article/analiz-ispolzovaniya-ikt-na-urokakh-v-nachalnoi-sh.html>. — Назва з екрана. — Дата перегляду 19.12.2013.
4. Использование и развитие мультимедиа в современном образовании [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.moi-universitet.ru/ebooks/mmbook/mmbook/>. — Назва з екрана. — Дата перегляду 19.12.2013.

ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ

ФАХОВА ІНФОРМАЦІЯ

Галина ДЕГТЯРЬОВА,
доцент секції методики викладання мов
і літератури кафедри методики суспільно-
гуманітарних дисциплін
Харківської академії неперервної освіти,
канд. пед. наук

Ідентифікаційне вікно:
Підсистема — навчальний процес
Вид інформації — фахова
Вид документа — стаття
Шифр документа — 74.202.63

Олена БІЛИК,
завідувач кафедри мистецтвознавства,
літературознавства та мовознавства
Харківської державної академії культури,
доцент, канд. пед. наук

Олена КУКЛЕНКО,
учитель російської мови та світової літератури,
спеціаліст вищої категорії
Мереф'янської ЗОШ І–ІІІ ст. № 6
Харківської районної ради Харківської обл.

З-поміж варіантів упровадження медіаосвіти в шкільну практику фахівці вирізняють позакласну форму навчання учнів медіаграмотності через організацію шкільних факультативів. На яких дидактичних засадах будується факультативне навчання? Які його переваги як різновиду позакласної форми шкільної освіти? Відповіді на ці запитання дають автори факультативного курсу «Книга у світі Медіа» для учнів 5-х класів загальноосвітніх навчальних закладів.

Факультатив як різновид позакласної форми шкільної медіаосвіти

Сучасна людина не може уявити життя без преси, телебачення, радіо, кіно, відео, комп'ютерних мереж, адже обсяг інформації постійно збільшується. Як зазначає російський медіапедагог І. Чельшева¹, сьогодні медіа розглядають і як джерело знань, і одночасно як перешкоду освіті й вихованню, оскільки засоби масової інформації й комунікації можуть разом зі сприянням позитивному розвитку людини призводити до духовної та моральної кризи особистості. Нейтралізувати негативний вплив медіа допоможе медіаосвіта, метою якої, як зазначено в Концепції впровадження

¹ Чельшева, І. Зарождение российского медиаобразования / И. Чельшева // Медіа-освіта як частина громадянської освіти: Матеріали міжнар. наук.-практ. конф., 6-те вересня 2002 р. — Львів. — С. 36 — 37.

медіа-освіти в Україні², що була оприлюднена в травні 2010 року, є сприяння розбудові в Україні ефективної системи медіаосвіти заради всебічної підготовки дітей і молоді до безпечної та ефективної взаємодії з сучасною системою медіа, формування в них медіаобізнаності, медіаграмотності й медіакомпетентності відповідно до їхніх вікових та індивідуальних особливостей.

У Концепції серед форм медіаосвіти виділено *шкільну медіаосвіту*, яка охоплює *інтегровану* (використання медіадидактики в межах існуючих предметів), *формалізовану* (це курс «Медіаосвіта», що входить до варіативної складової), *позакласну* (факультативи (гуртки) за напрямками підвищення творчої кваліфікації дітей у межах окремих медіапрактик) та *позашкільну*, яка передбачає участь школярів у дитячих медіафестивалях різного рівня, конкурсах, заняттях в будинках творчості, спеціалізованих закладах тощо. У нашій статті зосередимо увагу на такому виді *позакласної медіаосвіти*, як факультатив, що є груповою формою організації творчості учнів, добровільно об'єднаних спільністю інтересів у креативній діяльності на позакласних заняттях, і характеризується певним профілем роботи, регулярністю й тривалістю строків навчання.

Факультативні заняття як важлива форма диференціації навчання школярів

Факультативні заняття з'явилися в школі в середині 60-х років ХХ століття через відставання рівня навчально-виховної роботи від потреб тогочасного життя. І хоча минуло вже більше ніж 50 років, для сучасної школи ця проблема залишається актуальною, оскільки значно збільшилася кількість інформації, яку школярам необхідно засвоїти. Система навчання на основі врахування інтересів і здібностей учнів значно полегшує розв'язання проблеми, породженої суперечністю між людськими можливостями й обсягом наукових знань, що постійно зростає. Організоване через факультативні курси навчання також усуває перенавантаження школярів, хоча кількість годин у навчальному плані може залишитися незмінною. Справа не лише в тому, що не зростає кількісно інтелектуальне навантаження (а це означає, що й нервово-фізіологічне навантаження на організм не збільшується), але й у якісному, етично-виховному аспекті питання, оскільки заняття за інтересами підвищує працездатність, піднімає настрій, зменшує стомлюваність і створює сприятливі умови для розвитку дітей.

Факультативні заняття протягом довгого часу успішно використовуються для поглиблення знань учнів із основ наук, розвитку їх різнобічних інтересів і здібностей, професійної орієнтації та є важливою формою диференціації навчання школярів, яка, як відомо, передбачає врахування їхніх індивідуальних особливостей, схильностей і професійної спрямованості. Диференціація здійснюється тоді, коли учнів об'єднують у групи для окремого

² Концепція впровадження медіа-освіти в Україні [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.ispp.org.ua/news_44.htm.

	навчання на підставі певних їх особливостей. Вона має велике значення і в соціальному плані (створення умов для підвищення інтелектуального потенціалу суспільства), і в психологічному (облік індивідуальних інтересів, особливостей і схильностей учнів), і в дидактичному (забезпечення організації навчально-виховного процесу на основі високої зацікавленості учнів). Виділяють внутрішню (дидактичну) і зовнішню (організаційну) диференціацію навчання.
Внутрішня диференціація	Внутрішня (дидактична) диференціація передбачає поділ учнів на групи в середині класу. Тут диференціація може бути як однорівневою (усі досягають приблизно одного рівня оволодіння навчальним матеріалом, разом із тим у дітей різні темпи роботи, використовуються й різні методи та засоби навчання), так і багаторівневою (учні вчаться в одному темпі, використовується загальна для всіх організація роботи, можуть застосовуватися завдання різного ступеня складності; при цьому є можливість досягнення учнями базового або підвищеного рівня засвоєння навчального матеріалу). Групи, як правило, динамічні. Внутрішню диференціацію в класах із великою наповнюваністю в межах традиційного навчання важко реалізувати, оскільки в педагога недостатньо часу, щоб приділити увагу окремим дітям і різним за рівнем мотивації, навченості й освіченості групам учнів. У результаті педагог часто працює на середнього учня, що негативно позначається на якості освіти учнів класу.
Зовнішня диференціація	Зовнішня диференціація передбачає створення спеціалізованих шкіл, шкіл із ухилами, окремих класів/груп, у яких різняться зміст навчання та навчальні вимоги до школярів. Однією з форм зовнішньої диференціації навчання є проведення факультативних занять. Програми факультативних курсів носять орієнтовний характер. Учитель може на свій розсуд виключити з програми або винести на самостійне вивчення деякі теми, приділити більшу увагу питанням, що викликають у школярів особливий інтерес. Педагог може також скласти авторську програму такого курсу.
Функції факультативних занять	Факультативні заняття виконують певні функції, а саме: ➤ підвищення рівня вивченості окремих предметів учнями, створення умов для підготовки до олімпіад і конкурсів; ➤ формування стійкої пізнавальної мотивації до вивчення окремих предметів; ➤ закладення умов для загального розвитку учнів; ➤ відкриття можливості для «професійних проб»; ➤ профорієнтаційна функція.
Управлінські та дидактичні принципи	Успішна реалізація перерахованих функцій можлива лише за умови дотримання керівництвом школи та вчителями певних управлінських і дидактичних принципів, а саме: ➤ <i>Принцип самовизначення учнів</i>, який передбачає свідомий вибір предметних і профорієнтаційних факультативних занять, запропонованих педагогічним колективом школи. Організаційна, інформаційна, педагогічна, психологічна та валеологічна підтримка самовизначення учнів є важливою умовою оптимізації їх вибору.

➤ *Принцип урахування вікових особливостей, пізнавальних інтересів учнів.* Школа пропонує учням для вибору тематику факультативних занять, яка відповідає віку дітей і результатам попередньої діагностики їх інтересів і пізнавальних потреб.

➤ *Принцип відповідності законодавчій і нормативній базі.* Навчання на факультативних заняттях має реалізовуватися в межах законів України, типового навчального плану, статуту загальноосвітнього закладу. Обов'язковою умовою є дотримання санітарно-гігієнічних норм.

➤ *Принцип ресурсної забезпеченості.* Факультативні заняття повинні бути забезпечені необхідною навчально-матеріальною базою для організації навчання відповідно до вибору учнів, а також учителями, здатними викладати навчальні предмети на більш високому рівні.

➤ *Принцип варіативності форм факультативного навчання.* Школи працюють у різних умовах, відрізняються кадровим складом, рівнем навчально-методичного забезпечення освітнього процесу, матеріальної бази, традиціями, різними освітніми запитам учнів та їх батьків, специфікою вимог ринку праці в певному регіоні. У зв'язку з цим факультативне навчання, залежно від характеру індивідуального вибору кожної дитини в умовах однієї школи, не завжди може бути реалізоване. Це спричинює необхідність організації міжшкільних факультативів.

➤ *Принцип доступності,* який передбачає реалізацію вимоги задовольнити освітні запити учнів на обраному ними рівні.

➤ *Принцип індивідуалізації навчання,* що вимагає педагогічного управління процесом учнівського самовизначення, проектування учнями власного навчального плану, в якому поряд із інваріантною складовою є варіативний (факультативний) компонент. Процедура проектування цього навчального плану забезпечує підвищення відповідальності учнів та їх батьків за прийняті ними рішення, стимулює навчальну мотивацію дітей, забезпечує суб'єктність пізнавальної діяльності.

➤ *Принцип подвійного характеру освітнього процесу,* який передбачає реалізацію різних стратегій навчання на базовому рівні в межах інваріантного компонента навчального плану школи та навчання на більш високому рівні на факультативних заняттях. В умовах навчання на такому рівні педагог і учні орієнтуються на успішну підготовку до вступних іспитів у ВНЗ. На базовому рівні, крім навчальної функції, пріоритетним є гармонійний розвиток особистості учнів.

➤ *Принцип цікавості* в організації факультативних занять вимагає від учителя застосування широкого спектра засобів збудження й підтримки навчально-пізнавальної активності учнів: парадоксів і суперечностей, проблемності ситуацій, цікавих завдань, роботи над проектами, зв'язку з життям і т. ін.

➤ *Принцип безоціночного навчання.* Проведення факультативних занять не передбачає виставлення оцінок учням. Їх висока мотивація та відповідальність обумовлюються не зовнішньою оцінкою в балах, а індивідуальним вибором факультативу. Потрібно широко застосовувати самооцінку й оцінку діяльності та індиві-

дуальних результатів учнів (використання відповідних засобів: листів самооцінки, еталонів правильних відповідей, рефлексії).

➤ *Принцип адаптивності педагогічного процесу*, який передбачає дотримання під час визначення номенклатури факультативних занять постулату про те, що не всі діти однаково здатні до різних навчальних предметів, що є учні, більш схильні, наприклад, до фізичної праці, художньої діяльності, ремесла тощо.

➤ *Принцип наступності навчання* в діаді «уроки – факультативні заняття». Для факультативів, спрямованих на поглиблення знань учнів із дисциплін навчального плану, наступність у цілях, змісті й технологіях навчання має важливе педагогічне значення, оскільки вона передбачає високий рівень навчальних досягнень та особистісного розвитку учнів.

Цілі
факультативних
занять

До *цілей факультативних занять* можна віднести і корекцію прогалин у навчанні, і загальнокультурний розвиток учнів, і заохочення дітей до дослідницької діяльності, і підготовку обдарованих учнів до участі в олімпіадах, а старшокласників — до тестування, і формування профорієнтаційної компетентності школярів.

Факультатив створює величезні можливості для стимулювання розумової діяльності учнів і є сполучною ланкою між уроками та позакласними заняттями. Крім того, факультативи забезпечують ефективне групове диференційоване навчання, оскільки, на відміну від інших форм навчання, для них характерні спільність пізнавальних інтересів дітей, їх позитивне ставлення до вивчення обраної галузі, пізнавальна активність.

Різновиди
факультативів

За *освітніми завданнями* (за змістом освіти) розрізняють такі факультативи: поглибленого вивчення навчальних предметів; вивчення додаткових дисциплін (логіка, друга іноземна мова); вивчення додаткової дисципліни з освоєнням спеціальності (сте-нографія, машинопис); міжпредметні факультативи (курс «Єдність матеріального світу» — суспільствознавство, фізика, біологія).

Кожен із цих видів факультативів за *дидактичною метою* може бути теоретичним, практичним або комбінованим.

Теоретичні факультативи використовують для поглибленого вивчення окремих тем, розділів, розкриття складних теоретичних проблем; їх проводять у формі лекцій, семінарських занять, науково-теоретичних конференцій. Вони мають відповідну структуру: спочатку — обґрунтування актуальності теми, її теоретичне та практичне значення, створення проблемної ситуації, далі — розкриття проблеми (пояснення вчителя, виступи з рефератами учнів, розв'язання проблемних завдань, проведення досліджень, демонстрація фільмів тощо); потім — обговорення результатів пошуку (аналіз учнями обґрунтованих положень, корекція помилкових уявлень), а на завершення — систематизація знань, їх аналіз.

Практичні факультативи забезпечують формування навичок і вмінь дослідницького характеру в процесі розв'язання технічних завдань. Вони мають таку структуру: постановка завдань, обґрунтування їх актуальності та практичної значущості (у разі необхідності проводять інструктаж); розв'язання завдань

і конкретизація результатів роботи; обговорення результатів, підбиття підсумків роботи.

Комбіновані факультативи проводять у формі науково-практичних конференцій, комбінованих або лекційно-практичних уроків. Їх структура залежить від дидактичних завдань і передбачає різні комбінації компонентів.

Сьогодні розширилися освітні можливості факультативних курсів і вони посіли в сучасній школі належне їм місце, запроваджуються в навчальний процес відповідно до вимог часу й потреб учнів.

Факультативний курс «Книга у світі Медіа»

У межах реалізації завдань Концепції впровадження медіаосвіти в Україні розроблена Програма дослідно-експериментальної роботи «Науково-методичні засади впровадження медіаосвіти в систему роботи навчальних закладів Харківської області», що була затверджена вченою радою Харківської академії неперервної освіти (протокол № 1 від 15 березня 2012 р.) і якім рішенням колегії Департаменту науки і освіти Харківської обласної державної адміністрації «Про стан експериментальної діяльності навчальних закладів Харківської області» від 6 вересня 2013 р. було надано статус регіональної.

Одним із напрямів реалізації цієї дослідно-експериментальної роботи є розроблення методичного забезпечення шкільної медіаосвіти, зокрема створення програми пролонгованого факультативного курсу для учнів 5–9-х класів «Планета Медіа», що базується на основних принципах вітчизняної концепції медіаосвіти та передбачає поступове ознайомлення з різними медіа: книжкою, періодичною пресою (газетами, журналами), екранними мистецтвами (кіно, анімацією як його різновидом, телебаченням), радіо, фотографією й новими медіа, зокрема інтернетом, комп'ютерними іграми, сервісом веб 2.0 тощо.

Наразі розроблено перший модуль — *програму факультативного курсу «Книга у світі Медіа» для учнів 5-х класів загальноосвітніх навчальних закладів*. Об'єктом вивчення, ураховуючи вікові особливості п'ятикласників, обрано найдавніший медіа-продукт — книжку, оскільки дітям цього віку дати знання одразу всіх медіа неможливо. Програма курсу розрахована на 18 годин на рік (заняття — 1 раз на 2 тижні). Курс є пропедевтичним і тому націлений передусім на початкові знання, елементарні уявлення та найпростіші вміння в галузі медіаосвіти, що набудуть подальшого поглиблення в наступних класах. *За освітніми завданнями* це факультатив вивчення додаткових дисциплін, а *за дидактичною метою* він є комбінованим.

Див. додаток 1

Мета та завдання курсу

Мета факультативного курсу «Книга у світі Медіа» — формування шляхом практичної взаємодії з медіа етично-естетичних орієнтирів і моральних цінностей у ході ознайомлення з найдавнішим медіапродуктом — книжкою, а також формування теоретичної та практичної бази знань учнів із основ медіаграмотності.

Програмовий зміст курсу спрямований на виконання таких завдань:

- ознайомити п'ятикласників із історією засобів передавання інформації; з книжкою як одним із джерел інформації, з видами книжок, зосередивши при цьому увагу на дитячій книжці (її характеристиці, правилах створення); висвітлити особливості роботи видавництва та його працівників;
- ознайомити з деякими аспектами журналістської роботи, зокрема навчити дітей самостійно готувати фоторепортаж, створювати книжки, рекламувати їх;
- виробити на основі використання технології критичного мислення вміння застосовувати різні види аналізу медіатекстів та їх рефлексивного сприймання;
- показати учням можливості використання засобів інформаційно-комунікаційних технологій у їхній повсякденній діяльності (практичній, навчально-пізнавальній) і міжособистісному спілкуванні та заповненні дозвілля не тільки за допомогою цих технологій, телебачення тощо;
- показати важливість отримання інформації незалежно від форми її подання (друкованої, віртуальної) шляхом пробудження інтересу до книжки, слова, читання;
- розвивати творчі здібності учнів;
- закласти підвалини основ медіакультури молодших підлітків шляхом формування практичних навичок ефективної та безпечної взаємодії з інформацією, отриманою з різних медіаджерел;
- створити умови для самовираження учнів у сучасному медіапросторі;
- умотивувати необхідність формування та розвитку власної медіакультури.

Програмою передбачено, що діти будуть ознайомлюватися не тільки з книжкою, вони отримають також суміжні знання, необхідні для реалізації завдань курсу. Наприклад, п'ятикласники дізнаються, що таке репортаж, фоторепортаж, реклама готової продукції, навчаються, виконуючи різноманітні творчі завдання, самостійно їх створювати, а також брати інтерв'ю. Крім того, отримають початкові вміння застосовувати доступні для їхнього віку різні види аналізу медіатекстів, наприклад мультфільму, книжок, завдяки використанню технології критичного мислення; навчаються за допомогою ІКТ створювати медіапродукцію.

Важливим є й те, що в ході навчання теоретичні знання діти отримають через практику. Крім того, учасниками всіх пригод, що відбуватимуться з п'ятикласниками, стануть їх однолітки — Марійка та Петрик, які будуть супроводжувати учнів протягом 5–9-х класів, зростатимуть з ними й пізнаватимуть нове, а допоможе їм мандрувати невідомими стежками професор Медіус.

Вимоги до знань і вмінь

У результаті навчання за факультативним курсом в учнів мають бути сформовані початки медіа- та інформаційних компетентностей, наведених у таблиці.

Таблиця

Опанувавши програмовий зміст факультативного курсу, учні зможуть:	
усвідомлювати	➤ значення медіа в житті людини;
називати	➤ дитячі видавництва України;
відрізняти	➤ дитячу книжку від решти;
описувати	➤ основні етапи розвитку засобів масової комунікації — від наскельних малюнків до інтернету; ➤ основні етапи розвитку дитячої книжки; ➤ основні етапи створення книжкової продукції; ➤ обов'язки всіх працівників видавництва; ➤ особливості сприймання організації візуального образу на площині; ➤ особливості та роль сприймання світла-тіні, кольорів тощо;
сприймати	➤ осмислено медіатекст;
знати	➤ можливості ІКТ для полегшення видавничої справи; ➤ структуру сучасної системи масової комунікації; ➤ можливі ризики роботи з ІКТ та неперевіреною інформацією; ➤ особливості поєднання кольорів; ➤ функції всіх працівників видавництва; ➤ що таке фоторепортаж;
володіти	➤ навичками застосування схеми аналізу медіатексту;
розуміти	➤ місце книжки серед засобів медіа; ➤ перспективи розвитку книжки як медіапродукту; ➤ важливість слова незалежно від форми його подання; ➤ суть медіатекстів, їх адресну спрямованість; ➤ важливість уважного й критичного сприймання змісту медіапродукції;
пояснювати	➤ роль медіа в сучасному світі; ➤ основні етапи розвитку книжки як найдавнішого медіапродукту; ➤ значення книжки в житті людини; ➤ особливості творчого сприймання традиційних статичних візуальних образів/медіатекстів;
уміти	➤ аналізувати отриману інформацію; ➤ аналізувати зображення/форму та зміст візуального медіатексту; ➤ інтерпретувати, критично аналізувати медіатексти; ➤ знаходити необхідну інформацію в різних медіатекстах; ➤ систематизувати інформацію за певними ознаками; ➤ трансформувати візуальну інформацію у вербальну і навпаки; ➤ застосовувати схеми аналізу медіатексту; ➤ порівнювати форму та зміст медіатексту; ➤ співвідносити відеоряд із аудіорядом, виділяти необхідну інформацію в медійному тексті; ➤ узагальнювати отриману інформацію; ➤ стисло подавати інформацію за допомогою фотозображень; ➤ створювати фоторепортаж; ➤ працювати в групі, розподіляти обов'язки; ➤ відрізняти якісну книжку від неякісної; ➤ аргументувати власну думку; ➤ застосовувати критичні підходи до сприйняття будь-якого медіапродукту; ➤ використовувати практичні навички роботи з ІКТ для набору, редагування тексту, створення ілюстрацій, оформлення медіапродукту; ➤ застосовувати набуті знання на практиці, зокрема для створення медіапродукту (книжки, рекламної продукції);

	➤ використовувати набуті вміння критичного відбору якісного матеріалу (інформації); ➤ установлювати відповідність медіапродукту вимогам до нього; ➤ презентувати медіапродукцію; ➤ застосовувати творчі форми передавання інформації;
оцінювати	➤ медіапродукт на основі критичних матеріалів; ➤ зображення/форму та зміст візуального медіатексту; ➤ подання/форму та зміст візуального медіапродукту; ➤ зображення/форму та зміст будь-якого візуального медіатексту;
розвинути	➤ творчі здібності.

Перші результати

Апробація програми факультативного курсу «Книга у світі Медіа» відбувалася протягом 2012/2013 н. р. на базі 2-х закладів: Харківської спеціалізованої школи І–ІІІ ст. № 16 Харківської міської ради і Мереф'янської загальноосвітньої школи І–ІІІ ст. № 6 Харківської районної ради Харківської області.

У травні – червні 2013 року в Мереф'янській ЗОШ І–ІІІ ст. № 6 під час роботи літнього пришкольнього табору для п'ятикласників, які не відвідували протягом навчального року цей факультатив, але від своїх однолітків чули про нього і захотіли долучитися, були проведені заняття, які діти із задоволенням відвідували. На них вони обговорювали отриману інформацію, ділилися враженнями та записували їх до альбому. Особливо сподобалися заняття, присвячені обговоренню фільму-мультфільму «Володар сторінок» (США, 1994). Під впливом занять у дітей виникла ідея створити альбом вражень від літнього табору. Склалася редакційна група, яка щодня записувала до альбому всі цікаві події, ілюструвала їх завдяки появі власного фотокореспондента, який вів хроніку подій у загоні.

Екскурсія до фотогалереї та видавництва

Робота над альбомом вражень

Розробки перших 5-ти занять факультативу були надруковані в збірці «Практична медіаосвіта: авторські уроки», виданій Академією Української Преси та Центром вільної преси за під-

тримки Міжнародного фонду «Відродження»³, а мультимедійні презентації до них розміщені за електронною адресою: <http://www.medialiteracy.org.ua/index.php/lib/powerp>.

Див. додатки 2–3

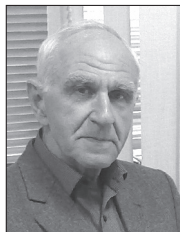
Розробку факультативного заняття з теми «Фоторепортаж "Видавництво нашими очима"» (автори: Олена Білик, Галина Дегтярьова) та учнівську роботу «Фоторепортаж "Нарешті ми у видавництві!"» наведено на компакт-диску

Для реалізації Концепції впровадження медіа-освіти в Україні розроблення та застосування факультативів як різновиду позакласної форми шкільної медіаосвіти є перспективним напрямом формування медіаграмотності учнів і потребує прискіпливої уваги медіапедагогів України.

³ Див. також: Волошенюк, О. Медіаосвіта як право на інформацію та свободу самовираження / Оксана Волошенюк // Шк. бібл.-інформ. центр. — 2013. — № 9. — С. 81–84. — (Електрон. дод. : Практична медіаосвіта: авторські уроки. — К. : Академія Української Преси, Центр вільної преси, 2013.) — прим. ред.

ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ ШКОЛОЮ

ОРГАНІЗАЦІЙНА ІНФОРМАЦІЯ

Сергій ІВАНОВ,
доцент кафедри інформатики
та інформаційних технологій в освіті
КЗ «ЗОІППО» ЗОР,
канд. техн. наук

Ідентифікаційне вікно:

Підсистема — адміністративне управління
школою

Вид інформації — організаційна

Вид документа — стаття

Шифр документа — 070.074.000

Запоріжжя є одним із тих регіонів, де впровадження медіаосвіти вирізняється не тільки активністю, а й помітною результативністю. Концептуальні засади вітчизняної медіаосвіти, інтегровані з базовими принципами міжнародних документів, знайшли відбиток у концепції регіонального проекту впровадження медіа- та інформаційної грамотності в навчально-виховну діяльність освітніх закладів.

Упровадження медіа- та інформаційної грамотності: регіональний формат

Не викликає сумніву, що медіаосвіта має зайняти своє гідне місце в навчально-виховному процесі освітніх закладів. Про це дуже слушно йдеться в Концепції впровадження медіаосвіти в Україні, яку схвалено постановою Президії Національної академії педагогічних наук України в травні 2010 року. У цьому документі підкреслено, що «медіа потужно й суперечливо впливають на освіту молодого покоління, часто перетворюючись на провідний чинник його соціалізації, стихійного соціального навчання». У багатьох країнах медіаосвіта функціонує як система, що стала невід'ємною частиною, з одного боку, загальноосвітньої підготовки молоді, з іншого — масових інформаційних процесів. Саме тому так гостро сьогодні постає завдання розвитку медіаосвіти, яка нерозривно пов'язана з розвитком демократії в умовах інформаційного суспільства.

У межах реалізації нового освітнього напрямку 2011 року в Україні запроваджено відповідний експеримент із упровадження медіаосвіти, в якому взяли участь навчальні заклади 9-ти областей, до яких включено 10 шкіл запорізького регіону. Координацію експериментального впровадження медіаосвіти здійснює Комунальний заклад «Запорізький обласний інститут післядипломної педагогічної освіти» Запорізької обласної ради (КЗ «ЗОІППО» ЗОР). Для інформаційного супроводу експерименту створено інтернет-ресурс «Медіа-інформаційна грамотність» (<http://zapmediagroup.ucoz.ua/>). За час від початку експерименту ситуація суттєво змінилася: по-перше, учителі експериментальних шкіл значно розширили форми впровадження медіаосвіти в навчально-виховний процес, по-друге, запроваджено міжнародний

щорічний медіафестиваль «Москва – Запоріжжя», в якому беруть участь українські та російські школярі.

Міжнародний медіафестиваль «Москва – Запоріжжя»

Міжнародний щорічний медіафестиваль «Москва – Запоріжжя» засновано 2011 року Департаментом освіти і науки, молоді та спорту облдержадміністрації, КЗ «Запорізький обласний інститут післядипломної педагогічної освіти» ЗОР, закладом Російської академії освіти «Інститут змісту освіти та методів навчання». Його співорганізаторами є: Запорізький національний університет, управління дошкільної та загальної освіти Департаменту освіти міста Москви, Департамент освіти і науки, молоді та спорту Запорізької міської ради, південне окружне управління освіти Департаменту освіти міста Москви, КЗ «Запорізький обласний центр науково-технічної творчості учнівської молоді "Грані"», Державний експериментальний майданчик «Медиаобразовательные технологии и новые формы обучения» (м. Москва). Уся необхідна інформація про фестиваль (основні засади, нормативна база, умови участі, вимоги до медіапроектів, критерії їх оцінювання, номінації, змістові напрями тощо) розміщена на сторінці «Медиа-фестиваль для учеников, 2013–2014» Запорізького інформаційно-методичного порталу ЗапоВікі (<http://wiki.ciit.zp.ua/>).

Медіафестиваль «Москва – Запоріжжя»

Місія:

- залучення учнів до активної та відповідальної поведінки у світі медіа та віртуальному середовищі;
- знайомство та налагодження контактів між навчальними закладами України й зарубіжних країн;
- професійне зростання педагогічних працівників, які використовують у навчально-виховному процесі медіапродукцію;
- вивчення досвіду роботи в галузі медіаосвіти.

Мета:

- сприяння самореалізації та розвитку творчих здібностей дітей та підлітків Запорізької області;
- залучення школярів до активної творчої діяльності;
- розвиток творчої співпраці учнів і педагогів;
- створення та розвиток єдиного культурного простору;
- упровадження інтегрованих технологій медіаосвіти в діяльність учителів-предметників;
- розвиток міжкультурного діалогу українських школярів з їх однолітками із зарубіжних країн.

Учасники:

- учні та творчі колективи 2–11-х класів навчально-виховних освітніх закладів Запорізької області, міста Москви, міста Варшави (Любліна).
- педагоги — керівники творчих робіт.

У медіафестивалі минулого року взяли участь 67 загально-освітніх, позашкільних, приватних навчальних закладів, підготувавши 311 робіт у 5-ти номінаціях. Виявили активність учні закладів, які розташовані в 5-ти містах та 11-ти сільських районах. Найактивнішими були заклади освіти обласного підпорядкування, міст Запоріжжя, Токмака, Енергодара, Мелітополя, Василівського, Мелітопольського, Вільнянського, Чернігівського районів. У межах медіафестивалю склалася традиція проведення провідними вченими та фахівцями Москви й Запоріжжя онлайн-конференцій, вебінарів та мастер-класів. Під час спілкування школярі мали можливість краще розуміти один одного, представити свої роботи на міжнародному рівні. Зокрема, творчі роботи з проблем екології московських і запорізьких учнів були разом представлені на сайті Департаменту освіти міста Москви.

Цьогоріч концепція проведення медіафестивалю дещо змінилася: зокрема, запроваджено обмеження на розроблення простих презентацій, уведено номінацію для юних фотоаніматорів «Експериментальне фото», а також спеціальні номінації:

- «Альтернатива» (беруть участь медіапроекти, виконані на нетрадиційних носіях або протомедіа);
- буклет робіт учасників номінацій як репортаж із медіафестивалю;
- банер медіафестивалю як рекламування заходу;
- інтерактивна гра (комп'ютерна (flash) гра, яка відображає тему або тестує на знання теми).

Окрім цього, з'явився напрям «Медіаосвіта» для педагогічних працівників (медіаурок, медіазахід із будь-якої теми, навчального предмета, події, де використані медіапродукти, — запозичені або створені власноруч).

Концепція «нової грамотності»

Сьогодні, у зв'язку з оголошенням у межах програми ЮНЕСКО «Інформація для всіх» нової концепції медіаосвіти, яка отримала назву «зонтичної»¹, підходи до впровадження медіаграмотності в навчально-виховний процес освітніх закладів області певним чином змінилися.

Сутність нової концепції полягає в поєднанні медійної та інформаційної грамотності (МІГ). Ця концепція виникла внаслідок динамічного розвитку медіаінформаційного простору та появи нових інформаційно-комунікаційних технологій. Її запропоновано відповідними рекомендаціями Феської (Марокко, 2011) та Московської (Російська Федерація, 2012) конференцій.

Медійна грамотність, за визначенням учасників Московської конференції, в якій взяли участь понад 40 країн, робить акцент на здатності розуміти функції медіа, оцінювати якість виконання цих функцій і досягати раціональної взаємодії з медіа в інтересах самовираження. Інформаційна грамотність підкреслює важли-

¹ Медиа- и информационная грамотность в обществах знания / сост. Кузьмин Е. И., Паршакова А. В. — М. : МЦБС, 2013. — 384 с.

“

Медіа- й інформаційна грамотність — це сукупність знань, установок, умінь і навичок, які дозволяють отримувати доступ до інформації та знань, аналізувати, оцінювати, використовувати, створювати і поширювати їх з максимальною продуктивністю відповідно до законодавчих та етичних норм та з дотриманням прав людини

(Московська декларація щодо медіа- та інформаційної грамотності²)

”

вість доступу до інформації, її критичної оцінки та етичного використання.

Враховуючи власний досвід у реалізації інтегрованого підходу до застосування медіаосвітніх технологій, у структуру інформаційної грамотності слід включати навички володіння деякими інформаційно-комунікаційними технологіями (ІКТ), зокре-

ма тими, що забезпечують пошук, оброблення та презентацію інформації, насамперед аудіовізуальної. Ідеться про конкретні програми роботи з текстом, зображеннями, відео- та звуковими файлами тощо. Певна увага має приділятися інформаційно-комунікаційним засобам організації інформаційної діяльності, зокрема mindmapping, Evernote, Google-технологіям тощо. Практика свідчить, що саме ці технології викликають найбільший інтерес у вчителів.

Саме тому, враховуючи необхідність органічного поєднання та розвитку концепції медіаосвіти в межах всеукраїнського експерименту та рекомендацій Феської та Московської конференцій, КЗ «ЗОІППО» ЗОР було розроблено Концепцію регіонального проекту впровадження медіа- та інформаційної грамотності в навчально-виховних закладах області³.

Див. додаток 1

Концепція регіонального освітнього проекту «Формування медіа- та інформаційної грамотності» наведена на компакт-диску

Освітній проект «Формування медіа- та інформаційної грамотності»

Розроблення й схвалення Концепції регіонального освітнього проекту «Формування медіа- та інформаційної грамотності» — важлива складова модернізації освіти, яка вносить експериментальні інноваційні елементи в Концепцію впровадження медіа-освіти в Україні, що сприятиме становленню в державі громадянського інформаційного суспільства, розвитку економіки знань.

Головне завдання регіонального проекту з формування МІГ полягає в сприянні формуванню базових компетенцій, які забезпечують готовність до проведення занять із медіа- та інформаційної грамотності з вихованцями та учнями:

➤ розуміння значення медіа та інформації для становлення й розвитку громадянського суспільства;

² Московская декларация о медиа- и информационной грамотности // [Электронный ресурс] Сайт Российского комитета программы ЮНЕСКО «Информация для всех». — Режим доступа: http://www.ifapcom.ru/files/News/Images/2012/mil/Moscow_Declaration_on_MIL_rus.pdf. — Назва з екрана. — Дата перегляду 09.12.2013.

³ Концепція регіонального освітнього проекту «Формування медіа- та інформаційної грамотності»: схвалено вченою Радою КЗ «ЗОІППО» ЗОР, протокол від 28 серпня 2013 р. № 6.

- осмислення власних інформаційних потреб, оволодіння ефективними стратегіями пошуку інформації, її оцінювання, оброблення, зберігання та подання;

- повноцінне й критичне сприйняття медіатекстів із урахуванням особливостей сприймання їх мови, адекватного та всебічного оцінювання їх змісту;

Концепція регіонального проекту спрямована на підготовку й проведення поетапного експерименту в Запорізькій області з упровадження медіа- та інформаційної грамотності від дошкільного виховання до позашкільної освіти

- медіаіmunітет особистості, який робить її здатною протистояти впливу агресивного інформаційного середовища,

забезпечує психологічне благополуччя в споживанні інформаційної та медіапродукції;

- медіаторчість для компетентного й здорового самовираження особистості та реалізації її життєвих завдань, покращення якості міжособистісної комунікації й приязності соціального середовища, мережі стосунків і якості життя в значущих для особистості спільнотах;

- сприймання аудіовізуальної культури (кіно, телебачення), музичної медіакультури, розвинених естетичних смаків щодо видів мистецтва, опосередкованих мас-медіа, та сучасних напрямів медіа-арту тощо.

Концепція регіонального проекту спрямована на підготовку й проведення поетапного експерименту в Запорізькій області з упровадження медіа- та інформаційної грамотності від дошкільного виховання до позашкільної освіти. Документ містить тлумачення основних термінів, мету, завдання та пріоритети розвитку МІГ у межах регіонального проекту, основні принципи й форми медіа- та інформаційної освіти, напрями, етапи та умови реалізації Концепції.

Форми медіаосвіти

У межах регіонального проекту визначено такі форми неперервної медіа- та інформаційної освіти.

Дошкільна медіа- та інформаційна освіта є принципово інтегрованою й спрямована на збалансований естетичний та інтелектуальний розвиток особистості дитини (включаючи різні форми інтелекту, зокрема емоційний, соціальний і практичний інтелект), забезпечує її захист від агресивного медіасередовища (у тому числі від інформаційного сміття, невідповідних віковим можливостям психіки дитини інформаційних впливів, зокрема продукції, що містить елементи насильства, жахів, еротики), формує вміння орієнтуватись, обирати та використовувати адаптовану відповідно до вікових норм медіапродукцію.

Шкільна медіа- та інформаційна освіта охоплює інтегровану медіа- та інформаційну освіту, спеціальні навчальні курси, факультативи, гурткову, студійну та інші форми позакласної роботи. Важливу роль мають відігравати шкільні бібліотеки як сучасні комп'ютеризовані інформаційні центри, в яких концентрується інформаційно-пошукова діяльність учнів.

Позашкільна медіа- та інформаційна освіта спрямована на розвиток способів творчого самовираження особистості, має супроводжувати шкільну медіаосвіту, підсилювати її ефект.

Післядипломна медіа- та інформаційна освіта передбачає підготовку та перепідготовку вчителів та вихователів. Крім того, елементи медіа- та інформаційної грамотності мають увійти до навчальних програм циклу професійно орієнтованої гуманітарної підготовки з інших спеціальностей у відповідних їм обсягах.

Медіа- та інформаційна освіта студентів педагогічних коледжів передбачає підготовку викладачів та вихователів педагогічних коледжів на базі інституту післядипломної педагогічної освіти.

Батьківська медіа- та інформаційна освіта забезпечує ефективність медіа- та інформаційної освіти сім'ї як провідного чинника й соціального середовища ранньої соціалізації дитини.

Предметна медіа- та інформаційна освіта як новітня технологія передбачає розвиток навичок використання МІГ у вивченні та викладанні предметів, розвитку професійних та предметних компетенцій.

*Перші кроки
реалізації проекту*

Регіональний проект передбачає два етапи: експериментальний (2014–2015 роки) та етап поступового впровадження практик викладання курсів з медіа- та інформаційної грамотності (2015–2016 роки). Упродовж 2013 року були проведені щомісячні заняття з медіа- та інформаційної грамотності з чотирма творчими групами вчителів у містах Запоріжжі, Бердянську, Мелітополі, Енергодарі. Відповідно до плану навчального навантаження на 2014 рік, передбачено такі заходи:

- всеукраїнська літня школа з медіаосвітньої грамотності для керівників та вихователів дошкільних закладів;
- заняття обласної творчої групи з медіаосвітньої грамотності для вчителів початкових класів;
- тренінги з медіаосвітньої грамотності в 6-ти районах області та м. Запоріжжі;
- створення системи дистанційного навчання основам медіаосвітньої грамотності;
- медіафестиваль «Запоріжжя – Москва – Варшава».

І насамкінець — про головне. Успіх цього проекту безпосередньо залежить від усвідомлення всіма суб'єктами освітньої системи нашого регіону того, що визначальним чинником якості освіти, а відтак і базовим напрямом освітньої діяльності, сьогодні є формування особистості з високим рівнем медіа- та інформаційної грамотності.

Лариса СИТНИК,
головний бухгалтер
централізованої бухгалтерії
управління освіти і науки
Дніпропетровської міської ради

Ідентифікаційне вікно:

Підсистема — адміністративне управління
школою
Вид інформації — організаційна
Вид документа — консультація
Шифр документа — 230.010.010
230.010.030

Індивідуальне навчання: умови оплати праці

За тарифікацією вчителю школи встановлено тижневе навантаження обсягом 22 години. 31 січня йому запропоновано проводити 4 години індивідуальних занять із учнем удома. Як буде оплачена ця робота: за тарифікацією чи погодинно? Який порядок оплати заміщення годин індивідуального навчання в разі хвороби вчителя?

Див. додаток 1

Індивідуальне навчання в системі загальної середньої освіти — одна з форм організації навчально-виховного процесу.

Перелік категорій учнів, які мають право на індивідуальне навчання, порядок його організації та кількість годин тижневого навантаження на учня визначає п. 1.7 Положення про індивідуальну форму навчання в загальноосвітніх навчальних закладах, затвердженого наказом МОН України від 20 грудня 2002 р. № 732.

Конкретну кількість годин для індивідуальних занять визначає директор, виходячи з кількості предметів інваріантної складової навчального плану. Відповідний наказ по закладу обов'язково має бути погоджено місцевим органом управління освітою.

Оплату вчителю за проведення індивідуальних занять проводять, керуючись п. 68 Інструкції про порядок обчислення заробітної плати працівників освіти, затвердженої наказом Міністерства освіти від 15 квітня 1993 р. № 102 (далі — Інструкція № 102). Тобто години індивідуальних занять вносять до тарифікації та оплачують на загальних підставах.

Збільшення тижневого навантаження має провадитися на підставі згоди працівника та відповідного наказу по закладу.

Залежно від категорії учня та предмета, який викладається, учитель може розраховувати на:

➤ підвищення ставки заробітної плати на 20 %, якщо заняття він проводить із учнем, який потребує корекції фізичного та/або розумового розвитку (пп. «в» п. 28 Інструкції № 102);

- додаткову оплату за перевірку зошитів, згідно з п. 37 Інструкції № 102;
- надбавку за вислугу років, відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 31 січня 2001 р. № 78¹, залежно від стажу педагогічної роботи;
- надбавку за престижність праці, згідно з постановою Кабінету Міністрів України № 373² (далі — Постанова № 373), у розмірі 20 %.

Розглянемо на умовних прикладах механізм обчислення заробітної плати за години індивідуального навчання.

ПРИКЛАД 1

Розглянемо, як обчислити заробітну плату вчителю за 4 години індивідуального навчання з учнем, який потребує корекції фізичного або розумового розвитку. Учитель має I кваліфікаційну категорію (11-й тарифний розряд) і педагогічний стаж — 23 роки, доплата за перевірку зошитів не передбачена.

Таблиця 1

Складові заробітної плати	Розрахунок	Сума (грн)
Ставка заробітної плати вчителя	1678,00	—
Підвищення за роботу з дітьми, які потребують корекції фізичного та/або розумового розвитку	1678,00 грн x 20 %	335,60
Новостворена ставка зарплати	1678,00 грн + 335,60 грн	2013,60
Заробітна плата за 4 години індивідуальних занять	(2013,60 грн x 4 год.) ÷ 18 год.	447,47
Надбавка за вислугу років	447,47 грн x 30 %	134,24
Надбавка згідно з Постановою № 373	447,47 грн x 20 %	89,49
Місячна заробітна плата вчителя за години індивідуальних занять	447,47 грн + 134,24 грн + 89,49 грн	671,20

Таким чином, заробітна плата вчителю має нараховуватися не погодинно, а за тарифікацією: за 4 години індивідуальних занять із учнем (на тиждень) — 671,20 грн на місяць. Установлену під час тарифікації заробітну плату виплачують щомісяця незалежно від кількості тижнів і робочих днів у різні місяці року, у тому числі й у канікулярний час.

У разі відсутності вчителя, який проводить індивідуальні заняття з учнем удома, у зв'язку з хворобою, відпусткою, відрядженням та з інших причин, його години передають іншому вчителю, який його буде замінювати. У цьому разі оплату здійснюють із погодинного розрахунку відповідно до п. 73 Інструкції № 102.

¹ Постанова Кабінету Міністрів України «Про реалізацію окремих положень частини першої статті 57 Закону України "Про освіту", частини першої статті 25 Закону України "Про загальну середню освіту", частини другої статті 18 і частини першої статті 22 Закону України "Про позашкільну освіту"» від 31 січня 2001 р. № 78.

² Постанова Кабінету Міністрів України «Про встановлення надбавки педагогічним працівникам дошкільних, позашкільних, загальноосвітніх, професійно-технічних навчальних закладів, вищих навчальних закладів I—II рівня акредитації, інших установ і закладів незалежно від їх підпорядкування» від 23 березня 2011 р. № 373.

ПРИКЛАД 2

Учитель, що працює з учнем за індивідуальною формою навчання, хворів у грудні. За розкладом занять він мав відпрацювати 4 години щоп'ятниці. Вказані години були передані іншому вчителю, який має 11-й тарифний розряд за ЄТС (1678 грн), стаж педагогічної роботи — більше 20-ти років. Розрахунок оплати за заміщені заняття наведено в таблиці 2.

Таблиця 2

Складові заробітної плати	Розрахунок	Сума (грн)
Ставка заробітної плати вчителя	1678,00	—
Підвищення за роботу з дітьми, які потребують корекції фізичного та/або розумового розвитку	1678,00 грн x 20 %	335,60
Новостворена ставка зарплати	1678,00 грн + 335,60 грн	2013,60
Розмір годинної ставки (п. 73 Інструкції № 102)	2013,60 грн ÷ 76,20	26,43
Заробітна плата за 16 годин індивідуальних занять (4 п'ятниці по 4 години)	26,43 грн x 16 год.	422,88
Надбавка за вислугу років	422,88 грн x 30 %	126,86
Надбавка згідно з Постановою № 373	422,88 грн x 20 %	84,58
Усього нараховано за заміщення годин індивідуальних занять	422,88 грн + 126,86 грн + 84,58 грн	634,32

Як ми бачимо, за години заміщення вчителю буде нараховано 634,32 грн. Наголошуємо, що ці години мають бути оплачені з погодинного розрахунку. Якщо ж заміщення триватиме більше 2-х місяців, оплата за ці години має здійснюватися за тарифікацією.

ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ ШКОЛОЮ

МОНІТОРИНГ ЗАКОНОДАВСТВА

Нові документи

Закон України «Про внесення зміни до статті 7 Закону України "Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності та витратами, зумовленими похованням" щодо зарахування до страхового стажу періоду відпустки для догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку» від 19 листопада 2013 р. № 691-VII

Див. додаток 1

Указ Президента України «Про призначення стипендій Президента України переможцям III Міжнародного мовно-літературного конкурсу учнівської та студентської молоді імені Тараса Шевченка» від 27 листопада 2013 р. № 652/2013

Див. додаток 2

Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті для фізичної і спортивної підготовки учнівської та студентської молоді» від 27 листопада 2013 р. № 866

Див. додаток 3

Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження переліку установ, організацій, закладів, що віднесені до відання Національної академії педагогічних наук» від 04 грудня 2013 р. № 878

Див. додаток 4

Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку взаємодії суб'єктів соціального супроводу сімей (осіб), які перебувають у складних життєвих обставинах» від 21 листопада 2013 р. № 895

Див. додаток 5

Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку виявлення сімей (осіб), які перебувають у складних життєвих обставинах, надання їм соціальних послуг та здійснення соціального супроводу таких сімей (осіб)» від 21 листопада 2013 р. № 896

Див. додаток 6

Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Концепції Державної цільової програми "Шевченківський дім"» від 21 листопада 2013 р. № 968-р

Див. додаток 7

Наказ Міністерства фінансів України «Про затвердження Положення з бухгалтерського обліку запасів бюджетних установ та внесення змін до деяких нормативно-правових актів з бухгалтерського обліку бюджетних установ» від 14 листопада 2013 р. № 947

Див. додаток 8

Наказ Міністерства освіти і науки України «Про внесення змін до Положення про проведення пробного зовнішнього незалежного оцінювання навчальних досягнень випускників навчальних закладів системи загальної середньої освіти» від 08 листопада 2013 р. № 1572

Див. додаток 9

Наказ Міністерства освіти і науки України «Про затвердження нормативно-правових актів щодо проведення зовнішнього незалежного оцінювання навчальних досягнень випускників навчальних закладів системи загальної середньої освіти в 2014 році» від 08 листопада 2013 р. № 1573

Див. додаток 10

Наказ Міністерства освіти і науки України «Про затвердження Положення про Всеукраїнський конкурс "Енергія і середовище"» від 08 листопада 2013 р. № 1575

Див. додаток 11

Наказ Міністерства освіти і науки України «Про призначення стипендій Президента України учасникам та призерам міжнародних учнівських олімпіад з астрономії, географії та історії 2013 року» від 22 листопада 2013 р. № 1612

Див. додаток 12

Наказ Міністерства освіти і науки України «Деякі питання організації правової роботи» від 29 листопада 2013 р. № 1684

Див. додаток 13

Наказ Міністерства освіти і науки України «Про затвердження Інструкції про порядок комплектування та облік підручників і навчальних посібників у бібліотечних фондах загальноосвітніх, професійно-технічних навчальних закладів та вищих навчальних закладів I–II рівнів акредитації» від 02 грудня 2013 р. № 1686

Див. додаток 14

Наказ Міністерства освіти і науки України «Про затвердження програм для проведення зовнішнього незалежного оцінювання» від 03 грудня 2013 р. № 1689

Див. додатки 15–29

Наказ Міністерства освіти і науки України «Питання забезпечення гарантованих Конституцією України прав» від 04 грудня 2013 р. № 1694

Див. додаток 30

Наказ Міністерства освіти і науки України «Про результати Всеукраїнського конкурсу веб-сайтів позашкільних навчальних закладів у 2013 році» від 06 грудня 2013 р. № 1718

Див. додаток 31

Наказ Міністерства освіти і науки України «Про виплату стипендій Президента України переможцям III Міжнародного мовно-літературного конкурсу учнівської та студентської молоді імені Тараса Шевченка» від 09 грудня 2013 р. № 1721

Див. додаток 32

Наказ Міністерства освіти і науки України «Про затвердження Організаційного комітету Міжнародного конкурсу з інформатики та комп'ютерної вправності "Бобер"» від 12 грудня 2013 р. № 1746

Див. додаток 33

Наказ Міністерства освіти і науки України «Про результати проведення другого завершального туру 3-го етапу Всеукраїнського конкурсу майстерності педагогічних працівників позашкільних навчальних закладів "Джерело творчості" у номінації "Керівник гуртка-2013"» від 20 грудня 2013 р. № 1803

Див. додаток 34

Наказ Інституту інноваційних технологій і змісту освіти Міністерства освіти і науки України «Про створення тимчасової робочої групи з розроблення навчальних програм та навчально-методичних комплектів з курсу "Фінансова грамотність"» від 11 грудня 2013 р. № 42

Див. додаток 35

Лист Міністерства освіти і науки України «Про рекомендації щодо удосконалення організації навчально-тематичних екскурсій» від 02 грудня 2013 р. № 1/9-853

Див. додаток 36

Лист Міністерства освіти і науки України «Про проведення новорічних та різдвяних свят для дітей» від 05 грудня 2013 р. № 1/9-862

Див. додаток 37

Лист Міністерства освіти і науки України «Про методичні рекомендації щодо проведення Всеукраїнського культурологічно-виховного проекту "Десять визначних місць України"» від 18 грудня 2013 р. № 1/9-887

Див. додаток 38

Лист Міністерства освіти і науки України «Про проведення Міжнародного екологічного форуму "Довкілля для України"» від 18 грудня 2013 р. № 1/9-888

Див. додаток 39

Лист Інституту інноваційних технологій і змісту освіти Міністерства освіти і науки України «Про проведення III етапу Всеукраїнської учнівської олімпіади з інформаційних технологій» від 02 грудня 2013 р. № 14.1/10-3964

Див. додаток 40

Лист Інституту інноваційних технологій і змісту освіти Міністерства освіти і науки України «Про проведення III етапу Всеукраїнських учнівських олімпіад за завданнями ІІТ30» від 02 грудня 2013 р. № 14.1/10-3965

Див. додаток 41

Лист Інституту інноваційних технологій і змісту освіти Міністерства освіти і науки України «Про проведення III етапу Всеукраїнської учнівської олімпіади з математики» від 02 грудня 2013 р. № 14.1/10-3966

Див. додаток 42

Укладач:
Лідія Поперечна,
головний редактор журналу